شنەی رۆح

تەفسیری سورەتی

الصَّفّ

نوسینی

مامۆستا كرێكار

چاپی یەكەم

١٤٢٦ك ـ ٢٠٠٥ز

لە بلاۆ كراوەكانی بنكەی دیدی نوێ / لقی دەرەوە

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

انَّ الحَمْدَ للهِ نَحْمَدُهُ ونَسْتَعِينُهُ ونَسْتَغْفَرُهُ ، ونَعوذُ باللهِ مِنْ شُرورِ أنْفُسِنا ومِنْ سَيِّئاتِ أعْمالِنا ، مَنْ يَهْدِهِ اللهُ فَلا مُضِلَّ لَهُ ، وَمَنْ يُضْلِلِ فَلا هادِيَ لَهُ وأشْهَدُ أنْ لا الهَ إلا اللهُ وأشهَدُ أنَّ مُحَّمداً عَبدُهُ ورسُولُهُ

يا أيُّها الذينَ آمَنوا اتَّقُوا اللهَ حَقَّ تُقاتِهِ ولا تَمُوتُنَّ إلاّ وأنتُمْ مُسلِمونَ

يا أيُّها النَّاسُ اتَّقُوا رَبَّكُمْ الذي خَلَقَكُمْ مِنْ نَفْسٍ واحِدةٍ وخَلَقَ مِنها زَوجَها وبَثَّ مِنهُما رِجَالاً كَثيراً ونِساءً واتَّقُوا اللهَ الذي تَساءَلُونَ بِهِ والارْحَامَ إنَّ اللهَ كانَ عليكُمْ رَقيباً

يا أيُّها الذينَ آمنوا اتقوا اللهَ وقُولوا قَولاً سَديدَاً ، يُصلِحْ لَكُمْ أعمالَكُمْ ويَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَمَنْ يُطِعِ اللهَ ورسولَهُ فَقَدْ فازَ فَوزاً عَظيماً

أمَّا بعدُ : فإنَّ أصْدَقَ الحَديثِ كِتابُ اللهِ ، وخَيرَ الهَدِي هَدْيُ محمدٍ صلى الله عليه وسلم وشَرَّ الامُورِ مُحْدَثاتُها ، وكُلَّ مُحْدَثَةٍ بِدْعَةٌ وكُلَّ بِدْعَةٍ ضَلالَةٌ ، وكُلَّ ضَلالةٍ في النَّارِ .

پێشکەشە

بەو پیاوە بەجەرگانەی

خوا خۆشی دەوێن ..

ئەوانەی لە مەیدانی جیهاددا

یەك ریز بۆ قیتال راوەستاون

سورەتی الصف – سورەتی ژمارە ٦١ – ژمارەی ئایەتەکانی ١٤

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ (٤) وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٥) وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (٦) وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٧) يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٩) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ (١٤) .

پێناسەی سورەتەکە

ئەم سورەتە هەر لە سەردەمی یاوەراندا پێی ووتراوە سوورەتی **الصف** ، بۆیە ئیمامی بوخاری هەروەها ئیمامی ترمزیش رحمهما الله کردویانە بە ناونیشان و پێناسەی سوورەتەکە ئەلف و لامی ناوەکەی پێی دەوترێت ئەلف و لامی عەهد ، **الصف** : ریزە ، کە بریتییە لە رێکخستن و رێک دانانی هەرچی شتێک کە لێک دەچن ، لەو ئایەتەوە هاتووە کە خوای گەورە هەر لەم سورەتەدا لە ئایەتی چوارەمیدا دەفەرموێ : (إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا) واتە : خوا ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە لە پێناوی ئەودا یەکڕیز کوشتار دەکەن . سیووتی دەفەرموێ پێشی دەڵێن سوورەتی حەواریین ، و سوورەتی سەییدنا عیسا ، ئەم سورەتە شەست و یەکەمین سورەتە ، چواردە ئایەتە .. النحاس و موجاهید و عەتاء لە ئیبنو عەبباسەوە ــ خوا لێی رازی بێت ــ دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی مەککییە (واتە لە مەککە هاتۆتە خوارەوە) بەڵام ماوەردی و زەمەخشەری و فەخری رازی و ئەوانی تر دەفەرموون هەموو ئایەتەکانی مەدەنین (واتە لە مەدینە هاتوونەتە خوارەوە) وام بۆ ساغ بۆتەوە کە ئەمەیان راسترە ، چونکە ئەو هۆی هاتنە خوارەوانەی بۆ پێشەکی سوورەتەکە هێنراونەتەوە هەمووی والله اعلم دەگەڕێنەوە بۆ موسوڵمانان لە مەدینە ، بە تایبەتی کە ریوایەتی جابری کوڕی زەید دەفەرموێ ئەم سوورەتە لە دوای سوورەتی التغابن هاتۆتە خوارەوە ، کەوابوو لە ریزی هاتنە خوارەوەدا سوورەتی سەدو هەشتەمە...

ئەم سورەتە ــ لەگەڵ ئەو ئاماژەکردنانەی بۆ ئەم باس و ئەو باسی جودا دەکات ــ چەند خاڵێکی سەرەکی رۆشن زۆرتر تۆخ دەکاتەوە :

<u>خاڵی یەکەم :</u> ئەوە زیاتر لە مێشکی موسوڵمان دەچەسپێنێت ، لەوە دڵنیا بێت کە دینەکەی رێبازو بەرنامەی خوای گەورەیەو بۆ کۆمەڵگەی مرۆڤایەتی ناردووە ، بەم شێوازە کۆتاییە ناردویەتی ، هەر لەوەیە کە پێشتر بە شێوازی تر دەینارد کە لەگەڵ دیدو بیروهۆش و قەبارەی کۆمەڵگەکانی تری پێشووی مرۆڤایەتیدا دەگونجا ، پێشتر ئەزموونی جۆراوجۆری

گەلێک لە پێغەمبەران و نێرراوانی خوای گەورەو پەیامەکانیان و خەڵکانی تر رابورد ، کە هەر هەموویان رێخۆشکەرو زەمینەسازیی بوون بۆ هاتن و پیادەکردنی ئەم دینە کۆتاییە . ئەم دینەی کە خوای گەورە وویستی وا بوو بیکاتە مۆری رەسمی خۆیی و پێغەمبەرایەتی پێ خەتم کات ، کە ئەی مرۆڤایەتی ئەوە بزانن کە ئەمە کۆتا بەرنامەمە بۆتانی دەنێرم و غەیری ئەمەش لە ئێوە قبوولْ ناکەم ، ئێوەش بیگرنە بەرو پیادەی کەن ، تا بەختەوەری دنیاو رووسووری قیامەت بن ..

لەم نێوانەدا ئاماژەیەک بە پەیامەکەی سەییدنا موسا دەکاتەوە ، سەلامی خوای لێ بێت ، تا هەموو لایەک لە چارەنووسی بەنوئیسرائیلییەکان وەبیر بهێنێتەوەو وەک ئەوەی پێیان بفەرموێ : بزانن کە بەنو ئیسرائیلییە کافرەکان ئەو هەموو ئازارەی پێغەمبەرەکانی خوایاندا ئەو هەموو بەرهەڵستییەیان کردن و ئەو هەموو بەربەست وکەندوکۆسپەیان خستنە رێ ، ئاقیبەتییان بوو بەچی ؟! کێ سەرکەوت ورووڕەشی و نەهامەتی دەرووی و زەلیلی جەستەیی بۆ کێ مایەوە ؟! پێغەمبەران وئیمانداران سەرکەوتن ودوژمنەکانیان گومڕا بوون . بەڵام ئەم سەرکەوتن وسەربەرزییەی ئیماندارانی بەنوئیسرائیل خۆشیان زۆری نەخایاند ! ئەمانیش ووردە ووردە لە دینەکەی خوا لایانداو راو بۆچوونی خۆیان خستە پێش دینەکەی خوای گەورەو کارزان ! تا سەرەنجام شایانی ئەوە نەمان پەیامی خوایی لەسەر زەمیندا هەڵگرن : (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) واتە : کە موسا بە قەومەکەی فەرموو : ئەرێ ئێوە بۆچی کە دەشزانن من نێرراوی خوام و بۆ ئێوەی ناردووم ، هەر ئازارم دەدەن ، ئەوجا کە ئەوان لە رێ لایاندا ، خواش دڵی ئەوانی لەسەر خواوویستی لادا، چونکە خوا رێنمایی خەڵکانی لادەر ناکات . کەوا بوو قەومەکەی سەییدنا موسا هی ئەوە نەمان پەیامی خوایی هەڵگرن ، چونکە هەر لەو کاتەوەی کە لە رێ ترازان و لایاندا ، ئەمیندار نەمان ، هەر لەو کاتەوە کە دینەکەیان پشت گوێ خست خۆیان گومڕا کردو هی ئەوە نەمان خەڵکانی تر هیدایەت بدەن .

دیسان هەر لەم نێوانەدا ئاماژەیەکیش بە پەیامی سەییدنا عیسا دەکاتەوە ، بەو سیفەتەی کە هەر بەردەوام بوونی ئاراستەی پێغەمبەرایەتییەکەی سەییدنا موسایەو ڕێڕەوو پێشەکییەکیشە بۆ پەیامەکەی سەییدنا محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە کۆتا پەیامی پێغەمبەرێتییە ، ئاڵقەی پەیوەستی نێوان پەیامی پێشووی سەییدنا موساو پەیامی دوایی سەییدنا محمدە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .. سەییدنا عیسا مژدەی هاتنی پێغەمبەرێکی دی دەداتە خەڵکەکەی ، کە ئەگەر تا ئەو زەمانە ژیان و دیتتان لاتان نامۆ نەبێت و ئێوە پێش هەموو کەس باوەڕی پێ بهێنن و شوێنی کەون : (وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ) واتە : کە عیسای کوڕی مەریەم بە بەنی ئیسرائیلییەکانی فەرموو : من پێغەمبەری خوام و بۆ ئێوە نێرراوم ، ئەو تەوراتەی خوا بە ڕاست دەزانم کە پێش پەیامەکەی من بۆی ناردن مژدەی هاتنی پێغەمبەرێکی تری خواشتان پێ دەدەم کە لە دوای من دێت ، ناوی ئەحمەدە .
کەوابوو سەییدنا عیسا بۆ ئەوە هات تا ئاراستەی پێغەمبەرایەتییەکە لە سەییدنا موسا وەرگرێت و شوێن کەوتووانی خۆی پێ ئاراستە کات وئینجا زەمەنەکە بەردەوام کات تا پەیامەکەی سەییدنا محمدیش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دێت .

لە زانیاری خوای پەروەردگاردا ئەم هەنگاوانە دیاری کراو بوون ، دەبوو هەر ئاوا هەڵهێنرێنەوە تا هەموو دەگەنە کات و شوێنی پێویست ، کات و شوێنی چەسپاندنی بڕیارە نەگۆڕەکەی خوای کارجوان ، کە بریتییە لە : وەرگرتن و پیادەکردنی دینەکەی خوا ــ بەو شێوە کۆتاییەی ــ کە لەسەر دەستی کۆتا پێغەمبەری خوا هاتووە صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و دەبێت بەو هەموو دین و ڕێبازێکی دی کەنار درێت و هەر ئەویش ببێتە ڕێبازی کارو بەرنامەی ژیان : (هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) واتە : ئەوە هەر خوای گەورەیە کە پێغەمبەرەکەی بە بە ڕێنمایی خۆی و دینی حەقەوە ناردووە تا ــ بە کوێرایی چاوی موشریکان ــ بەسەر هەموو دین و بەرنامەیەکی تردا زاڵ بێت ..

خاڵی دووەم : خاڵی دووەمیش لەسەر ئەم خاڵی یەکەمە بنیات دەنرێت ! ئەگەر ئەمە لە هەستی موسوڵماناندا دابین بوو ، کە قەناعەتی تەواوی ئەوەی بۆ دروست بوو کە ئەو بۆیە هیدایەتی خوای بۆ هاتووە تا پەیامە کۆتاییەکەی خوا وەرگرێت و پێوەی پابەند بێت و وەکو ئەمانەتێکی خوایی ــ کە پێغەمبەران سەلامی خوایان لێ بێت هێناویانە ــ بیگەیێنێت و لــە ژیانی کۆمەڵگەکەیدا پیادەی کات ، کە ئەم مانا بەهێزو هەستە بەرزە وەک عەقیدەیــەکی نەگۆڕ لە ناخی چەسپی، ئیدی هەستی بەرپرسی وهیممەتی شان دانە بەر لێپرسراوێتییەکەی زیاتر دەبێت و بە نییەتێکی پاک و وورەیەکی بەرزەوە روو لە جیهادەکە دەکات ، ســوور دەبێت لەسەر دەرخستن و سەرخستنی ، سوور دەبێت لەسەر ئەوەی کە بەم دینە ، هەموو دین وبەرنامەیەکی دی ــ وەکو خوای گەورە مەبەستێتی ــ وەلا نێت ، مساوەمەش لەسەر ئەم خاڵە نەگۆڕەی لێی بووە بە عەقیدە ناکات ، دڵەراوکێ و راڕاییشی تووش نایێت ، کە ئەم حەقیقەتە ئاشکرا کات و هەنگاوی بۆ هەڵێهێنێتەوە یان نا ؟! ئەو کاتە (بەڵێ تەنها ئەو کاتە ، کە ئەم خاڵەی لە دڵ و دەروونیدا بۆ بۆتە بەڵگەنەوویستی عەقیدەکەی) پێی شتێکی ناقۆڵاو ناماقووڵییە رێی جیهاد بگرێتەبەرو دواتر لێی بکەوێتە پاشەکشە یان لێی لادات ! یان مساوەمەی لەسەر بکات و چۆک دادات ! وەکو کە لە هەندێک موسوڵمانانی ســەردەمی یەکەمی قورئان و زۆرێکی موسوڵمانانی سەردەمە دوایینەکانی ئێمە دا رووی داوە . هــەر لەبەر عاری ئەم هەڵوێستە بەزیووانەیە خوای پەروەردگاری کردگاری مرۆڤ و کــارزان لەسەرەتای سورەتەکەدا بە موسوڵمانەکان دەفەرموێ : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ . إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ) واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتــان هێــناوە ، هــۆ موسوڵمانینە ! بۆچی شتێک ناکەن کە خۆتان دەیڵێن ؟! ئاخر ئەمە هەڵوێستێــکە ــ کــە شتێک دەڵێن وخۆتان نایکەن ــ رقی خوا هەڵدەستێنێت ! خوای گەورە ئــەو کەســانەی خۆش دەوێت کە یەکڕیز لەبەر خاتری ئەوو لە پێناوی رێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشــتار دەکەن ! یەکڕیز وەکو دیواری خشت و رێک .

خاڵی سێیەم : هەر لە سەرەتای سوورەتەکەوە حەزەر دەداتە ئیمانداران کە نەکەن وادە بە خیلاف دەرچن ، بەڵکو پێویستە سەرڕاستانە بە ئەحکامی دینەکەوە پابەند بـــن و پیاوانـــە بیگرن .. کە ڕۆژی هیممەت و جوامێریش هاتە پێش خۆ نەدزنەوە ! بەڵکو وەکو یاوەرانی عیسا هاوارکەن : (نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ) ئێمە پشتیوانانی خواین ! ئینجا ئەوەش داوا دەکات کە دوای بە دەم هاتنەوەی ئەم هاوارەوە ، خۆگرانە بەردەوام بمێننەوە ، ئەمـــەی دووەمـــیش گرنگترە ، چونکە لەوانەیە کە دیمەنێکی مەزڵومێتی ئیسلام و موسوڵمانان ببینیت جوامێریت وات لێ بکات ، هەموو گیانت بخرۆشێت و ببیتە ڕقێکی پیرۆزی بەرخۆدان و رابـــوون و بەرەنگاری ، بەڵام دوای کاڵ بوونەوەی وێنە دراماتیکییەکەوسارد بوونەوەی حەماسەتت ، ئیتر ئیرادەی بەردەوام بوونت سست ببێت و حەزو شەیتانیش بە بەهانەی هـــیچ و پـــووچ بۆت بکەونە حیلە شەرعی خۆدزینەوە .. زۆرمان هی ئاوا بینی ،

ئینجا لە ناوەڕاستی سورەتەکەدا بانگهێشتیان دەکات بۆ بەرەواجترین بازرگـــانی ، بـــۆ بەسوودترین بازرگانی دنیاو رۆژی دوایی ، بۆ جیهاد کردن ، بۆ کوشتاری ئەو کافرانەی نە تەسبیحاتی خوا دەکەن (واتە لە سیستمی هەموو بونەوەر یاخی بوون و پێچەوانەی هەموو زیندەوەرو بێگیان دەبزون) وتە ئامادەشن سەروەری شەریعەتەکەی بکەنە سێبەری ژیـــانی خۆیان و کۆمەڵگە موسوڵمانەکە : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ . تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ . يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ . وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هـــۆ موســـوڵمانینە ! جۆری ئەو بازرگانیەتان پێ ڕاگەێنم کە ئەگەر کردتان لە سزاو ئازاری بەژان قوتارتان کات و لاتاندا ؟! باوەڕ بە خواو پێغەمبەرەکەی بهێنن ولە پێناوی خوادا بە ســـامان و گیانتـــان جیهاد بکەن ، گەر پەی پێ ببەن ئا ئەوەتان باشترە . بە ئەنجامدانی جیهادەکە لێتان خـــۆش دەبێت و دەتانخاتە نێو ئەو بەهەشتانەوە کە روبار بە ژێر بـــاخ و باخاتەکانیـــدا دەڕوات و کۆشک و تەلاری جوان و رازاوەیان تێدایە ، بەهەشتێکی نەبڕاوەیە ئائەوەشە سەرکەوتن و

سەرفرازی مەزن .. جگە لەمانەش ، هەی تریش هەیە کە خۆتان زۆر شەیداین، سەرکەوتنیشی لای خواوەیەو ئازادی نزیکە ، دە ئەم مژدە بدە بە موسوڵمانان ..

ئینجا سورەتەکە بە بانگێشتێکی تر بۆ موسوڵمانان کۆتایی دێت ، تا هەموویان ببنە پشتیوانی خوا ! هەر وەکو کە یاوەرانی دەوری سەییدنا عیسای پێش ئەمان(حەوارییەکان) بوونە پشتیوانانی خوا ، ئەو حەوارییە ئیمانداره بەڕێزانە هەرچەند بەنوئیسرائیلییە کەللەڕەقەکان زۆریان دوژمنداریتی کردن ، زۆر بەرهەڵستی سەییدنا عیساو بانگەوازەکەی بوونەوە ، بەڵام ئەمان هەر سوور بوون لەسەر سەرخستنی بانگەوازی خوادویستیی سەییدنا عیسا : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ) واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! ببنە پشتیوانی خوا ، هەر وەک عیسای کوڕی مەریەم بە یاوەرانی خۆی فەرموو : کێ لەگەڵ من دەبێتە پشتیوانی خوا ؟! ئەوانیش هەموو ووتیان : ئێمە پشتیوانی خواین ، ئینجا ئەوە بوو کۆمەڵێکی بەنوئیسرائییل باوەڕیان هێناو موسوڵمان بوون ، کۆمەڵێکی تریشیان باوەڕیان نەهێناو کافربوون ، ئیدی ئێمەش ئەوانەی کە باوەڕیان هێنا بوو بەسەر دوژمنەکانیاندا سەرمان خستن ، تا هاتنە نێو خەڵکی و دەرکەوتن ..

ئەم دوو خاڵە لە سوورەتەکەدا زۆر گەش و ڕۆشنن ، چونکە تەقریبەن هەموو سورەتەکەیان گرتۆتەوە ، تەنانەت ئەو ئایەتانەش کە سەرزەنشتی کافرو بەرهەڵستکارەکان دەکەن هەر لەبەر ئەو هەڵوێستە دوژمنکارانەیانە لە ئیسلام و بانگەوازو شوێن کەوتووانی ! دینی هەموو پێغەمبەران هەر ئیسلامە ، بۆیە قورئانی پیرۆز لە باسی هەموویاندا ــ سەلامی خوایان لێ بێت ــ هەر زاراوەی ئیسلام بەکار دەهێنێت . بۆیە کە لەم سورەتەشدا لە نێو جەرگەی باسی هەڵوێستی دوژمندارانەی بەنوئیسرائیلەوە وا دێتە سەر هەمان هەڵوێستی دوژمندارانەی قوڕەیش کە زۆرجار قورئان خوێن هەست بەوە ناکات کە بەرەی شەڕەکە لە رووی زەمەنەوە گۆڕاوە ! نابینیت دوای هەڵوێستی دوژمنکارانەی ئەوان و مژدەی پێغەمبەرایەتییەکەی سەییدنا محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، دێتە سەر باسی قوڕەیش

ودەفەرموێ : (فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ . وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ . يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) واتە : هەر کە بەڵگەو نیشانەی رۆشنی بۆ هێنان و هەنجەتی برین ، هاواریان کرد : ئەمە سیحرەو ئاشکرایە !! ئاخر کێ لەو کەسە ستەمکارو زاڵمترە کە هەر کاتێک بۆ ئیسلامەتی بانگ کرێت ، درۆو دەلەسەو بوختان بە ناوی خواوە دروست دەکات ! بەڵام بە تەئکید خۆ خوا رێنمایی ستەمکاران ناکات . ئەوانە دەیانەوێت نووری بێچوونی خوا بە فوو بکوژێننەوە ! بەڵام حەتمەن خوای گەورە ـــ بە کوێرایی چاوی کافران ـــ تەواوکاری نوورەکەی خۆیەتی ..

موسوڵمان هەر لەم دوو خاڵە سەرەکییە گەشەی ئەم سوورەتەوە دەگاتە ئەو قەناعەتەی کە ئەو ئیسلامەی ئەو گرتوویێتیە بەر ـــ کە کۆتا شێوازی کۆتا پەیامی خواییەو هاتۆتە سەر زەمین ـــ عەقیدەیەکی خواوویستییەو بە ئەمانەت بەو سپێرراوە ، دەبێت شیاوانە نەوە بە نەوە بۆکۆمەڵگەی مرۆڤایەتی هەڵگرێت و لە پێناوی پاراستن و پیادەکردنیدا جیهادێکی بەردەوامی نەپساوە بکات ، ئەمەشیان (جیهاد کردنەکە بەو شێوەیەی کە خوای گەورە دەیەوێت و خۆشی دەوێت) تەکلیفی خوای گەورەیەو لێی کردووە .. هەر موسوڵمانێک کە ئەم سوورەتە دەخوێنێت ، دەبێت لەوە بەرچاو روون بێت کە ئەم کۆتا دینەی بۆ ئەم هاتووە ، ئەمانەتی خوای گەورەیەو دەبێت جیهاد لە پێناو مانەوەو پایەدار کردنیدا بکات ، دەبێت ئەمەی لا بەڵگەنەوویست بێت و منجەمنج و جووینەوەی تێدا نەکات ، نە خۆی هەڵخەڵەتێنێت نە خەڵکی دەروبەریشی ، دەبێت بەو پەڕی قەناعەتەوە خۆی بخاتە ریزی ئەو موجاهیدانەی لەبەر خاتری خوای گەورە یەکریز کوشتار دەکەن !

سوورەتەکە لەگەڵ تۆخ کۆدنەوەی ئەو دوو مەبەستەی خۆیدا ، لە گۆشەو کەنارەکانی ئاڕاستەو ئامۆژگارییەکانی خۆیدا ، رەوشت و رەفتارە رەسەنەکان وەبیر موسوڵمانان دەهێنێتەوە ، هەڕەشەی ئەوەی لێ دەکات کە نەکا ناوەوەو دەرەوەی خۆی یەک نەبن ! نەکا لە ناخیدا شتێکی بوێت و بە رەفتاری دەرەوەی شتێکی پێچەوانەی ئەو ئەنجامدا ! چونکە ئەمە ناقۆڵایە ، ئەمە لە رەوشتی موسوڵمان ناوەشێتەوە ، چۆن دەشێت موسوڵمان لە

ناخیدا چەپەڵ بێت و لە دەرەوەی جوان ! چۆن دەبێت شتێک ئاشکرا کات و دژەکەی لە ناخیدا پەنهان کات ؟! نا ، ناشێت ، موسوڵمانی خواوویست ئەوەیە کە بۆ خوا ساغ بۆتەوە رەنج و هەوڵی لەبەر خاتری خوایەو بۆ دینەکەی ئەوە ، هەنگاوو هەڵوێستەکانیشی بە پێی شەریعەتەکەی ئەون بۆیە رێک و پێکەو خشتی خشتەو لەگەڵ خوشک وبراکانی تریدا هەر شیاوی دیواری سفت و رێکی بانگەوازەکەی خوان ..

. . . . . * * * . . . . .

هۆی هاتنە خوارەوەی

ئیمامی ئیبنو کەسیر چەندین ریوایەتی لە تەفسیرەکەیدا هێناوەتەوە کە بە هـــۆی هاتنـــە خوارەوەی ئەم سوورەتەی داناوە ، کە لە چەندین رێگاوە دێنەوە سەر ئەم دەقە : ریوایەتی ئیمام ئەحمەد لە لە عبداللەی کوڕی سەللامەوەو ترمذي لە عبداللەی کـــوڕی عبـــدالرحمانی دارمییەوە ، ئەویش دەیگەێنێتەوە عبداللەی کوڕی سەللام ، کە فەرموویـــەتی : (تذاكَرْنَا أَيُّكُمْ يَأتِي رَسولَ اللهِ صلَّى اللهُ عليهِ وسَلَّمَ فَيَسْأَلَهُ أيُّ الأعمالِ أحَبُّ إلى اللهِ ؟ فَلَمْ يَقُمْ أحَدٌ مِنَّا. فأرْسَلَ رسُولُ الله صلَّى الله عليه وسلمَ إلينا رَجُلاً رَجُلاً فَجَمَعَنَا فقَرَأ علَينا هذِهِ السُّورةَ يَعني سُورَةَ الصَّفِّ كُلِّهَا) چەند کەسێک بووین دانیشتبووین ، هەر وا قسەمان دەکرد ، ووتمان : ئەرێ کێمان بچینە خزمەت پێـــغەمبەر صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و لێـــی بپرســـین داخـــۆ چ کردەوەیەک لە هەموان لای خوای گەورە خۆشەویستیرە ؟ کەسمان هەڵنەستاین ، کەچـــی هەر لەو کاتەدا پێغەمبەر صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ناردی بە شوێن یەک یەکماندا ، کە چووینە خزمەتی و لای کۆبووینەوە ئەم سورەتەی (الصف) ی بە تەواوی بەسەرماندا خوێندەوە .

بەڵام هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتەکە ــ وەکو زۆر لە موفەسسیرین ریوایەت دەکەن و ئیمامی تەبەریش ئیعتیمادی کردۆتە سەر ــ ئەوەیە کە هەندێک لە یاوەرانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە هێشتا جیهادیان لەسەر فەرز نەبووبوو ، خۆزگەیان بـــۆ خواســـتبوو ، کەچی کە فەرز کرا هەندێکیان کەمتەرخەمییان تێدا نواند ، بۆیە خوای گەورە ئـــاوا بـــە سەختی سەرزەنشتی کردن .

عەلی کوڕی تەلحە لە ئیبنو عەبباسەوە دەگێڕێتەوە کە فەرمووی : چەند کەسانێک پێش ئەوەی جیهاد لەسەر موسوڵمانان فەرز ببێت ، هەر دەیانووت : خۆزگە خوای گەورە ئەو کارەی بۆ روون بکردینایەتەوە کە پێی خۆشە ئەنجامی بدەین ، تا بیکەین و خۆشەویســـتی خوا مسۆگەر کەین ، تا دواتر خوای گەورە پێغەمبەرە ئازیزەکـــەی خـــۆی صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لێ ئاگادار کردەوە کە ئەوەی خوا پێی خۆشە بیکەن : باوەڕ هێنانتانە ــ بێ گومان و دوودڵیی ــ بە خوای گەورە ، ئینجا جیهاد کردنتانە دژی یاخییان و سەرپێچانی فـــەرمانی

خوای گەورە ، ئەوانەی کە باوەڕیان نەهێناو بڕیاری خوای گەورەیان وەرنەگرت . بـــەڵام کە جیهادەکە فەرز بوو هەندێک موسوڵمان پێیان ناخۆش بوو، بەلایانەوە قورس بوو ! بۆیە خوای گەورە فـــەرمووی : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ . كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ) ..

ئیمامی ئیبنو کەسیریش لە تەفسیرەکەیدا وای ڕیوایەت کردووە کە : جمهوری ئـــەهلی تەفسیر ڕایان لەسەر ئەوەیە کە ئەم ئایەتانە دەربارەی ئەو ئەسحابانە هاتە خـــوارەوە کـــە تەمەننای جیهاد کردنییان خواست ، کەچی کە فەرز کرا ، هەندێکیان خۆیان لێ دزییەوە ، ئەمەش وەکو ئەو ئایەتانەی ترە کە دەفـــەرموێ : (أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ قِيلَ لَهُمْ كُفُّواْ أَيْدِيَكُمْ وَأَقِيمُواْ الصَّلاَةَ وَآتُواْ الزَّكَاةَ فَلَمَّا كُتِبَ عَلَيْهِمُ الْقِتَالُ إِذَا فَرِيقٌ مِّنْهُمْ يَخْشَوْنَ النَّاسَ كَخَشْيَةِ اللّهِ أَوْ أَشَدَّ خَشْيَةً وَقَالُواْ رَبَّنَا لِمَ كَتَبْتَ عَلَيْنَا الْقِتَالَ لَوْلا أَخَّرْتَنَا إِلَى أَجَلٍ قَرِيبٍ قُلْ مَتَاعُ الدَّنْيَا قَلِيلٌ وَالآخِرَةُ خَيْرٌ لِّمَنِ اتَّقَى وَلاَ تُظْلَمُونَ فَتِيلاً . أَيْنَمَا تَكُونُواْ يُدْرِككُّمُ الْمَوْتُ وَلَوْ كُنتُمْ فِي بُرُوجٍ مُّشَيَّدَةٍ) النساء/٧٧ــ٧٨ واتە : مەگەر حاڵی ئەوانەت نەدی کە پێیان دەوترا دەست لـــە جیهاد بگرنەوەوهەقتان نەبێت و مەیکەن (بەڵام هەندێکیان هـــەر داوای فـــەرز بوونیـــان دەکرد !) نوێژی خۆتان بکەن و زەکاتەکەتان بدەن ، کەچی کە کوشتاریان لەسەر فەرز کرا ، کۆمەڵێکیان ئەوەندە لەو خەڵکە تۆقییون زیاتر لەوەی کە لە خوا دەترسێن ! بۆیـــە دەیانووت : خوای گیان بۆچی ئەم کوشـــتارەت لەســـەرمان فـــەرز کـــرد ؟! نـــەدەبوو بتخستایەیتە کاتێکی تر ؟! بڵێ : شمەکی لەزەتی دنیا شتێکی کەمە ، خێرو خۆشی خـــەڵکی دیندارو خواوویست وا لە ڕۆژی دواییدا ، بێ خەم بن خۆ لەوی هیچ جۆرە ستەمێکتان لێ ناکرێت ، ئێوە لە هەر کوێیەک بن مردن هەر دەتانگاتێ ! با لە قەڵاو قوڵڵەی مەحکەمیشدا بن ..

یان کە خوای گەورە دەربارەی هەندێکی تر ، یان هەر ئەوانە فەرمووی : (فَإِذَا أُنزِلَتْ سُورَةٌ مُّحْكَمَةٌ وَذُكِرَ فِيهَا الْقِتَالُ رَأَيْتَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ يَنظُرُونَ إِلَيْكَ نَظَرَ الْمَغْشِيِّ عَلَيْهِ مِنَ الْمَوْتِ) سورەتی محمد/٢٠ واتە : کە سورەتێکی حوکم دێتە خوارەوەو باسی کوشـــتاری

تێدایە ، دڵ نەخۆشەکان دەبینیت وا سەیرت دەکەن و چاوت تێ دەبڕن دەڵێی ئەوانەن کە مەرگ شاباڵی خۆی بەسەریاندا دەکێشێت و هاکا گیانیان دەرچوو !!

هەندێک لە ئەهلی تەفسیر وەکو قەتادەو زەححاک دەفەرموون ئـەم ئایەتانـە لەسـەر کەسانێکی تر هاتنە خوارەوە کە خۆیان هەڵ دەکێشاو لە کۆڕو کۆمەڵـدا دەیـانووت : ئاوامان بەرگری کردو ، ئاوا شمشێرمان وەشاندو ، ئاوامان کردو .. ئیدی خوای گەورەش پێی فەرموون کە ئەوەی نەتان کردووە بۆچی بۆ خۆتانی دەکەنە ماڵ ؟! کارێکی چاکە کە نەتانکردووە بۆچی دەڵێن کردوومانە ؟!

زەمەخشەری لە الثعلبي یەوە ، ئەم ریوایەتە دەکاتە هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتـەکان : یەکێک لە کافرەکانی قورەیش لە غەزای بەدردا زۆری زیان لە موسوڵمانان دا ، سـوهەیبی رۆمی خۆی گەیاندێ و کوشتی ، کە کوشتار تەواو بوو ، باس و خواسی دەگێـڕرایەوە ، کابرایەک بۆ خۆ هەڵکێشان لای پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ووتی وام کردو وام کردو فلان کەسم ئاوا کوشت ! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە کوشتنی کابرا زۆر دڵخـۆش بوو، عەمری کوڕی عبدالرحمن کە دەیزانی ئەو فلان کەسە سوهەیب کوشتبووی نەک ئەم ، بە سوهەیبی فەرموو : بە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بڵێ کە تۆ کوشتووتە ، سـوهەیب فەرمووی : لێ گەڕێ ، لەبەر خاتری خواو پێغەمبەری خوا کوژراوە ، عەمر خۆی نەگرت و بە پێغەمبەری فەرموو : ئەی پێغەمبەری خوا ، ئەو کابرایە سوهەیب کوشـتی ، ئـەوجا پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رووی کردە سوهەیبی رۆمی (کە کونیەکەی ئەبو یەحیا بوو) فەرمووی : (كذلكَ يا ابا يحيى؟) فەرمووی: بەڵێ .. ئەوکاتە ئەو ئایەتانە هاتنە خوارەوە..

بە هەر حاڵ ئەم ئایەتە پیرۆزانە گەر هەر هۆکارێکیان هەبێت بۆ هاتنە خوارەوە ، خـۆ مەنعی ئەوە ناکەن کە ئایەتەکان خۆیان هی ئاراستەو ئامۆژگاری و پەروەردەن ، گەر هۆی هاتنە خوارەوەکانیشیانمان نەزانی دەرس و ئامۆژگەرییەکان هەر لە خودی ووشەی ئایەتەکان و ماناکانیانەوە وەردەگیرێت نەک لە هۆکاری هاتنە خوارەوەکانیان ، هەرچەندە ئەگـەر هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەت زانراو سەنەدەکەی راست بوو ، حەتمەن ــ وەکو زانایـانی ئوسوڵ دەفەرموون ــ هۆی هاتنە خوارەوەکە بەشێک دەبێت لە تەفسـیری ئایەتەکـە .

هەرچەندە ئەوەی کە ئیمامی تەبەری و ئیبنو کەسیر هێنایانەوە بەڵگەی بەهێزتریان لەسەرەو هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتانە هەر ئەوەیە کە ئەو ئەسحابە بەڕێزانەی تەمەننایان دەکرد خوای گەورە کارێکیان پێ بسپێرێت کە خۆی خۆشی دەوێت ، تا ئەمانیش ئەنجامی بدەن ، بەڵام دوایی کە کوشتارەکەی لەسەر فەرز کردن ، هەندێکیان لە خۆزگەکـــەی خۆیـــان کشانەوەو ترسان ، سیاقی ئایەتەکان و تەوەری باسەکەنیان و ئایەتی دوای ئەوانیش هـــەر لەسەر سەرراستی و پابەندی و جیهاد کردنەکەن .. کە نابێت کەسێـــک دەم هەراشـــانە خەڵکی بۆ کوشتارو جیهاد بخرۆشێنێت و خۆشی نەیکات !! ئەمە ــ هەرچەندە لە تەبیعەتی هەندێک دەروونە ــ بەڵام هەر مایەی سەرزەنشتی خوای گەورەیە ! چونکە کەسێک خۆی هیچی لەباردا نییە ، بۆچی دەمدرێژی لە مەســـەلەیەکی وا گـــەورەو دژواردا دەکـــات و کەسانێکی بەرپرس و ئەمیریش فریوو دەدات ؟! بۆچی خۆ با دەدەن و دەڵێـــن (ابْعَثْ لَنَا مَلِكًا نُّقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ) البقرە/٢٤٦ کەچی کە رۆژی کاری جیددیش هاتە پێـــش دزەی لێ دەکەن ؟! مەگەر ئەمە جێی سەرزەنشت و سزا نییە ؟! بەدی ، بە تەئکید مایەی سزایە بۆیە خوای گەورە ئاوا بە لەفزی (كَبُرَ مَقْتًا) باسی فەرمووە کە لە هەموو قورئاندا چوار جار هاتووە ؟! ئاخر هەڵوێستێک کە ئاوا رقی خوای رەحمان و رەحیم هەستێنێت ! دەبێـــت چەند ناقۆلاو دزێوو قێزەوون بێت ؟! ئاخر چۆن موسوڵمانی خواناس دەوێرێت خۆی بکاتە خاوەن هەڵوێستی وا چ جای ئەوەی بە سەربەستی خۆی بیگرێتەبەر ؟!

. . . . . ❋ ❋ ❋ . . . . .

دەرسی یەکەم

ئایەتەکانی ١ ـ ٤

(سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ (١) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ (٢) كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ (٣) إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ (٤))

ماناى گشتى ئایەتەکان

(١) هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدایە تەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن ، بە گەورەو مەزنی دادەنێن بڕیاری بێ خەوشی بۆ دەدەن ، بەڕێزەوە سوپاس و ستایشی دەکەن و بە تاک و پاکی دەزانن ، چونکە خوای گەورە عەزیزە : بەرزو مەزنەو کەس حەددی ئەوەی نییە بۆ بەربەرەکانێی بیگاتێ ، خوای گەورە حەکیمە : هەموو کارو فەرمانێکی قەدەری و شەرعی خۆی لە کات و شوێنی شیاوی خۆیدا دەکات . هەر وەکو لە شوێنی تریشدا دەربارەی ئەم تەسبیحات کردنەی مەخلووقاتی ئاسمانەکان و زەوی دەفەرموێ : (تُسَبِّحُ لَهُ السَّمَوَاتُ السَّبْعُ وَالأَرْضُ وَمَن فِيهِنَّ وَإِن مِّن شَيْءٍ إِلاَّ يُسَبِّحُ بِحَمْدَهِ وَلَـكِن لاَّ تَفْقَهُونَ تَسْبِيحَهُمْ إِنَّهُ كَانَ حَلِيمًا غَفُورًا) الاسراء/٤٤ واتە : هەرچی لە ئاسمانەکان و زەویدان تەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن ، هیچ شتێک لە بونەوەردا نییە ئیللا نەسبیحاتی خوا دەکات ، بەڵام ئێوە لە تەسبیحاتەکانیان حاڵی نابن ، خوای گەورە بەئارام ولێبوردەیە ..

(٢) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! بۆچی ئەو کارانە ناکەن کە خۆتان دەیڵێن ؟!

(٣) ئاخر ئەمە هەڵوێستێکە ــ کە شتێک دەڵێن وخۆتان نایکەن ــ رقی خوا هەڵدەستێنێت!

(٤) خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە یەکریز لەبەر خاتری ئەوو لە پێناوی رێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشتار دەکەن ! یەکریز وەکو دیواری خشت و رێک .

. . . . . * * * . . . . .

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایــەتی یەکــەم : (سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ)

شەش سوورەتی قورئان بە تەسبیحاتی خوای گەورە دەست پێ دەکات ، ئەوانیش : الإسراء، الحديد ، الحشر ، الصف ، الجمعة ، التغابن ، اللأعلى . کە وورد سەرنجیان دەدەیتێ دەبینی بە ریزی بەکار هاتوون ! نەک یەک لە دوای یەک ، نا چونکە سوورەتی تریان وا لە نێواندا، بەڵام لە رووی زانستی سەرفەوە (مۆرفۆلۆژی) بە ریزی داتاشینی زمانەوانی عەرەبی ، کــە بریتییە لە هاتنی چاووگ ، ئینجا کرداری رابوردوو ، ئینجا کرداری رانەبوردوو ، ئینجــا کرداری فەرمان ! ئەمەش ئەسڵی بەکارهێنانی ووشەی عەرەبییە کە تۆ لە زمانی عەرەبیـــدا باس لە ووشەیەک دەکەیت ، دەبێت یەکەمجار چاووگەکەی بهێـــنیت ، ئینجــا بزانیـــت کرداری رابوردووەکەی چۆن لێ وەرگیراوە ، ئینجا داتاشینەکانی تری . بۆ نموونە دەڵێیت : (قَولٌ : سەرچاوەی قَالَ) ە . ئەم ووشەیەی تەسبیحاتیش ئاوا لە قورئانەکەدا هاتووە : لە سوورەتی ئیسرائدا چاووگە : (سُبْحَانَ الَّذِي أَسْرَى بِعَبْدِهِ لَيْلاً) ئینجا لە سوورەتی حەدیدو حەشرو سەففدا کرداری رابوردووە : (سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ) ولە ســـوورەتی جوموعەو تەغابوندا کرداری رانەبوردووە : (يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ) و لە سورەتی ئەلئەعلادا کرداری فەرمانە : (سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى) !

ئەم ریزبەندییە جوانەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ریزبەندی سوورەتەکانیش هەر وەک هەموو قورئانەکە هەر لە لایەن خوای پەروەردگارەوەیە .

ووشەی سَبَّحَ یەعنی پاکی و بێ خەوشی بۆ .. یەعنی بە مەزن و تەواوێتی مـــەتح کـــردن ، کوردەواری جوان ئەم مانایەی پاراستووە کە بە هەموو زیکرەکانی خوای گـــەورە ـــ بـــە تایبەتی دوای نوێژە فەرزەکان ـــ ی ووتووە : تەسبیحات ، چونکە لەو زیکرانەدا سُبحانَ اللهِ الحَمدُ للهِ ولا الهَ الا الله و الله اکبریان تێدایە ، کە هەموویان هەر مەتحی خوای گەورەن ..

ئەم سەرەتایە زۆر گرنگە لە جێگیر کردنی ئەو دیدو تێڕوانینەی لە پێناسەی سـووڕەتەکەدا باسمان کرد ، کە بریتییە لە قەناعەت کردنی موسوڵمان بەوەی کە ئەمەی ئەو گرتویێتییە بەرو بە بەرنامەی خۆی قبووڵی کردووە ، دینی خوایە ، کۆتا پەیامی ئەوە ، ئەم تەکلیف کراوە پێوەی پابەند بێت و خەڵکی بۆ بانگ کات و پیادەی کات ، دیسان تەکلیف کراوە کە بە جیهاد بیپارێزێت ، ئەم سەرەتایەش ئەوەی لا جێگیر دەکات کە هەرچی لە ئاسمانـەکان و زەویدان ، ستایشی خوای گەورە دەکەن ، نەکات ئەم لەم سوپاس و ستایش و خواناسـییە دوا کەوێت ! دەبێت خواناسی و خواپەرستی و راسپاردە هەڵگرتنەکەی(کە بانگەوازەکەی خوایە) بە قەدەرێکی گەردوونی و تەکلیفێکی شەرعی بزانێت و زۆر بە جیددی شانی بداتە بەر ، تا دینەکە بەسەر هەموو بەرنامەو دیدو تێڕوانینێکی تردا زاڵ بێت ، چونکە بزاڤ بەم قورئانە وەکو بزوتنەوەکانی تری ناو گەردوونە ، کە هەمووی هەر دەبێت بە پێی ئەو یاساو رێساو سیستمەی خوا بێت کە بۆی داناون ، دینداریش ئاوایە . چونکە دینداری ناسـینی خوایە ، پەرستنی خوایە ، پابەند بوونە بە شەریعەتەکەی و چەسپاندنێتی ، ئەمەش دەبێت لە هەموو کەسێکدا بێتە دی ، تا هەموو خەڵکی لەگەڵ نەغمەی بزوتنەوەی گەردووندا پـێ هەڵگرن ، نابێت کەسانێک لاپەڕیدە بژین ونامۆ بجوڵێن وناوازە بچڕن !!

هەندێک لە زانایان رایان وایە کە بوونەوەرو ئەوی کە تێیدایەتی بەوە تەسبیحاتی خـوای گەورە دەکەن کە دەبنە بەڵگەو نیشانە لەسەر گەورەیی خوای گەورە نەک بە وێردو زمان بەڵام زۆرینەی زانایانی تر رایان پێچەوانەی ئەوەیەو دەفەرموون : نەخێر لە حەقیقەتدا ئەمانە هەر یەک بەو زمانە تەسبیحات دەکات کە خوای گەورە بۆی دروست کـردوون ، ئـەم رایەشیان بەهێزترە ، چونکە خوای گەورە لە باسی چیاکان و زیکر کردنیان لەگەڵ سەییدنا داووددا بۆ خـوای گـەورە دەفـەرموێ : (وَسَخَّرْنَا مَعَ دَاوُودَ الْجِبَالَ يُسَبِّحْنَ وَالطَّيْرَ) الانبیاء/٧٩ واتە : چیاو باڵندەکانمان لەگەڵ داووددا ملکەچ دەکرد تا زیکری خوا بکەن ، ئەگەر ئەمە زیکری حەقیقەت و بە زمان نییە ئیتر چ تایبەتمەندێتییەکی بۆ سـەییدنا داوود تێدایە ، جا کەوا بێت ئەم چیاو باڵندانە لەگەڵ ئێمەشدا هەر زیکر دەکەن ، ئاشکرایە کـە نابێت ماناکەی ئاوا بێت ، چونکە ئەوە ئیمتیازێکی تایبەتی سەییدنا داوودە .. ئەمە جگـە

لەوەی کە فەرموودەی پێغەمبەرمان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەحیحی لای ئیمامی ئەحمەدو ئیمامی موسلیمدا بۆ هاتووە کە فەرموویەتی : (إِنِّي لَأَعْرِفُ حَجَرًا بِمَكَّةَ كَانَ يُسَلِّمُ عَلَيَّ قَبْلَ أَنْ أُبْعَثَ إِنِّي لَأَعْرِفُهُ الْآنَ) واتە : بەردێک لە مەککە دەناسمەوە کە پێش پێـــغەمبەرایەتییم سلاوی لێ دەکردم / ئێستاش دەیناسمەوە . یان لە سەحیحی بوخاریدا هاتووە کە چێشت لە بەردەستی پێغەمبەردا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تەسبیحاتی کردووە ..

کۆتایی ئایەتەکەش بە دوو سیفەتی خوای گەورە دەهێنێتەوە کە هەم عەزیزە واتە زاڵ و بێ باک ، ئیمامی شەوکانی لە فتح القديردا دەفەرموێ یەعنی : بە توانایەکی وا کە نە کەس دەتوانێت ململانێی لەگەڵدا بکات ، نە کەسیش دەتوانێت بەسەریدا زاڵ ببێت ، بێ باکیشە لەوەی ئێوە تەسبیحاتی دەکەن یان نا .. هەم حەکیمە واتە هەموو شتێک لە کات و شوێنی گونجاوی خۆیدا دەکات کەوابوو کە فەرمانی پابەندبوون و رێز گرتنی پێغەمبەرو سەرخستنی بانگەوازەکەی و کوشتارەکەی پێ کردوون ، دەزانێت چۆن وبۆچی وکەی پێتان دەکات .

ئەوی موسوڵمانە ، ئەوی ئەم دینەی قبووڵ کردووە ، دەبێ ئەوە بزانێت کە ئەمە پەیمانەو بە خوای خۆی داوە ، ئەمە بەڵێنەو لەگەڵ خوای خاوەن دینەکەدا بەستوێتی ، بۆیە ئـــەوی پێچەوانەی ئەم پەیمان و بەڵێن و بەیعەتەی رەفتار کات ، نەک هەر عارێکی بەسەر خۆیـــدا هێناوەو زیانی لێ کەوتووە ! نا ، رقی خوای هەستاندووە !! بۆیە یەکسەر لە ئایـــەتی دوای ئەودا دەفەرموێ :

ئایەتی دووەم : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) ..

هەڕەشەیەکی توندو سەختە لەو کەسانەی بەڵێن دەدەن ونایبەنە سەر ، هەڕەشەیە لە کەسانێک کە بە قسە شتێک دەڵێن و بە کردەوە شتی تری پێچەوانەی ئەنجام دەدەن ! ئەوانەی کردوەی وایان لێ دەوەشێتەوە کە پێچەوانەی گوفتارو ئامۆژگاریەکانیانە بۆ خەڵکی !! سەیری شێوازی دارشتنەکە بکە ، بە لامی تەعلیل واتە پرسیت لە هۆ ، دەست پێ دەکات ، هەر وەکو ئەوەی بفەرموێ : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! ئاخر بۆچی ئەوەی خۆتان نایکەن بە خەڵکی دەڵێن بیکەن ؟! بۆچی ، بە چ پاڵنەرێکتان ؟! ئەگەر راستەو باوەڕتان بە حەقیقەتی ئەم فەرمانە خواییانە هەیە ئەدی بۆچی خۆتان نابنە پێشەنگ و خۆتان یەکەم کەس ئەنجامیان نادەن ؟! ئەگەر باوەڕشتان پێیان نییە ! ئەدی بۆچی خۆتان خستۆتە پێش خەڵکی ؟! بۆچی بوونەتە سەردارو پێشەوا ؟! ئەگەر باوەڕیشتان پێیەتی ، بەلام وادەزانن مانەوەی خۆتان گرنگترە ! چونکە خۆتان بە سەرکردەو پێشەوا دەزانن ، کێ ئەم زانیاریانەی پێداون ، کێ مانەوەی بۆ مسۆگەر کردوون ؟! ئەگەر راستەو سەرکردە نابێت پێشەنگی ئەنجامدانی فەرمان بێت ، ئەدی بۆچی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ یەکەم کەس خۆی فەرمانەکانی خوای پەروەردگاری ئەنجام دەدا ؟!

ئەمە رەفتارێکی ئەوەندە زەق و ناقۆلاو ناشیرینە ، هەر لەگەڵ دەرکەوتنی لە داعیەکدا ، لە سەرکردەیەکدا ، یەکسەر بە نارەوایی و ناقۆلاییەکەی خۆی لە مێشکی خەڵکیدا دەچەسپێت ، ئیدی قسەزانی و رەوانبێژی و زۆر ئایەت هێنانەوە نایسرێتەوە ! جارێک لە یەکێک لە بەرەکانی جیهادی کوردستان ، موجاهیدێکی کەلاری بە یەکێک لە مەلاکانی سەرکردایەتی بزوتنەوەی ئیسلامی ووت : مامۆستا ! توو ئەو خوایە ئەگەر ئەمەی ئێمە دەیکەین جیهادەو پاداشتەکەی بەهەشتی خوایەو بە راستیش بەهەشت هەیە ! ئێوە بۆ خۆی لێ نادەن ؟! ئەگەر جیهادیش نییە یان بەهەشت نییە با ئەم خەڵکەی بۆ نەدەین بە کوشت !

ئەو زانا بەرێزانەی سەلەف کە فەرموویانە موسوڵمان کە بەڵێنێکی دا ، دەبێت بیباتە سەر ئەم ئایەتەیان کردۆتە بەڵگە لەگەڵ ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە دەفەرموێ : (اَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فيهِ كانَ مُنافِقاً خَالِصَاً ، وَمَنْ كانَتْ فيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ ، كانتْ فيهِ

خَصْلَةٌ مِنْ النِّفَاقِ حَتَّى يَدَعَهَا ، اذا أُئْتُمِنَ خَانَ ، واذا حَدَّثَ كَذَبَ ، واذا عَاهَدَ غَدَرَ واذا خَاصَمَ فَجَرَ) متفق عليه واته : چوار سیفەت هەن لە هەر کەسێـکدا هـەبن ، دەیکەنـە دووڕوو (مونافیق)ێکی تەواو ، هەر کەسێکیش یەک سیفەتی لەوانە تێدا بێت ، سیفەتێکی دووڕووییەو تێدایەتی ، هەر پێوەی دەبێت تا وازی لێ دەهێنێت : ئەوی راسپاردەی لا دانێن و خیانەتی لێ بکات ، ئەوی قسەی درۆ دەکات ، ئەوی بەڵێنێک بدات و نەیباتـە سـەرو غەدر لە خاوەن بەڵێنەکەی بەرامبەری بکات ، ئەوی لە ناکۆکی و ئیختیلافدا کەلـلە رەق دەبێت و دەستدرێژی دەکاتە سەر بەرامبەرەکەی .. یان ئەو فەرموودەی کە لە سەحیحدا هاتووەو دەفەرموێ :(آيَةُ المنافِقِ ثَلاثٌ اذا حَدَّثَ كَذَبَ واذا وَعَدَ اَخْلَفَ واذا أُئْتُمِنَ خَانَ) واتە : نیشانەی دووڕوو سێیە : کە قسە دەکات درۆ دەکات ، کە بەڵێن دەدات نایباتـە سەر ، کە راسپاردەشی لا دادەنێن ناپیارێزێت . ئەم دوو فەرموودەیە پێنج سیفەتی دووڕوو دەخەنە روو کە پێیان دەوترێت دووڕوویی بچوک یان دووڕوویی کردەوە ، کە گونـاحی گەورەن بەڵام خاوەنەکانیان لە ئیسلام و ئوممەتەکەی ناباتە دەرەوە ..

ئیمامی ئەحمەدو ئەبوداوودو لە عبداللەی کوڕی عامیری کوڕی رەبیعەوە دەگێڕنەوە کە فەرموویەتی : (دَعَتْنِي أُمِّي يَومَاً وَرَسُولُ اللهِ صلى الله عليه وسلمَ قَاعِدٌ فِي بَيتِنَا فَقَالتْ : هَا تَعَالَ أُع يكَ ، فقالَ رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلمَ : وَمَا أَرَدْتِ أنْ تُعْ يَهُ ؟" قَالَتْ : أُعْ يَهُ تَمْرَاً، فَقَالَ لَهَا رسولُ اللهِ صلى الله عليه وسلَّمَ : أَمَا إنَّكِ لَو لَمْ تُعْ يِهِ شَيئاً كُتِبَتْ عَلَيكِ كِذْبَةً) واتە : پێغەمبەر (صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ) تەشریفی هێنابووە لامان و دانیشتبوو ، منیش کـە هێشتا گچکە بووم وویستم راکەمە دەرێ ولەگەڵ منداڵاندا یاری بکەم ، دایکـم بـانگی کردم فەرمووی : وەرە عبدالله ها شتێکت بدەمێ ، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ پێـی فەرموو : دەتوویست چی بدەیتێ ؟! دایکم فەرمووی : دەنکە خورمایـەکی دەدەمـێ ، پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی : دە باشە ، چونکە گـەر هیچـت نـەدایاتێ ، درۆیەکت لەسەر دەنوسرا [1].

[1] تەرجومە کوردییەکە هی ریوایەتەکەی ئیمام ئەحمەدیشە .

گەورەیی ئیسلام و بانگەوازەکەی لەوەدایە کە ناهێڵێت داعیانی موسوڵمان ، خەڵکی بۆ ئیسلامەکە بانگێشت بکەن و خۆیان پێوەی پابەند نەبن ، خوای گەورە سزای ئەو جـۆرە داعیانەی زۆر سەخت کردووە ، لە فەرموودەی سەحیحی پێغەمبەردا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەحیحی بوخاری و موسلیمدا لە ئوسامەی کوڕی زەیدەوە ـــ خوا لێیان رازی بێت ـــ هاتووە کە فەرموویەتی : (يُؤْتَى بِالرَّجُلِ يَومَ القيامَةِ فَيُلْقَى فِي النَّارِ فَتَنْدَلِقُ أَقْتَابُ بَطْنِهِ فَيدورُ فِي النَّارِ كَمَا يَدُورُ الحِمَارُ بِالرَّحَى فَيَجْتَمِعُ عَلَيهِ أَهْلُ النَّارِ فَيقُولونَ مَالَكَ يا فُلان ؟ أَلَمْ تَكُنْ تَأمُرُ بِالْمَعْرُوفِ وتَنْهَى عنِ المُنْكرِ ؟ قالَ : فَيقولُ لَهُمْ : بَلَى وَلَكِنِّي كُنْتُ آمُرُكُمْ بِالْمَعْرُوفِ ولا آتيهِ وأَنْهَاكُمْ عَنِ المُنْكَرِ وآتِيهِ) واتە : رۆژی قیامەت ، کابرایەک پەل کێش دەکـەن و فڕێـی دەدەنە ناو ئاگری دۆزەخەوە ، وورگ و ڕیخۆڵەی دێتە دەرێ ، لە ناو ئاگرەکـەدا بـە دەوری خۆیدا ـــ لە تاو ژان و ناسۆری ـــ خول دەخوات ، وەکو کەری دەسـتاڕ (لـە کوردیدا گای گێرەیە) ئینجا خەڵکی دێنە دەوری و دەیناسنەوە ، هاواری دەکەنێ : ئەری کابرا ئەوە چیتە ؟! (واتە بەسەرسامییەوە لێی دەپرسن ، چونکە لەو باوەڕەدا نەبوون ئـەوە شوێنی ئەو بێت و چارەنووسی بەو ڕۆژە گەیشتبێت) لێی دەپرسن : مەگەر تۆ فەرمانت بە چاکەو بەرهەڵستیت لە خراپە نەدەکرد ؟! دەڵێ : بەدی ! بەلآم کە من فەرمانی چاکەم بـە ئێوە دەکرد خۆم نەمدەکرد ، کە بەرهەڵستی خراپەشم لێتان دەکرد بۆ خۆم دەمکرد ..

ئەمە لەسەر درۆو پەیمان شکاندن ودینداری فرت و فێڵ و رووکەش ..

ئایەتی سێیەم : (كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ)

مقت : زۆرترین رق هەستانە ، یان کارگەرترین هۆی تووڕە بوونە ، عەرەب جۆرێـــک ژن مارە کردنیان هەبوو پێیان دەووت : نکاح المقت ، کە بریتی بوو لە مارە کردنەوەی باوەژنی خۆ .. مقت و المقاتە هەر بە هەمان مانان بۆبکەریشیان دەووترێت : مقیت یان ممقـــوت .. لێرەدا کە بە منصووب هاتووە لەبەر ئەوەیە کە تەمییزە ..

گەورەترین و دژوارترین شتێک کە رقی خوای گەورە هەستێنێت ئەمەیە ! ئەوەیە کـــە کەسێک پەیمان بە خواو بە پێغەمبەرەکەی و پاش ئەویش بە ئەمیرەکەی بدات کە بێ خەمبە حەتمەن کوشتار دەکەم ! بەڵێن بێت ، لەسەر ئەم جیهادو قیتالە بەیعەتت پێ دەدەم ! کەچی لەو کاتەی بڵێسەی شەڕ کڵپە دەستێنێت ئەم خۆی دەدزێتەوەو کەس نایدۆزێتەوە !! ئاخر ئەگەر سەد کەسی وا بەیعەتی کوشتارو مردن بە ئەمیرێک ببەستن و ئـــەویش بـــە دیـــدو دیراسەو لێکۆڵینەوەی خۆی و ئەو ووزانەی لەبەر دەستیدان هەستی پێ کرد دەتوانێـــت دە مەفرەزە لە موجاهیدەکانی تەشکیل کات و بیاننێرێتە سەر دوژمن ! بەڵام لە سەعاتی سفردا خۆی لێ بدزنەوە ، لەو کاتەی ئەو پێویستی پێیانە ، خۆ وون کەن ! هەر هەموو کارەکـــە هەڵ دەوەشێننەوە ! ریسەکە دەکەنەوە بە خوری ! ئیدی ئەو ئەمیرە مارانگـــاز دەبێـــت و متمانەی بە جەنگاوەرە دلێرەکانیشی کەم دەبێتەوە !

قورئانی پیرۆز پڕە لە باسی ئەو دەم هەراشە دەروون بەزیوانە ! وەک دەفەرموێ :

* (وَإِذْ قَالَت طَّائِفَةٌ مِّنْهُمْ يَا أَهْلَ يَثْرِبَ لَا مُقَامَ لَكُمْ فَارْجِعُوا وَيَسْتَأْذِنُ فَرِيقٌ مِّنْهُمُ النَّبِيَّ يَقُولُونَ إِنَّ بُيُوتَنَا عَوْرَةٌ وَمَا هِيَ بِعَوْرَةٍ إِن يُرِيدُونَ إِلَّا فِرَارًا) الاحزاب / ١٣ کۆمەڵێکیان بـــە خەڵکی شاری مەدینەی پێغەمبەریان دەوت : هۆ خەڵکی یەسریب (ناوە کۆنەکەی پێـــش تەشریف بردنی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کەی ئەمە جێ و رێـــی ئێـــوەیە ، کـــوڕە بگەڕێنەوە ! هەندێکی تریشیان داوای مۆڵەتی گەڕانەوەیان لە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکرد ، دەیانووت : ماڵەکانمان چۆڵەو لەبەر ئابڕوو ناموسی خۆمان هەر دەبێت ئیزنمـــان بدەیت و بگەڕێینەوە ! بەڵام لە راستیدا لەبەر ئابڕووی ماڵەکانیان نەبوو ، هەر دەیانوویست هەڵێن !

* (وَلَقَدْ كَانُوا عَاهَدُوا اللَّهَ مِن قَبْلُ لَا يُوَلُّونَ الْأَدْبَارَ وَكَانَ عَهْدُ اللَّهِ مَسْؤُولًا) الاحزاب/١٥ بە تەئكید پێشتر پەیمانیان بە خوای گەورە دابوو کە پشــت هەڵناکــەن ! ئــاخر پەیمانــدان بەرپرسێتی لەسەرە ؟! نازانن کە خوای گەورە لێیان دەپرسێتەوە کە بۆچی شکانتان ؟!

ئاخر بۆیە ئیمامی ئیبنو قودامەی مەقدیسی لە کتێبی الْمُغْنِي یەکەی خۆیــدا دەفــەرموێ : ئەگەر جەنگاوەرێک بە ئەمیرەکەی ووت : دەرەقەتی دوژمن نایەین ! دەبێ ئەمیر یەکسەر ئەو کەسە لە ریزی جەنگاوەرەکانی دەر بهێنێت و لەگەڵ خۆی نەیبات ، چــونکە ئەمــە مایەی وورە دابەزینە ، نابینیت خوای گەورە بە گلەیی و گازاندە دەربارەی یاوەرانی طالوت دەفەرموێ : (قَالُواْ لاَ طَاقَةَ لَنَا الْيَوْمَ بِجَالُوتَ وَجُنودِهِ) البقرە/٢٤٩ واتە : ئەمڕۆ هەر بــە هیچ جۆرو شێوازێک دەرەقەتی جالووت نایەین ! کەچی کە ئەم بەزیوانە لە ریز پــەڕین ، دەبوو ریزەکە لاواز ببێت ، کەچی بەهێزتر بوو ، پاڵفتە بوونەوەی ریزی جیهادەکە لەمانە بووە مایەی ئەو سەرکەوتنە مەزنەی خوای گەورە لە کۆتاییەکەیدا دەفەرموێ : (فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاء) البقرة/٢٥١ واتــە ئیتر بە ئیزنی خوا تێکیان شکاندن و داوود جالووتی کوشت و خواش دەسەڵات و حیکمەتی خۆی پێ بەخشی و ئەوەی خۆی حەزی کرد فێری کرد ..

بەڵام لەبەرامبەر ئەم دەروون بەزیوانەشدا بڕوانە قورئان چۆن هەڵوێســتی سەرڕاســتی دینداری کەڵەپیاوانی مێژووی تۆمار کردووە ، هەر لە سورەتی ئەحزاب سەرنج بدە :

* (مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ فَمِنْهُم مَّن قَضَى نَحْبَهُ وَمِنْهُم مَّن يَنتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا) الاحزاب/٢٣ واتە : لە موسوڵماناندا پیاوانی وا هەن کە سەرڕاســتانە ئــەو پەیمانە کە بە خوایان بەستبوو بردیانە سەر ، جا هەیانە بەو پەیمانەوە رووی لە مەرگ کردوو هەشیانە هێشتا هەر چاوەڕێیە ، بەڵام بە هیچ جۆرێک نەگۆڕاون ..

* (لِيَجْزِيَ اللَّهُ الصَّادِقِينَ بِصِدْقِهِمْ وَيُعَذِّبَ الْمُنَافِقِينَ إِن شَاء أَوْ يَتُوبَ عَلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ غَفُورًا رَّحِيمًا) الاحزاب /٢٤ تا خوای گەورە پاداشتی راستگۆیان لەسەر راستگۆییەکەیان

بداتەوە و ئەشکەنجەو ئازاری دووڕووانیش ــ گەر حەز بکات ــ بدات یان لەوانیش خۆش ببێت خوا لێبوردەو بەبەزەییە ..

کەوابوو ئەوی بەڵێنی داوەو بردویەتییە سەر شایانی پاداشتی خوای خاوەن بەڵێنەو ئــەوی بەڵێنی داوەو خۆی لێ دزیوەتەوەو شکاندویەتی شایانی سزایە ..موسوڵمانی دینداریش دەزانێت کە بۆی نییە پەیمان بە خەڵکی بدات و بیشکێنێت ، چ جای بە خوای پەروەردگار !! بۆی نییە قسەو رەفتاری پێچەوانەی یەک بنوێنێت ، خوای گەورە لە مەتحی سەییدنا شــوعەیبدا دەفەرموێ : (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ) هود/٨٨ واتە : نامەوێت لەو شتەی بەرهەڵستیم لێ کردوون لێی خۆم پێچەوانەتان بکەم و بکەمە ناوی !

ئیمامی نەخەعی (کە پێشەوایەکی بەڕێزی تابیعینە) دەیفەرموو : سێ ئایەت منیان لــە خەڵکی گرتۆتەوە کە شــتیان بــۆ بگێــڕمەوە : (أَتَأْمُرُونَ النَّاسَ بِالْبِرِّ وَتَنسَوْنَ أَنفُسَكُمْ) البقرە/٤٤ واتە : چما فەرمان بە خەڵکی بە چاکە دەکەن و خۆتان بیر دەچێتەوە ؟! (وَمَا أُرِيدُ أَنْ أُخَالِفَكُمْ إِلَى مَا أَنْهَاكُمْ عَنْهُ) هود/٨٨ واتە : نامەوێت لەو شتەی بەرهەڵستیم لــێ کردوون لێی خۆم پێچەوانەتان بکەم و بکەمە ناوی !) (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) .

ئایەتی چوارەم : ﴿إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنيَانٌ مَّرْصُوصٌ﴾

واتە : خوای گەورە ئەو کەسانەی خۆش دەوێت کە یەکریز لەبەر خاتری ئەوو لە پێناوی ڕێبازو بەرنامەکەی ئەودا کوشتار دەکەن ! یەکریز وەکو دیواری خشت ورێک .

مرصوص : فەرائی زمانەوانی دەفەرموێ : دارێژراو بە قورقووشم (رصاص) ، ئەلموبەرەد دەفەرموێ : نوساندنی بەردی دیوارە بەیەکترییەوە تا وایان لێ دێت وەک یەک پارچە دەنوێنن ، هەندێک زمانەوانی تریش دەڵێن مەبەست لە خشت و ڕێکبوونی ددانە ..

خۆشەویستی یەکێکە لە سیفەتی کرداریی خوای گەورە ، خوای گەورە دوو جۆر سیفاتی هەن ، جۆرێکیان : سیفاتی خۆیین ، کە بە زاتی پیرۆزی خۆیەوەن ، وەکو زانستی و زیندوویی ، یان وەکو دەست و پەنجە ، جۆرەکەی تریان : کردەوەن ، وەکو هاتن ، تورە بوون ، خۆشوویستن .. ئێمە باوەڕمان بەوە هەیە کە خوای گەورە ئەم سیفەتانەی هەیە بەڵام نازانیین چۆنیەتییەکەیان چۆنە ؟ دەستی هەیە بەڵام نازانین دەستەکە چۆنە ، ناشکرێت بە دەستی مەخلووقی بچوێنین ، ناشکرێت بپرسین : داخۆ لەپی دەستی هەیە یا نا ؟! چونکە هیچ زانیارییەکەمان دەربارەی چۆنیەتی ئەو دەستە نییە .. یان باوەڕمان بەوە هەیە کە خوای گەورە تووڕە دەبێت ، بەڵام نازانین چۆنیەتەکەی چۆنە ، ناشکرێت بە هی خۆمانی بچوێنین چونکە تووڕەیی خۆمان حاڵەتێکی دەروونی و جەستەییی مەخلوقە ، کە دیاردەیەک دەبینین لەگەڵ بۆچوونماندا ناگونجێت و دەسەڵاتی گۆڕینیمان نییە ، خوێن لە دەمارەکانماندا کۆدەبێتەوە ، بەڵام خۆ ئێمە نازانین خوا خۆی چۆنە تا سیفەتی تووڕە بوونەکەی بزانین ، بۆیە ئەسڵ ئەوەیە کە بڵێین : بەڵێ باوەڕمان بە ئایەتەکانی سیفاتی خوا هەیە وەکو خۆیان کە هاتوون ، بەو مەبەستەش کە خوای پەروەردگار فەرمووی ، یان پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هێناوی ، بێ ئەوەی چۆنیەتییان بۆ دیاری بکەین یان بیانچوێنین بە سیفاتی مەخلووق ، چونکە هەر تێپەڕبوونێک لەم پێناسەو سنوورە دەمانخاتە هەڵەی شوبهاندنەوە ، چونکە ئێمە بە پێنج هەستەوەرەکانی دەرێ (بینین ، بیستن ، بۆن کردن ، تام کردن ، دەست لێدان) و بە هەستەکانی ناخمان (خەیاڵ ، وەهم ، هەستی هاوبەش) دەرک بە شت دەکەین ، خوای گەورەش نە زاتی خۆی و نەسیفەتەکانیشی ناشێت و ناکرێت بەم هەستەوەرانە پەی پێ

بەین ، بۆیە پێویستە سنووری خۆمان بگرین و لێی تێپەڕ نەکـــەین .. چـــونکە وەک بـــە هەستەوەرەکانی دەرێ پەی بە سیفەتی خوا نابەین ، بە ئامێرەکانی ناخیشمان هەر دەرکی پێ ناکەین ، چونکە پێوەری ئەوانیش ئیعتیماد دەکاتەوە سەر هەستەوەرەکانی دەرێ ، بۆ نموونە من مەدریدی پایتەختی ئیسپانیام نەدیووە ، بەلاّم دەتوانم خەیاڵی لێ بکەمـــەوە ، یـــان بـــە تەوەههوم وێنەیەکی لە مێشکمدا بۆ بکێشم ، بەلاّم حەتمەن هەر قیاسی دەکەمەوە لەســـەر شارێکی تری ئەورپایی تر ، کە بڵێن پەیکەری زۆری لێیە ، قیاسی دەکەمەوە لەسەر ڤیەننای پایتەختی نەمسا ، یان شاری فلۆرەنسەی ئیتالیا کە دیومن پڕن لە پەیکەر ، کە بڵێن روباری ئاو بە ناوەڕاستی شارەکەدا دەڕوات ، قیاسی دەکەم لەسەر ئەمستردامی پایتەختی هۆڵەنـــدا یان ستۆکهۆڵمی پایتەختی سوێد ، چونکە ئەمانم دیووە. وە هەروەها گەر پێم بڵێن ئـــەتۆم چییە؟ ئەو رەسمەیان بۆ دەکێشم کە ئەلیکترۆن بە دەوری ناوکـــدا خـــول دەخـــۆن ! وە هەروەها هەر شتێکی تری نەزانراو حەتمەن دەیچوێنم بە زانراوێک .. بەلاّم بۆ سیفاتی خوای گەورە بۆمان نییە شێوازێک دارێژین ، بۆمان نییە چۆنیەتییەکیان بۆ وێنە بکێشین .. چونکە هەرچی بە مێشکماندا دێت هەر ماددەیەو خوای گەورەش لە دەرەوەی ماددەو ووزەیە .. بەلاّم دەشێت شێوە یان وێنەی مەخلووقێکی نەزانراو بە زانراوێک قیاس کەین ، نابینیت کە ئێمەی مرۆڤ شەیتانمان هەرچەندە نەدیووە ، بەلاّم خوای گـــەورە نەزانراوێـــکی دووری وەک: (شَجَرَةٌ تَخْرُجُ فِي أَصْلِ الْجَحِيمِ) درەختێکە لە قولاّیی بنی دۆزەخـــەوە دەردەچێـــت بۆمان دەچوێنێت بە سەری شەیتان ! (طَلْعُهَا كَأَنَّهُ رُؤُوسُ الشَّيَاطِينِ) الصافات / ٦٥ چونکە هەر یەکەمان شێوەیەکی خەیاڵی شەیتانمان لە بیردا هەیە ، بۆ نموونە من لام وایە سەری زل و قژ بژو چاوی خوارو رەنگی دێزەو زۆر ناشیرینە ، بەلاّم کابرایەکی ئەورووپایی کە رەسمی دەکێشێت ، دوو قۆچی بۆ دەکات و کلکێکی درێژو دوو کەڵبەی تیژو درێژی بۆ دەکات. مومکینە بتوانین وێنەی هەموو مەخلوقێکی تر تەسەور بکەین ، بەلاّم بە هـــیچ شێـــوەیەک ناتوانین تەسەوری سیفەتی کردگار بکەین ، چونکە لە دەرەوەی سنوورەکانی کات و شوێن و ماددەو ووزەن ، هەموو زانیاریەکانی ئێمەش ـــ هەر چەندە زۆر زۆر سنوردارن ـــ بەلاّم هەر وان لە سنورەکانی کات و شوێن و ماددەو ووزەدا !

کەوابوو ئەوەندە با بزانین کە خوای گــەورە خەڵکانێــکی موســوڵمانی جــەنگاوەری یەکڕیزی خۆش دەوێت ، یەعنی لای پەسەندن ، ڕێزییان زۆرە لای ، ئاگای لێیانە ، جــێ بایەخنی ، سەرپەرشتییان دەکات ! ئەمانەی بەڕێزیان خۆشی دەوێن جەنگاوەرن ، یەکڕیزن ! ئەمە مایەی خۆشحاڵی موجاهیدە ، کابرای موسوڵمانی جەنگاوەر ــ ئەگەر نییەتی پاک بێت و ڕاست کات ــ لە هەردوو سەرەوە سەرفرازی مسۆگەر کردووە : لە لایەکــەوە ئــەو پەیمانەی کە بە خوای دابوو کە لەبەر خاتری ئەوو لە پێناوی دینەکەی ئەودا بجەنگێــت ، ئەوەتا وا بە وەفایەو پەیمانەکەی هێناوەتە دی ، قسەو کرداری کــردوون بەیــەک ، لــە لایەکی تریشەوە ئەوەتا وا لە ڕیزی موجاهیدە جەنگاوەرەکاندایە ، کە خوای مەزن خۆشی دەوون ، کەوابوو لەمسەرەشەوە هەر مسۆگەرە ، خۆزگەم بە خۆی ..

بەڵام بەکارهێنانی یەکڕیزی لێرەدا زۆر مەبەستە ، چونکە لە لایەکەوە هەر بە لەفزی صفا هێناویێتییەوە کە حاڵی کوشتارەکەیە ، کە موسوڵمانە جەنگاوەرەکانی تێدایە ، یەک دڵــن ، یەک ڕان ، یەک ڕێن ، یەک فەرماندەو ئاراستەن ، لە لایەکی تــرەوە خــوای گــەورە نموونەیەکی بەرجەستەی نیشانداون ، کە دیوارە ، دیواریش لە هەموو کــات و شوێنێــک هەیە ، دیواری قوڕ بێت یان هەوربرەکانی ڕۆژ ئاوا هەر سیفەتی ڕاست و ڕێکی وبەربەستی دەگەیێنێت ، چ جای ئەوەی بە مرصوص (خشت و ڕێک) وەسفی کردووە ! مەبەســتیش لێرەدا ئەوەیە کە موسوڵمانان لە کاتی شەڕو پێکدادانیدا وەک دیواری ڕێک و ڕەپ و پتەو خۆگرن و کەلێن نەخەنە نێوانیان ، نەبادا دوژمنــەکانیان لــەو کەلێــنانەوە دزە بکەنــە ڕیزەکانیانەوە . کەلێنی ئیختیلافات و ناکۆکی ناوکۆیی ..

ئاشکرایە کە دیواری مرصوص کەڵەکە بەردێک نییەو گەڵلابەیەک هەڵی ڕشتبێت . بــا بەردەکانی نەقاڕی و ڕێک و خشتیش بن ، وای بێنە خەیاڵی خۆت گەڵلابەیــەک بلــۆکی چیمەنتۆ بێنەو هەڵی ڕێژە ، داخۆ بۆت دەبنە دیوار ، کەوابوو هەر موسوڵمانە جــەنگاوەرە وورە بەرزو دلێرو چاونەترسەکە کافی نییە ، گرنگە کە ئەم کەرەستە نایابە لە ڕیزێکی نایابی ئەندازیارانەشدا بێت ..

لە فەرموودەی پێغەمبەری نازداریشدا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم لێکچواندنە گرنگە هاتووە ، کە دەفەرموێ : (إِنَّ الْمُؤْمِنَ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا)[2] واتە : موسوڵمان بۆ موسوڵمان وەک ریزە خشتی خانوویەکی رێکە ، هەر یەک ئەوی تر دەبەستێتەوە.

سەرنج دەرە دیواری خانوویەک و سەرنج دەرەوە ریزی موسوڵمانان ! کە لە کەسانی وەکو تۆ پێک دێت ! لە خۆت رازیت ؟! ئایا بە راستی تۆ بلۆکێکی ئەندازیارانەی رێک و پێکی ئەم ئوممەتەیت و کەس نییە لە دیوارێکت هاوێت ؟! سەیر کەینەوە : هەر وەکو چۆن خانوویەکی خشت و رێک ، بریتی نییە لە کۆمەڵە بەردێکی کەڵەکە کراو ، بەڵکو پێکهاتەی چەند دیوارێکی راست و رێکەو بە بلۆک یان بەردی پتەوو نەقاڕی هەڵچنراوەو هەر یەکەیان بە چیمەنتۆو شیشی ئاسن ، بە پێی نەخشەیەکی ئەندازیاری پێکەوە چەسپێنراون ، ئەم خانووە هەموو شتێکی بە پێی نەخشەیە : پایەکانی ، پردی پەیوەست و گرێ و تێهەڵکێشی سەربان و کۆڕنیش و لاشیپانی ، و قووڵی و پانی بنەپایەو ئەستوری بناغەو پایەو دیوارو رادەی بڵندیان ، هەروەها هەموو حساباتێکی تین و قورسی و بارودۆخی کەش و سەرماو گەرماو ئاڵ و گۆڕی هەواو .. هتد[3] . ئەمە هەر وەسفی گشتی موسوڵمانانە بۆ یەکتری ، ئەدی لە جەنگ و کوشتارەکەدا دەبێت چۆن بن تا خوای گەورە خۆشی بوێن ؟!

ئیمامی ئەحمەد لە ئەبو سەعیدی خودریەوە ـــ خوا لێی رازی بێت ـــ دەگێڕێتەوە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی : (ثَلاثَةٌ يَضْحَكُ اللهُ إليهم : الرَّجُلُ يَقومُ مِن الليلِ والقومُ إذا صُفُّوا لِلصَّلاةِ ، والقَومُ اذا صُفُّوا لِلقتالِ) واتە سێ پۆل هەن کە خوای گەورە بە دەمیانەوە پێ دەکەنێ : پیاوێک کە بۆ شەو نوێژی هەستاوە ، کۆمەڵێک موسوڵمان بۆ نوێژ ریزیان بەستووە ، کۆمەڵێک موسوڵمانی جەنگاوەر کە ریزیان بەستووەو ئامادەی کوشتارن .

---

[2] البخاري : الصحيح / كتاب الصلاة ـ تشبيك الاصابع / رقم ٤٥٩ ، مسلم / كتاب البروالصلة / رقم ٤٦٨٤ ، سنن الترمذي / كتاب البر والصلة / ١٨٥١ ، النسائي / الزكاة / ٢٥١٣، مسند احمد ١٨٧٩٨

[3] بڕوانە کتێبە بەنرخەکەی ماجد عرسان الکیلانی کە بە ناوی (الامە المسلمە) ەوە نووسیوێتی و بەکوردی کراوە بۆ خوێندنی زانکوی ئازادی دیراساتی ئیسلامی.

لە حەدیسی تردا هاتووە کە هەر کەس خوای پەروەردگار بە دەمیەوە پێ کەنێ ، ئەوە ئیدی سەرفرازی راستەقینەیە .

ئەم ئایەتە یەکێکە لەو شوێنە پیرۆزانەی قورئان کە موسوڵمانانێ تێدا هـــان دەدات بــۆ کۆمەڵکاری شەرعی خۆیان ، چونکە مومکین نییە بانگـــەوزای ئیســـلامی و پێـــکەوەنانێ کۆمەڵگەو پیادەکردنێ شەریعەتەکەی وجیهاد لە پێناوی پاراستنێ ئەم دینەو مانەوەیـــدا بـــە تاکڕەوی بکرێت ، کاری تاک گەر پاک و شەرعیش بێت ، بەرهەمەکەی ئەوەندە کاریگەر نابێت جاهیلییەت لاواز کات چ جای ئەوەی رایداو لایدا ، چ جای ئەوەی دینەکەی پـــێ بەرقەرارکات ، بۆیە لێرەشدا خوای گەورە تەئکید لەســـەر کۆمەڵکارێـــتی کوشـــتارەکە دەکاتەوە ، یەکڕیزی جەنگاوەران ، بێ گومان یەکڕیزی مەبەستێ لەوە نییە هـــەموو ئـــەو موسوڵمانە جەنگاوەرانە لەیەک شوێندا ریزی ببەستن وەکو ریزی نوێژی جەماعەت ، نەخێر چونکە ئەمە مایەی کوشتن و لە ناوچوونیانە ، بەتایبەتێ لـــەم زەمـــانێ تـــۆپ و فڕۆکـــەو رۆکێتانەدا کە بە مانگی دەستکرد ئاڕاستە دەکرێن ، بۆیە بە پێچەوانەوە دەبێت بە لاشـــە لێکەوە دوور بن ، ئەوەی لێرەدا مەبەستە ئەوەیە کە دەبێتە مایـــەی هێـــزو پێـــزو رێـــزی جەنگاوەرەکان ، کەوابوو لێرەدا مەبەست یەک بیری و یەک رێبازی و یەک مەبەســـتێ و یەک سەرکردایەتێ و یەک ئاڕاستەییە ئەمەش بەڵگەنەوویستێ شەڕی کۆن و نوێیە ، هەموو کەسێک هەر بە فیترەتێ خۆی ئەمە دەزانـــێ ، کافرێـــکی وەکـــو فیرعـــەون و دەســـتەو دایەرەکەشی لە بەرامبەر بانگەوازە ئاشتیانەکەی سەییدنا موســـادا دەیـــانووت : (فَأَجْمِعُوا كَيْدَكُمْ ثُمَّ ائْتُوا صَفًّا) طه/٦٤ لە قورئاندا لە هیچ شوێنێکدا نابینیت کاری تـــاک کەســـی کرابێتە مایەی بنیاتنانێ کۆمەڵگەی موسوڵمانان ، بە پێچەوانەوە هەمیشە فەرمانەکانێ خوای گەورەر بە شێوازی کۆ هاتوون : یا ایها الذین آمنوا .. کتب علیکم .. اذا کنتم .. اذ انتم .. أقیموا .. أعدو ا .. جاهدوا .. تەنانەت نوێژیش کە بە تەنها دەیکەیت هەر دەڵێیت : (إيَّاكَ نَعبُدُ وإيَّاكَ نَستعينُ . اهْدِنَا الصِّراطَ المستقيم) .

ئەوەی کە خوای گەورە کردوێتییە مایەی خۆشوویستنێ جـــەنگاوەرانێ موســـوڵمان ـــ وەک لەم ئایەتەدا دەردەکەوێت ـــ باوەڕو کوشتارو یەکڕیزییە ، ئەمانەشی لە شوێنێ تـــری

قورئاندا بە فراوانتر باس فەرمووە ، بۆ نموونە ئەوەی کە دەبێتە مایەی سەرکەوتنی سوپای موسوڵمانان لە سورەتی الانفالدا باسی فەرمووە : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُواْ إِذَا لَقِيتُمْ فِئَةً فَاثْبُتُواْ وَاذْكُرُواْ اللّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلَحُونَ . وَأَطِيعُواْ اللّهَ وَرَسُولَهُ وَلاَ تَنَازَعُواْ فَتَفْشَلُواْ وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُواْ إِنَّ اللّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ) الانفال/٤٥ ــ٤٦ واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە، هۆ موسوڵمانینە ، کاتێک بە کۆمەڵێکی دوژمن دەگەن ، خۆتان ڕاگرن ، زیکری خوا زۆر بکەن تا سەرکەوتوو بن . گوێڕایەڵی خواو پێغەمبەرەکەی بن و ڕاجوێییتان نەتانگەێنتە ناکۆکیتان ، چونکە دوایی فەشەل دەبن و هێزو پێزتان نامێنێت ، بە ئارامیش بن خواش لەگەڵ ئارامگرانە . ئەمانە هۆکاری سەرکەوتنن : خۆڕاگرتن ، یادی خواو پێداچوونەوەی نییەت و پشت بە خوا بەستن ، ملکەچی دەربڕین بۆ فەرمانی خواو پێغەمبەری خواو ئەو ئەمیرە شەرعییەی دانراوە ، ناکۆک نەبوون و ململانێ نەکردن ، ئارام گرتن و ئارام بە خۆدان ..

سوننەتی پێغەمبەریش صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هەر جەخت کردنەوەیە لەسەر ئەم خاڵانە .. لەبەر گرنگی گوێڕایەڵییەکەیە کە ئەبو موسای ئەشعەری ــ خوا لێی ڕازی بێت ــ دەیفەرموو : (أَلْزِمُوا الطاعَةَ فَإِنَّها حِصْنُ المُحارِبِ) واتە : خۆ لەسەر گوێڕایەڵی ڕابهێنن ، چونکە قەڵای جەنگاوەر ئەوەیە .. اکثمی کوڕی صیفي دەیفەرموو : (أَقِلُّوا الخِلافَ علَى أُمَرَائِكُم) ڕاجوێییتان لای ئەمیرەکانتان کەم کەنەوە .

گومانی تێدا نییە کە کۆمەڵکاری و ملکەچی ئەمیر ــ لە کاری خێردا ــ و هیجرەت و مایەی پاراستنی ئیسلام و مانەوەی عێزەتی موسوڵمانانە ، بۆیە پێغەمبەر صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەکو لە حەدیسی سەحیحی ئیمامی ئەحمەدو ترمزییەوە لە الحارث الاشعەرییەوە دەگێڕنەوە کە دەیفەرموو : (وأنا آمُرُكُمْ بِخَمْسٍ ، اللهُ أَمَرَنِي بِهِنَّ : الجَمَاعَةُ والسَّمْعُ والطاعَةُ والهِجْرَةُ والجِهَادُ) واتە : فەرمانتان بە پێنج شت پێ دەکەم کە خوای گەورە فەرمانی بە منیش پێ کردوون : کۆمەڵکاری ، گوێڕایەڵی و ملکەچی و هیجرەت و جیهاد ..

. . . . . * * * . . . . .

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

ـــ شێوازی پرسیار کردنەکەی (لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) پێـــی دەوترێـــت : پرســـیاری بەرهەڵستی وسەرزەنشتی (التوبیخ) ، چونکە ئەگەر قســـەکەی کـــابرای خۆهەڵکێـــش دەیکات ، لە رابوردوودا وا نەبوو بێت ، دەبێتە درۆ ، گەر لە داهاتووشدا وا دەرنەچێت ، دەبێتە وادە بە خیلاف و بەڵێن شکاندن ! ئەم دوو رەفتارەش هەردووکیان هەر پەسەند نین ودەبوغزێنرێن .

ـــ كَبُرَ : بۆ سەرسام بوونە ، کە بریتییە لە بە گەورەو گرنگ گرتنی ئەو کارە لە دڵی گوێ گرەکاندا ، (مَقْتاً) کە منصوبە بۆ راڤە کردنی سەرسوڕمانەکەیە ، یەعنی ئەم کارەتان کـــە جێگای سەرسوڕمانی خوای گەورەیە ، دەبێتە مایەی رق هەستانی ئەو ، رستەکەش هەمووی دەبێتە رستەیەکی تەفسیری بۆ باسی پێشتر کە (تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) ە ، واتە : ئەوەی کە دەیڵێن و خۆتان نایکەن ئەمەش وەکو زەمەخشەری دەفەرموێ[4] بوغزاندنێـــکی وایـــە بواری پێچەوانەکەی تێدا نییە ..

ـــ دووبارە کردنەوەی (تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ) هەر بۆ گەورەو دژوار زانینی کارەکەیە ، تا گوێ گر هەست بەوە بکات کە ئەمە کارێکی ئەوەندە ناشیرین و ناپەسەندە کە دەبێـــتە مایەی رق هەستانی خوای گەورەو تووڕە بوونی !! بۆیە نابێت توخنی کەون ..

ئیمامی قورتوبی دەفەرموێ : ئەم ئایەتە هەموو ئەو کەسانە ناچار دەکات کە نـــەزرییان کردووە ، بیهێننە دی ، بەو مەرجەی تاعەت و پەرستنی خوای گەورەی تێدا بێـــت نـــەک تاوان و سەرپێچی کردنی ، نەزری خەڵکی دوو جۆرە :

* نەزری خواپەرستی ، وەک ئەوی دەڵێت : نەزر بێت ئەوەندە رکات نوێژ بکەم ، یـــان شەرت بێت ئەوەندە رۆژ بەرۆژوو بم ، یان عەهد بێت ئەوەندە تەسبیح لا اله الا الله بکەم .. ئەمە دەبێت ئەو پەرستنانە ئەنجام بدات ، چونکە بوونەتە قەرز لەسەری .

---

[4] الزمخشري : الكشاف ـ دار الكتاب العربي چاپی ٣/ ١٩٨٧ ب ٥٢٢/٤

* نەزری شیاو (موباح) : وەک ئەوەی نەزرەکەی بە مەرجێکی ترەوە ببەستێتەوە ، وەک ئەوەی بڵێت : ئەگەر دەستی ئەو کابرایە لە بەرۆکم ببێتەوە (یەعنی کۆڵم لێدا) شـــەرت بێت ئەوەندە پارە بکەم بە خێر ، یان نەزر بێت ئەگەر فلاَن کەس بە سەلامەتی گەڕایـــەوە مانگایەک بکەمە خێر.. وە هەروەها ، زانایان و شەرعناسان رایان لەم بارەیەوە دوو جۆرە :
ــ ئیمامی مالیک و ئیمامی ئەبو حەنیفەو ئیمامی شافیعی لە قەولێکیاندا دەفەرموون : ئەگەر کەسێک شتێکی لەسەر خۆی کردە ماڵ ، دەبێت ئەنجامی بدات ، بۆ نموونە ئەگـــەر بـــە کەسێک بڵێت : ئەگەر ژنت مارە کرد من پەنجا هەزار دینارت هاوکاری دەکەم ، بە مارە کردنەکە ، پەنجا هەزار دینارەکەی لەسەر ماڵ دەبێت و دەبێت بیدات . زانایان دەفەرموون ئەوەی کەسێک وەکو نەزری نێوان خۆی و خوای گەورە ، یان بەڵێـــنی نێـــوان خـــۆی و بەندەکانی خوا بڕیاری لەسەر دەدات ، ئەوە کۆڕا (ئیجماع) ی زانایانی لەسەرە کە هـــەر دەبێت جێبەجێی کات ، وەکو بۆ نموونە دەڵێت : ئەگەر نەخۆشیەکەم یـــان نەخۆشـــەکەم چاک بۆوە ، یان لەو موسیبەتە رزگارم بوو ، یان ئەگەر ئەوەندەم پارە دەسکەوت ، یـــان قازانجم کرد ، شەرت بێ ، یان نەزر بێ ، یان بڕیار بێت سێ رۆژ بـــە رۆژوو دەبم ، یـــان دەچمە حەج ، یان ئەوەندە پارە دەکەم بە خێرو دەیبەخشـــمەوە ، ئەمانـــە هـــەموو لـــە گەردندان و دەبێت کە مەرجەکە هاتە دی ــ ئەگەر کۆســـپ پەیـــدا نـــەبوو بـــوو ــ نەزرەکەش بیهێنرێتە دی .. چونکە خوای گەورە لە زۆر شوێنی قورئانـــدا مـــەدحی ئـــەو کەسانەی کردووە کـــە بەڵێـــنەکانیان دەبەنـــە ســـەر ، وەکـــو (وَالْمُوفُونَ بِعَهْدِهِمْ إِذَا عَاهَدُواْ)البقرە/١٧٧.. ئەمما ئەگەر نێوان خۆی و نەفسی خۆی بوو ، لـــە کارێـــکدا کـــە نەپەرستنە نە پابەند بوونی شەرعی ، ئەوە ئازادە دەتوانێت بیکات و دەشتوانێت نـــەیکات ، بۆ نموونە دەڵێت : ئەمجارە لەم نەخۆشییەم چاک ببمەوە ئیتر تۆپی پێ یاری ناکەم !
ــ ئەوی خانوویەک دروست دەکات زۆری بایەخ پێ دەدات ، وای دروســـت دەکـــات ئامانجی لە دروست کردنەکەی پێ بێتە دی ، ئەگەر دیواری ماڵە ، وا مەحکـــەم دروســـتی دەکات کە رێک و سفت و لووس بێت ، کونبڕی دەکات ، لە دەرەوە لەبغ و لە نـــاوەوە گەچکاری دەکات تا نەفەسی هەوای لێ ببڕێت ، ئەگەر دیوارەو بۆ بەربەستی باخ و ماڵ و

قەلاو قوللەی دروست دەکات ، ئەوەندە پان و پۆڕو بەرزو مەحکەمی دروست دەکات کە کەس نەتوانێت کوناودەری کات یان بەسەریدا بازدات .. ئیَ خوای گەورەش داوای وای لەو موسوڵمانە جەنگاوەرانە کردووە کە لە جیهاددا دیوارێکی بەشەریی وا دروست کەن ، مەبەستەکەی پیَ بێتە دی ، مەبەستی پاراستنی دینەکەو پایەدار کـــردنی شـــەریعەتەکەی .. (بێگومان مەبەست دیواری مەعنەوییە کە بریتیـــە لـــە یـــەکڕیزی و نەهێشـــتنی هۆکـــانی ئیختیلافات ، ئەگینا خۆ لە هیچ بەرەیەکی کۆن و نوێی شەڕدا هەر مومکین نەبووەو نابێت هەموو موجاهیدەکان یەکریز بووەستن ، بە تایبەتی لەم زەمانەدا) ..

ــ پەیوەندییەکی پەروەردەی دەروونی زۆر گرنگ هەیە لە نێوان حاڵەتی یەکەم (قسەی بیَ کردەوە) کە کارێکە ، ئەنجامدانی دەبێتە مایەی رق هەستان و غەزەبی خوا ، کەچی حاڵەتی دووەم (کوشتار کردن بە یەکڕیزی) کارێکە دەبێتە مایەی خۆشحاڵی خـــوای گـــەورە ! ئەمەش وا دەکات هەمیشە بەرپرسێتی هەڵبژاردنی هەڵوێستێـــکیان بکەوێـــتەوە سەرشـــانی موسوڵمانەکە خۆی ، ئەگەر راست دەکات و نایەوێت خوای لیَ بڕەنجێت با قســـەی بـــێ کردەوە نەکات ، دیسان ئەگەر راست دەکات و خوای خۆش دەوێت و دەیەوێـــت رازی کات تا لێی رازی بێت ، با بچێتە ریزی ئەو کەسانەوە کە کوشتار لە پێناوی خوادا دەکەن.

ــ رای زۆرینەی زانایان لەسەر ئەوە بووە کە ئەگەر موسوڵمانان یەکڕیز بۆ جەنگ بەرامبەر کافران وەستابوونەوە ، موسوڵمان بۆی نییە لە ریز بچێـــتە دەرەوەو داوای زۆرانبـــازی و شەڕە شمشێر تا مردن لە کافران بکات ، وەکو کە لە زەمانی کۆندا باو بووە ، چونکە دوور نابێت لە ریابازی و هەراڵی و خۆ بادان .. بەڵام ئەگەر لـــە کافرەکـــان خەڵکانێـــک بـــۆ تەحەددی و بەربەرەکانیَ هاتنە دەرەوەو داوایان لە موسوڵمانان کرد ئازاترینییـــان بنێـــرنە ویَزەی ، ئەو کاتە دەشێت ، هەر وەکو زەمانی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کـــە پێـــی قبووڵ بووەو یاوەری تایبەتی بۆ ئەو تەحەددایە ناردۆتە مەیدانەوە ، وەکو لە غەزاکانی بەدرو خەیبەردا روویدا .. ئەوی بە تاقی تەنها بۆ تۆقاندنی دوژمنان و زەربە لێدانیان ، یان بۆ زات شکانی موسوڵمانان و ئازا کردنیان هەڵدەکوتێتە سەر لەشکرێـــکی زۆری دوژمنـــان کـــە دەشزانێت رزگاری نابێت ، نەک هەر جائیزە ، رەنگە پەسەند کراویش بێت ..

کۆمەڵکاری و هەستی

لەو بەڵگەنەوویستانەی کە پێویستە موسوڵمان لە ناخیدا بچەسپێت ئەوەیە کە ئەم دینە بۆ ئەوە نەهاتووە کە شوێن کەوتووانی تاک تاک برۆنە خەڵوەتگایەکەوە بکەونە خوا پەرستی ، نەخێر ، ئەم دینە بەرنامەی کۆمەڵکارییە ، هیچ برگەیەکی شەرع نابینیت تاک بە سیفەتی تاکێتی و بۆ تەنهایی پەروەردە بکات ، بۆ ئەوە هات تا ئوممەتێک بنیات نێ ، تا بە هەموو تاکەکانیەوە ئەم ئەمانەتە خواییە هەڵگرن ، ئەمانەتی ئەم دینەو بانگەوازو پیادەکردنی لە سیستمێکی حوکم و ئاراستەی کۆمەڵگەیەکی رەسەندا ..بۆیە هەر دەبوو ئیسلام هەر لە سەرەتایەوە تاکەکانی خۆی بە گیانێکی کۆمەڵکاری هەرەوەزی پەروەردە بکات ، دەبوو هەر لەسەرەتای موسوڵمان بوونیشیانەوە رووبەرووی ئەو واقیعە مرۆڤایەتییە کۆمەڵگەکەی خۆشیان ببنەوە ، تا هەست بەوە بکەن کە بە رەنجی هەموویان ئەم کۆمەڵگەیە دەگۆڕێت ، چونکە ئامانجی ئوممەتەکەش هەر دەستەجەمعییە ..

ئیسلام لەو ئاراستانەشیدا کە رووەورووی تاکەکانی دەکاتەوە هەر پێی گرنگە گیانی کۆمەڵایەتییەکەیان تێدا بچەسپێنێت ، بۆیە هەموو رێساکانی خواناسی و خواپەرستی و شەریعەت و رەفتارو رەوشت و بانگەوازو کارو خەبات هەر هەموویان تاکی موسوڵمان بە هەستی بەرپرسێتی کۆمەڵکاریی دەبەن .. سەیری سەرەتای هاتنی ئیسلام خۆی بکە ، ئەو کاتەی کە موسوڵمانان زۆر کەم بوون و لە ترساندا بە بانگەوازەکەیانەوە بۆ ماوەی سێ ساڵ خۆیان لەم ماڵ و ئەو ماڵی مەککە دەشاردەوە ! یەکێک لەو پەناگەی خۆیان تێدا دەشاردەوە ماڵی ئەرقەمی کوڕی ئەبول ئەرقەمی مەخزومی بوو ، ئەو کاتەی عومەری کوڕی خەتتاب ــ خوا لێی رازی بێت ــ موسوڵمان بوو ، ئەم موسوڵمانانە لە چل کەس کەمتر بوون ، هەمووشیان لە ماڵی ئەرقەم خۆیان شاردبۆوە ، بەڵام سەیرکە :

ــ ئەرقەم خۆی تەمەنی بیست ساڵان بوو !

ــ لە بەنی مەخزوم بوو ،کە دوژمنی سەرسەختی پێغەمبەر بوون صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ! خالیدی کوڕی وەلید، کە بیست ساڵی رەبەق دژی پێغەمبەر صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وەستایەوە ، لەم بەنی مەخزومە بوو !

ــ ماڵەکە لە گەڕەکی سەفا بوو ، کە خەڵکێکی زۆری لێ نیشتەجێ بوو !

لەگەڵ ئەم هەموو خاڵە دژوارەدا ، مەگەر ئاسانتر نەبوو ، باشتر نەبوو پێغەمبەر صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ئەم موسوڵمانە کەم و موستەزعەفانەی لە ماڵان و جێی جــوداو لێــکەوە دوور بشاردایاتەوە ؟! بەدی .. ئەدی بۆچی هەمووی لە جێیەکدا کۆ دەکردنەوە ؟! خۆ ئەو کاتە نە نوێژ فەرز بوو بوو ، نە جومعەو جەماعەت هەبوو ؟!

گوێ نەدانی پێغەمبەرصَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە ئیحتیمالاتی هەموو ئەو دژوارییەی دەهاتــە ڕێی کەشف بوونی شوێن کەوتووەکانی لەبەر ئەوە بوو کە ئەو ئیجابێــتییەی لــەو کــۆڕو کۆبوونەوە نهێنییەیانەوە دروست دەبوو ، ئەو کاریگەرییەی ئەو کۆبوونــەوە لــە نــاخی موسوڵمانانندا لەسەر پەروەردە کردن و هەست کردنیان بە یەک ئوممەتی و یەک جەستەیی خۆیان دروستی دەکرد ، لە هەموو ئەو کێشانە گرنگتر بوو کە کەشف بوونەکەیان دروستی دەکرد ..

کەوا بوو ئیسلام هەر لە سەرەتایەوە ، وەکو کە بایەخی بە ناسینی خواو پەرستنی خــوا دەدا ، بایەخیشی ــ بە هەمان بڕو رادە ــ بە گەشەی کۆمەڵایەتی ئــەو پۆلــە پێشــڕەوە موسوڵمانەی یەکەم دەدا ، تا لە ناخیاندا ئەو هەستە کۆمەڵایەتی و کۆمەڵکارییــەی یــەک ئوممەتییەیان تێدا دروست کات .

ئەم سێ ئایەتەش دوو پایەی سەرەکی ئەم هەستی کۆمەڵکارییە دادەڕێژێت :

لە لایەکەوە ناهێڵێت موسوڵمان فشەکەرو خۆهەڵکێش وهەڵەپاس دەرچێــت . بــەڵکو ڕاستگۆو سەرڕاست و پابەندو جیددی بێت ، ناهێڵێت شلگیرو کەمتەرخەم و بێ بایەخ بێت بەڵکو هەستیارو بە عەزم و هیممەت بەرز بێت ، ناوەو دەرەوەی وەکو یەک وابن .. دەنا بەر رقی خوای گەورە دەکەوێت ، چ هەڕەشــەیەکیش لــە دڵــی موســوڵماندا لەمــە کاریگەرترە.. چی لەوە زیاتر موسوڵمان دەترسێنێت کە پێی بڵێن : فلان کار یــان فیســار ڕەفتار خوات لێ دەڕەنجێنێت ؟!

لە لایەکی تریشەوە ئەم ئایەتانە ئاسۆیەکی بەرز نیشانی موسوڵمان دەدات ، کە بریتییە لە ڕازی بوونی خوای گەورەو خۆشویستنی ئەو بۆ ئەم ، ئەمەش کە ئامــانجی دنیــاو ڕۆژی

دوایی موسوڵمانە ، ڕەنگرێژی ڕێگاکەشی ئەرکەکانی دینـــداری و ناڕەحەتییـــەکانی ڕێـــی جیهادە.

. . . . . * * * . . . . .

دەرسی دووەم

ئایەتەکانی ٥ ـ ٦

(وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ (٥) وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ (٦))

ماناى گشتى ئايەتەكان

(٥) موسا عليه السلام بە قەومەکەی خۆی فەرموو : ئەرێ گەلی خزمان ، ئێوە بۆچی ئاوا ئازارم دەدەن ، لە کاتێکدا کە بە تەئکید ئێوە دەشزانن ولەوەش دڵنیان کە من نێرراوی خوای گەورەم و بۆ ئێوەی ناردووم ؟! ئیدی کە ئەوان لە حەق لایاندا ، خوای گەورەش دڵی ئەوانی لە قبوولٚ کردنی حەق لادا ، چونکە خوای گەورە ڕێنمایی قەومی وا ناکات کە لە ڕێ لایانداوەو لە سنوور دەرچوون ..

(٦) ئەوجا کە عیسای کوڕی مەریەم سەلامی خوایان لێبێت فەرمووی : ئەرێ هۆ بەنو ئیسرائیلیینە ! دڵنیابن من پێغەمبەری خوام و بۆ ئێوەی ناردووم ، ئەو تەوراتەی کە پێش من هاتبوو ، منیش بە ڕاستی دەزانم ، مژدەی ئەوەش رادەگێنم کە پێغەمبەرێکی تر لە دوای من دێت ناوی ئەحمەدە ، کەچی کاتێک ڕاستی پێغەمبەرێتی و پەیامی خوای بە بەڵگەی بەهێزو ڕاستی ڕۆشنەوە پێ ڕاگەیاندن ، ووتیان : ئەمە سیحرە ! ئەمە جادووگەرییەکی ئاشکرایە ..

....

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی پێنجەم : (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) .

ئاماژەیەکی خێرایە بۆ سەییدنا موساو قەومەکەی ، باسی هەڵوێستێکیانە کە لەگەڵ باسەکانی ئەم سوورەتەدا دەگونجێت ، ئەویش حەزی لادان و حەق وەرنەگرتنە لەگەڵ دڵنیابوونیشیاندا لەوەی کە ئەمە پەیامی خوایەو بە پێغەمبەرێکی خۆیدا ناردویەتی ! هەروەها ئەو ئازارە جەستەیی و دەروونییە بە دەست کافرو موسوڵمانی قەومەکەی و قەومی فیرعەونەوە دەیچێشت خوای گەورە لە زۆر شوێنی قورئاندا باسی زۆر جۆری لەو ئەشکەنجەو ئازارانە فەرمووە ، وەک دوای بیست و دوو ساڵی رەبەق لە بانگەوازی خواپەرستی و رزگار کردنی قەومەکەی و نقوم کردنی فیرعەون و سوپاکەی لە ئاوی دەریای سووردا لەبەر چاوی خۆیان ، کەچی لە دوای پەڕینەوەو سەلامەتی و ئەمان ، لە جیاتی سوپاسی خوای گەورە بە سەییدنا موسایان ووت : گوێرەکەیەکمان بۆ پەیدا کە با ئێمەش وەک ئەو قەومە بیپەرستین !! (وَجَاوَزْنَا بِبَنِي إِسْرَآئِيلَ الْبَحْرَ فَأَتَوْاْ عَلَى قَوْمٍ يَعْكُفُونَ عَلَى أَصْنَامٍ لَّهُمْ قَالُواْ يَا مُوسَى اجْعَل لَّنَا إِلَـهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ قَالَ إِنَّكُمْ قَوْمٌ تَجْهَلُونَ) الاعراف/١٣٨ یان دوای ئەوەی کە خوای گەورە بەڵێنی پێدان هەر بچنە نزیک قودس و خۆیان ئامادەی غەزا کەن ، خوای گەورە گرتنی شارەکەیان بۆ ئاسان دەکات ، کەچی بەو پەڕی بێ ئەدەبییەوە پێیان دەووت : دە برۆ تۆ خۆت و خواکەت بجەنگن ، وا ئێمەش لێرە دانیشتووین !! (قَالُواْ يَا مُوسَى إِنَّا لَن نَّدْخُلَهَا أَبَدًا مَّا دَامُواْ فِيهَا فَاذْهَبْ أَنتَ وَرَبُّكَ فَقَاتِلا إِنَّا هَاهُنَا قَاعِدُونَ) المائدە / ٢٤ .. یان ــ وەکو ئەوەی خوای پەروەردگاری سەییدنا موسا بەرجەستەیەک بێت و سەییدنا موسا ئەمدیوو دیوی پێ بکات ــ دەیانووت : ئادەی موسا خوامان بە ئاشکرایی نیشان دە !! (فَقَالُواْ أَرِنَا اللّهِ جَهْرَةً فَأَخَذَتْهُمُ الصَّاعِقَةُ بِظُلْمِهِمْ ثُمَّ اتَّخَذُواْ الْعِجْلَ مِن بَعْدِ مَا جَاءتْهُمُ الْبَيِّنَاتُ) النساء/ ١٥٣ یان لە راپەڕاندنی سادەترین فەرمانی خواییدا ، چەند دەکەوتنە دەمەوەری و شەڕە دەم ، دەیان جار بە رووی سەییدنا موسادا

هەڵدەسڵەمینەوە ! وەکو ئەوەی کە خوای گەورە لە سەرەتای سورەتی بەقەرەدا بۆمان دەگێڕێتەوە کە فەرمانی پێ کردن مانگایەک سەربڕن ، هەر مانگایەک بێت : (وَإِذْ قَالَ مُوسَى لِقَوْمِهِ إِنَّ اللّهَ يَأْمُرُكُمْ أَنْ تَذْبَحُواْ بَقَرَةً) البقره/٦٧.. کەچی ئەوەندەیان موجادەلەیان لەسەری کرد کە خەریک بوو هەر ئەنجامیشی نەدەن : (فَذَبَحُوهَا وَمَا كَادُواْ يَفْعَلُونَ) ! یان لە هەمووی ناخۆشتر ئەوەی کە سەییدنا موسا بە هۆی ئەوانەوە تینی دەروونی دەکەوتە سەر، کەچی ئەوان بەویان دەووت : ئێمە پێش ئەوەی تۆش ببیتە پێغەمبەرمان هەر لە ناسۆرو ئازاردا بووین و ئێستاش کە تۆ هاتوویت بۆمان هەر لە ناسۆرو ئازاردایین ! (قَالُواْ أُوذِينَا مِن قَبْلِ أَن تَأْتِينَا وَمِن بَعْدِ مَا جِئْتَنَا)الاعراف/١٢٩ .. زۆر جۆری تریش !!

ئەمەش لێرەدا بیرخستنەوەیەکە بۆ پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە هەر تۆ تووشی هەڵوێستی جاهیلییانەی کافران نەبوویت ، ئەوەتا سەییدنا موسا پێش جەنابت ، هاواری لێ هەستاوە کە بۆچی ئاوا ئازارم دەدەن ؟! ئەمانەش هەڵوێستێکن و لە تەسک بوونەوەی شەقام و زیاد بوونی تین و فشاری جاهیلیی لەسەر ئەهلی ئیسلام ـــ بە تایبەتی لەکاتەکانی زیندان و رووبەڕوو بوونەوەی جەنگدا ـــ زۆرتر دەبن .. پێغەمبەریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بەم جۆرە دەرسانەی ئاڕاستەی خوا گەورەن ، پەروەردە دەبوو ، بۆیە دەیفەرموو : (رَحْمَةُ اللَّهِ عَلَى مُوسَى لَقَدْ أُوذِيَ بِأَكْثَرَ مِنْ هَذَا فَصَبَرَ)[5] واتە : رەحمەتی خوا لە موسا بێت ، لەوەش زیاتر ئازار دراو هەر بە ئارام بوو .. خوای گەورە بە شوێنەکەوتووانی پێغەمبەری مەزنی فەرموو بوو کە وەکو شوێنکەوتووی سەییدنا موسایان لێ نەیەت و ئازاری پێغەمبەرەکەیان بدەن ، چونکە خوا لە پشتێتی و دوایی بەر غەزەبی دەکەون .. بۆیە پێی فەرموون : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَكُونُوا كَالَّذِينَ آذَوْا مُوسَى فَبَرَّأَهُ اللَّهُ مِمَّا قَالُوا وَكَانَ عِندَ اللَّهِ وَجِيهًا) الاحزاب/٦٩ واتە : ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! وەکو ئەو کەسانە مەبن کە سەییدنا موسایان ئازاردا (کە تۆمەتییان دەخستە پاڵی و) خوای گەورەش پاکی و سەرڕاستی لە هەموو ئەو شتانە ئاشکرا کرد کە دەدرانە پاڵی ، چونکە ئەو

---

[5] ئیمامی بوخاری و موسلیم گێڕاویانەتەوە لە سەحیحی بوخاری / المغازی ژمارە ٣٩٩٠ یە

لای خوای گەورە رێزدارو ئازیزە . لە حەدیسی سەحیحی بوخاری و موسلیمدا هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە روون کردنەوەی ئەم ئایەتەدا فـــەرمووی : (كانَتْ بَنو إسرائيل يَغْتَسلونَ عُرَاةً يَنْظُرُ بَعضُهم إلى سَوأةِ بَعضٍ وكانَ موسَى عليه السلام يَغْتَسِلُ وحْدَهُ فقالوا والله ما يمنع موسى أن الا انه أدْرٌ) واتە : بە نوئیسرائیلییەکان بـــە رووت و قـــووتی خۆیان لەبەر چاوی یەکتری دەشت ، سەیری عەورەتی یەکتریشیان دەکرد ، سەییدنا موسا علیه السلام بە تەنها خۆی دەشت ، بەنوئیسرائیلییەکان ــ بۆیان کردە ئیدیعایە کە گوایە ــ موسا لەبەر ئەوە نایەوێت لەگەڵماندا خۆی بشوات چونکە قۆڕە !! لە ریوایەتێکی تردا : چونکە گڕوێیە !!

لەم ئایەتەشدا خوای پەروەردگار دیسان دادپەروەری خۆی لە ئازادی و سەربەســـتی و سەرپشک کردنی رێ هەڵبژاردنی مرۆڤدا رۆشن دەکاتەوە ، هەر وەکو کە لە زۆر جێی تری قورئاندا هیدایەت و رێنمایی خۆی پەیوەست دەکاتەوە بە وویست و ئیرادەی مرۆڤەکانەوە وەکو بیەوێت بفەرموێ : ئەو کەسانەی دەیانەوێت رێنمایی من وەرگـــرن وبـــە هیـــوای هیدایەتی منن ، نابێت چەند سیفەتێک هەیە تییاندا بێت ، بۆ نموونە نابێت ســـتەمکار بـــن چونکە خوای گەورە رێنمایی ستەمکاران نادات : (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ)الجمعة/٥ یان نابێت خۆیان حەز بە لارێیی بکەن : (وَاللّهُ لاَ يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ) التوبه/٢٤ یـــان نابێت درۆزن بن : (إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ كَاذِبٌ كَفَّارٌ) الزمر/٣ یان نابێت دەستبلاو بن وشت بەفیڕۆ دەن : (إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي مَنْ هُوَ مُسْرِفٌ كَذَّابٌ) غافر/٢٨وە هـــەروەها .. ئەمەش رێسای بەستنەوەی ئەنجامە بە هۆکارەوە (ربط النتائج بالاسباب) یان ئـــەنجام بـــە پێشەکییەوە : ئەو هۆکارانە بگیرێنە بەر ، ئەو ئەنجامانەی لێ دەکەوێتەوە .. ئەو پێشەکییانە هەڵنەچنرێن ، ئەو ئەنجامە نایاتە دی .. بۆیە دەفـــەرموێ (فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ) ئەوان لە گوێڕایەڵی و ملکەچی نێرراوەکەی خوا لایاندا ، خوای گەورە لە باوەڕ هێـــنان و هیدایەتی خۆی لایدان .. ئەوان لە باوەڕ لایاندا ، ئەمیش لە پاداشت لایـــدان .. ئەمـــەش رێسایەکی قورئانییەو لە زۆر جێی قورئاندا بۆ زۆر باس جەختی لـــێ دەکرێـــتەوە ، وەک

دەربارەی دووڕووەکان دەفەرموێ : (فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ فَزَادَهُمُ اللّهُ مَرَضاً) البقرە/ ١٠ یان بۆ موسوڵمانان دەفەرموێ : (وَالَّذِينَ اهْتَدَوْا زَادَهُمْ هُدًى وَآتَاهُمْ تَقْواهُمْ) محمد/١٧ یان بە گشتی دەفەرموێ : (وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ) التغابن/١١ .

پیتی تەحقیقی (قد) ی لە پێش (تعلمون) ەوە بە کار هێناوە تا تەئکیدێک بدات کە هیچ گومان و دوودڵییەکی تێدا نەهێڵێت ، واتە لە کاتێکدا کە ئێوە یەقینتان هەیە کە من نێرراوی خوام ! لەوە دڵنیا بوون کە ئەو ناردوومی ، کەچی نەک هەر باوەڕم پێ ناکەن و شوێنم ناکەون ، تووشی ئەشکەنجەو ئازاریشم دەکەن ، دەڵێی لەوەیان دڵنیا بوون کە بێ کەسم !! کە خوای گەورە لەسەرم ناکاتەوە !!

دەفەرموێ کە پێی دەووتن : من نێرراوی خوای گەورەم .. بە مانای تر : خۆ دەبێت ئێوە ڕێز لە نێرراو بگرن ، خۆ ئەگەر لەبەر خۆشم ڕێزم لێ نەگرن ! خۆ هەر دەبێت لەبەر خاتری خوای گەورە ڕێزم لێ بگرن ! خۆ هەر دەبێت لەبەر خوای گەورە پەیامەکەییم لێ وەرگرن کە گەیاندنەکەی بە من سپاردووە ! من ڕاسپاردەی ئەوم هێناوە !

....

ئایەتی شەشەم : (وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ) .

قورئانی پیرۆز بەردەوام کە ناوی سەییدنا عیسا دەهێنێت ، بە ناوی دایکییەوە ناوی دەهێنێت (عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ) چونکە چەسپاندنی عەقیدەیە ، تەئکید کردنەوەیەکی بەردەوامە کە سەییدنا عیسا کوڕی خوا نییەو کوڕی خاتوو مەریەم خانە .. بۆیە لێرەشدا ئەم وەکو سەییدنا موسا نافەرموێ (يَا قَوْمِ) چونکە نەسەبی لەوان نییە .. نابینیت بۆ سەییدنا شوعەیبیش دەفەرموێ : (إِذْ قَالَ لَهُمْ شُعَيْبٌ أَلَا تَتَّقُونَ) الشعراء/١٧٧ چونکە سەییدنا شوعەیب لەو قەومە نەبوو ..

ئەمیش جەخت لەسەر ئەوە دەکاتەوە کە نێرراوی خوای گەورەیەو ئەمیش بۆ بەنوئیسرائیلییەکان هاتووە ، هەموو ئەوەی لە تەوراتدا هاتووە ئەمیش بە راستی دەزانێت ، ئەوەیان بیر دەخاتەوە کە لە تەوراتیشدا ــ وەکو ئیمامی قورتوبی دەفەرموێ ــ باس و وەسفی سەییدنا عیساو پێغەمبەرێتییەکەی هاتبوو .. ئینجا بۆ ئەوەی بەردەوامێتی پەیامی خۆایان تێ گەیێنێت ، مژدەیان دەداتێ کە پێغەمبەرێکی تریش بە دوای ئەمدا دێت .. هەر لە قورئانی پیرۆزدا جەخت لەسەر ئەوەشە کە باس و وەسفی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانی لە پەیام و مژدەی پێغەمبەرانی تردا هاتووە ، چونکە خوای گەورە ــ دوای ئەوەی کە مەتحی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و یاوەرانی فەرمووە ــ ئینجا دەفەرموێ : (ذَٰلِكَ مَثَلُهُمْ فِي التَّوْرَاةِ وَمَثَلُهُمْ فِي الْإِنجِيلِ) الفتح/ ٢٩ ..

(اسْمُهُ أَحْمَدُ) ناوی ئەحمەدە .. لە حەدیسی سەحیحی بوخاریدا هاتووە : (لي خمسة أسماء: أنا محمّد ، وأنا أحمد ، وأنا ا ـاشر الذي يحشر الناس على قدميّ ، وأنا الماحي الذي يمحو الله بي الكفر ، وأنا العاقب ، أي الذي لا نبيّ بعده) لە سەحیحی موسلیمیشدا لە ئەبو موسای ئەشعەرییەوە ــ خوا لێی رازی بێت ــ هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ: (أنا محمّد وأحمد والمقفي وا ـاشر ونبي التوبة ونبي الرحمة) ..

ئەحمەد و محمد لە (حَمَدَ) ەوە وەرگیراون . أحمد : لە سیفەتەوە وەرگیراوە نەک لـــە کرداری حَمِدَ ، واتە لە سیفەتی بـــەراووردی أفعل کـــە دەبێـــت بـــە (احمد) واتـــە سوپاسکارترین کەس ، چونکە پێغەمبەران ـــ سەلامی خوایان لێ بێت ـــ هەموویان هـــەر سوپاسکارن بەڵام ئەم دەبێت بە سوپاسکارترینییان .. ئەمما موحەممەد کە ئەویش لە سیفەتەوە وەرگیراوە بە مانای محمود ە واتە سوپاسکراو ، بەڵام دووپات کردنەوەو زۆر بەکارهێـــنانی تێدایە ، چونکە محمد ئەو کەسەیە کە سوپاس دەکرێت و دواتر سوپاس دەکرێتەوەو ئینجا هەر بەردەوام جار بۆ جار سوپاسی دەکرێتەوە .. کەوابوو ناوی محمد لەگـــەڵ ماناکەیـــدا جووتە ، بۆیە خوای گەورە پێش لەدایک بوونی پێغەمبەر ئەو ناوەی لەسەر زمانی ســـەییدنا عیسا لێناوە . بەو دوو ناوەشەوەیە کە دەبێتە سوپاسکراو (مەحموود) لە ژیـــانی دنیـــادا ، چونکە ئەو هەموو کەسەی کە تا رۆژی قیامەت بەردەوام دێن و موسوڵمان دەبن و بە پێی سوونەتی ئەو خوادەپەرستن ، هەمووی بۆ ئەو پاداشت وپلەبەرزیی لای خوای گەورەیـــە ، هەروەها سوپاسکراوی قیامەتە چونکە تکاکاری گەورەی لای خوای گەورەیە ..

هەر لەو زەمانەوە کە موسوڵمانان و مەسیحییەکان موناقەشەیانە تا ئێستا ، یەکێک لـــە خاڵی موناقەشەکانیان ئەم ووشەی (احمد) ەیە : لە ئینجیلی کۆندا هەر بە ووشەیەک هاتووە کە مانای محمد و احمدە .. بۆیە دوای لێکۆڵینەوەو سەرنجدانی هەندێک قەشەو پیاوانی دینی مەسیحی وەکو عبدالاحد داوود و سولەیمان شاهید ، موسوڵمان بوون ، تەنانەت قەشەیەکی بەناوبانگی وەکو سولەیمان شاهد ئیعتیراف بەوە دەکات کە هەر ئەم ووشەیە بووە هۆکاری هیدایەت دانی بۆ ئیسلام .. ئێرە جێی ئەو باسە توولانیانە نییە ، ئەگینا زۆرم لەو مونازەرانە دەهێنایەوە کە لە نێوان داعیانی ئیسلامی وەکو ئەحمەد دیدات و محمد مەرجان (کە ئەویش هەر قەشە بوو موسوڵمان بوو) بەرامبەر قەشـــەو توێـــژەرەوەکانی مەســـیحییەتی وەکـــو سویگارت و گرگۆریۆس و نیکۆلا یاگوب و ئەوانی تریاندا بووە ، موناقەشەکانیان لە سەر شریت وسی دی و ئینتەرنێت وکتێب هەیە .. لە هەموو موناقەشەکاندا ئەوە دەردەکەوێت کە مەسیحییەکان دەیانەوێت هەردوو جۆر تەحریفی لەفزی و مانای ووشەکە بکەن ، لـــە لایەکەوە دەڵێن ووشـــەکە پـــاراکلیتۆس (PARACLETOS) ە نـــەک پیریکلیتـــوس

(PERICLETOS) لە لایەنی ماناکەشیەوە دەڵێن : ئەو وەسفەی ئینجیل باسی کــردووە هی فریشتەیە ، جاری واش هەیە دەڵێن : هی خوای گەورەیە .. بەڵام بە هەر حــاڵ بــۆ کەسێک مەسەلەکە جیٰ بایەخی بێت بواری بەدوادا چوونی زۆرەو خۆشە ..

پاشان خوای گەورە دەفەرمویٰ : (فَلَمَّا جَاءهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ) لەگەڵ روون بوونەوەی هەموو بەڵگەو نیشانەکاندا ، ووتیان ئەمە سیحرە ! جادووە ! کەئەنـــەما بۆیە دەرەقەتی نایەین چونکە شتێکی نائاساییە ! ، خۆ هەر ئێمەش نین کە دەرەقەتی نایەین ! بیٰ گومان ئەم جۆرە بەهانەیان هەر بۆ ئەوە بوو کە لووت بەرزی وغرووری خۆیان بپارێزن و تەسلیم بە حەقەکە نەبن !!

قورائنەوانی پێشوو وەکو نافیع و ئیبنو کەسیرو ئەبو عەمرو ئەبو بــەکر لــە عاسمــەوە گێڕاویانەتەوە کە خەلیلی کوڕی ئەحمەدی فەراهیدی و سیبەوەی بەفەتحە لەسەر یائی (من بعدی) خوێندوویانەتەوە ، ئەوانی تریش بە سکون ، هەوەرها کیسائی و خەلەف و حەمزە ووشەی (سحر مبین) یان بە (ساحر مبین) خوێندۆتەوە ، ئەوانی تریش هەر بە (سحر مبین) .

....

دەرسی سێیەم

ئایەتەکانی ٧ ـ ٨ ـ ٩

(وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ (٧) يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ (٨) هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ (٩)) .

مانای گشتی ئایەتەکان

(٧)کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتر کە درۆ بەدەم خواوە هەڵ دەبەستێت ، لە کاتێکدا کە بۆ یەکخواپەرستی ئیسلامەتی بانگ دەکرێت ؟! بە تەئکید خوای گەورە ڕێنمایی قەومی ستەمکار ناکات .

(٨) ئەوانە دەیانەوێت نوری خوا بە فوو بکوژێنەوە !! (واتە بە ڕەنجی خۆیان دەیانەوێت بەربەستی حەق بکەن ، ئەمەش وەکو ئەو کەسەیە کە هەوڵ دەدات بە فوو خۆر بکوژێنێتەوە !) بەڵام بە دڵنیاییەوە خوا نوری خۆی تەواو دەکا هەرچەندە کافران پێیان ناخۆش بێت .

(9) خوای گەورە هەر ئەو خوایەیە کە پێغەمبەرەکەی خۆی بە ڕێنمایی و دینی حەقەوە ڕەوانە کرد ، تا ــ بە کوێرایی چاوی موشریکان ــ بەسەر هەموو ئاین و بەرنامەیەکی تردا سەری بخات ، با موشیریکانیش پێیان ناخۆش بێت .

....

لێکدانەوەی ئایەتەکان

ئایەتی حەوتەم : (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَى إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) .

بەم پرسیارە دەست پێ دەکات کە لە زمانی عەرەبیدا پێی دەوترێت (استفهام انکاری) واتە پرسیاری نکوولّی . کە لە دوازدە شوێنی تری قورئانی پیرۆزدا بەم شێوەیە دەپرسێت ، وەکو (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن مَّنَعَ مَسَاجِدَ اللهِ) البقره/١١٤ یان (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَى عَلَى اللهِ كَذِبًا أَوْ كَذَّبَ بِآيَاتِهِ)الانعام/٢١ یان (وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّن ذُكِّرَ بِآيَاتِ رَبِّهِ فَأَعْرَضَ عَنْهَا) الکهف/٥٧ واتە : ئاخر کێ هەیە لەو کەسە ستەمکارتر بێت ، ستەمکارییش بریتییە لە دانانی شت لە غەیری شوێنی خۆیدا .. واتە کەس لەو کەسە زاڵمتر نییە .. چونکە هەم باوەڕیان نەهێناوەو کافر بوون ، هەم قەدری خوایان نەگرتووە ، هەم درۆیان بە ناوی ئەوەوە هەڵبەستووە ، هەم بانگەوازە خواییەکە لە مێشکی خەڵکیدا بە توورەهاتی دیو بۆچوونە خوارو خێچەکانی خۆیان تێکەڵ دەکەن ! گەرەلاوژێکەی خۆیان بە هی خوا دەناسێنن و بانگەوازە خواییەکەی پێغەمبەرانیش بە سیحرو جادووگەری ! هەم بەرهەڵستی پێغەمبەرەکانیش دەکەن !! بۆیە بە ڕاستی ئەم کافرە موحاربیانە زاڵمترین کەسن ..

افتری : هەڵی بەست ، دروستی کرد . چاوگەکەی (افتراء) .

الاسلام : خۆ بەدەستەوەدان و تەسلیم بوونە بە خوای پەروەردگار، بەم مانایەش ئیسلام دینی هەموو پێغەمبەران و نێرراوانی خوایە ، هەر لە ئادەمەوە تا دەگاتە پەیامەکەی **محمد** صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ کە کۆتایی بە پەیامە ئاسمانییەکان هێناوە . خوای گەورە ــ وەک لە قورئاندا دەردەکەوێت ــ زۆر بایەخی بەم ڕاستییە داوەو سوور بووە لەسەر روون کردنەوەی . وەک لەسەر زمانی نوح دەفەرموێ : (وَأُمِرْتُ أَنْ أَكُونَ مِنَ الْمُسْلِمِينَ) یونس/٧٢ واتە : فەرمانم پێ دراوە کە لە موسوڵمانان بم . لەسەر زمانی ئیبراهیم و ئیسماعیلیش دەفەرموێ : (رَبَّنَا وَاجْعَلْنَا مُسْلِمَيْنِ لَكَ) البقره/١٢٨ واتە : خوایە بمانکە بە دوو موسوڵمانی خۆت . وە لە ڕاسپاردەکەی یەعقوبدا کە بۆ کوڕەکانی کرد ، دەفەرموێ :

(إِنَّ اللّهَ اصْ َفَى لَكُمُ الدِّينَ فَلاَ تَمُوتُنَّ إَلاَّ وَأَنتُم مُّسْلِمُونَ) البقره/١٣٢ واته : خوای گەورە دینی بۆ ئێوە هەڵبژاردووە دە ئێوەش بە موسوڵمانێتی بمـــرن . وە لەســـەر زمـــانی موســـا دەفەرموێ :(فَعَلَيْهِ تَوَكَّلُواْ إِن كُنتُم مُّسْلِمِينَ) يـــونس/٨٤ واتـــە : مـــادام وايـــەو گـــەر موسوڵمانن، پشت بەو ببەستن. کە باسی تەوراتیش دەکات دەفەرموێ : (يَحْكُمُ بِهَا النَّبِيُّونَ الَّذِينَ أَسْلَمُواْ) المائده/٤٤ واته : ئەو پێغەمبەرانەی کە تەسلیم بە خوا بوون ئەوانە حوکمی پێ دەکەن . لەسەر زمـــانی یوســـفیش دەفـــەرموێ : (تَوَفَّنِي مُسْلِمًا وَأَ ْقِنِي بِالصَّا ِينَ) یوسف/١٠١ واته : بە موسوڵمانێتی بمرێنەو بە پیاوچـــاکانم بگەیێـــنە . لەســـەر زمـــانی سیحربازەکانی فیرعەون ـــ کە باوەڕیان بە پێغەمبەرێتی سیدا موسا علیه الســـلام هێـــنا ـــ فەرمووی : (رَبَّنَا أَفْرِغْ عَلَيْنَا صَبْرًا وَتَوَفَّنَا مُسْلِمِينَ) الاعراف/١٢٦ واته : خوایە ئـــارامی خۆتمان بەسەردا ببارێنەو بە موسوڵمانێتی بمانمرێنە . لەسەر زمانی یاوەر (حەواری) ەکـــانی دەروری سەیدنا عیسا دەفەرموێ : (آمَنَّا بِاللّهِ وَاشْهَدْ بِأَنَّا مُسْلِمُونَ) ال عمران/٥٢ واته : ئێمە باوەڕمان بە خوا هێناوە تۆش شاهیدی بدە کە ئێمە موسوڵمانین . لەسەر زمانی شـــاژنی سەبەء (بەلقیسی یەمەن) کە باوەڕی بە خوا هێنا ، دەفەرموێ : (وَأَسْلَمْتُ مَعَ سُلَيْمَانَ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ) النمل/٤٤ واته : لەگەڵ سولەیماندا بۆ خـــوای پـــەروەردگاری جیهانیـــان موسوڵمان بووم . لە دوعـــای پیاوچاکەکەشـــدا دەفـــەرموێ : (إِنِّي تُبْتُ إِلَيْكَ وَإِنِّي مِنَ الْمُسْلِمِينَ) الاحقاف/١٥ واته : خوایە پیاوچاک لە وەچەو نەوەکەم دروست بکە ، مـــن تۆبەم کردووەو بۆ لای تۆ گەڕاومەتەوەو لە ریزی موسوڵمانانم.

لە حەدیسی سەحیحیشدا هاتووە کە پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ : (الانبياءُ إخوةٌ ، أبناءُ علّات ، أمهاتُهم شتَّى ودينُهم واحدٌ) دوو شێخەکەو ئەبو داوود گێڕاویانەتەوە . واته : پێغەمبەران هەموویان برای یەکن ، باوکیان یەکەو دایکیان جیاوازەو دینەکەشـــیان یەکە . خوای گەورە دەفەرموێ : (شَرَعَ لَكُم مِّنَ الدِّينِ مَا وَصَّى بِهِ نُوحًا وَالَّذِي أَوْحَيْنَا إِلَيْكَ وَمَا وَصَّيْنَا بِهِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَى وَعِيسَى أَنْ أَقِيمُوا الدِّينَ وَلَا تَتَفَرَّقُوا فِيهِ) الشوری/١٣ واتـــە : خوای گەورە لەو یاساو ئەحکامە دینییانەی بۆ ئێوەش کردۆتە بەرنامە کـــە نـــووحی پـــێ

راسپارد بوو ، هەروەها ئەوەش کە کە بە وەحی بۆ خۆت و بۆ ئیبراهیم و موساو عیساشی نارد ، کە : دینەکە پایەدار کەن و بیچەسپێنن و لە نێوان خۆتاندا جیاوازی و ناکۆکیتان تێ نەکەوێت [6].

ئەم ئایەتە پیرۆزە وەکو هەر ئایەتێکی تری قورئان ، هەم بۆ خۆی سەربەخۆیەو مانـــای سەربەخۆ دەبەخشێت ، هەم پەیوەستە بە ئایەتی پێش و پاش خۆیەوە . بۆیە لـــە لایەکـــەوە ئەوە باس دەفەرموێت کە کەس نییە لەو کەسە زاڵمترو تاوانبار تر بێت کە بەرەو ئیسلامی بانگێشت دەکەن و ئیسلامی بۆ روون دەکەنەوە کەچی ئەو لە جیاتی ئەوەی بە دەنگییەوە بێت ، درۆو دەلەسەی بە دەم خوای پەروەردگارەوە هەڵ دەبەستێت ! ئاخر ئەگەر ئـــەو راست دەکات وخوای خۆش دەوێت ، ئەگەر راست دەکات وحەزی لە دینداریيـــە بـــا پەیامەکەی خوا وەرگرێت ، نەک لەولاوە راوبۆچوونێک داتاشێت وبیداتە پـــاڵ پـــەیامی خوایی و خەڵکی پێ ئیغفال کات وبڵێ ئەمەش دینی خوایە ! دیسان ئایەتەکە بە ئایەتەکەی تری پێش خۆشیەوە پەیوەستە ، چونکە دەبێتە بەپەرچدانەوەیەکی بەنو ئیسرائیلییەکان کـــە سەییدنا عیسایان بە درۆ خستەوەو پەیامەکەی خوایان لێ وەرنەگرت ..

سەرنج بدە کۆتایی ئایەتەکەو ژانی ئیهمال کردنی ملهوڕان و ستەمکاران ، دەفەرموێ : (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) یەعنی تا ئەوان پێیان تەنازول بێت ، بێن بەدەم ئەم دینەوە تا ئەوان سوور بن لەسەر ئەم هەڵوێستە موستەکبیرانەی خۆیان خوای گەورە ئەو رێنماییەی خۆییان لێ دەگرێتەوە .. تا ئەوان وا خۆیان نەسازێنن و مەرجەکانی دینداری و خواوویستی لە خۆیاندا نەهێننە دی ، خوای گەورە نایانهێنێتە ریزی ئەو موســـوڵمانە پاکانـــەوە کـــە سیفەتەکانی رێنمایی خوایی و دینداریيان لە خۆدا چەسپاندووەو شایان بوون خوای گەورە هیدایەتییان بدات .. ئینجا بڕوانە : کە دەفەرموێ (وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ) واتـــە ستەمکارێتی لەم کۆمەڵە خەڵکەدا بۆتە پیشە ، بۆتە سیمای ناسینەوەی قەومییان !!

---

[6] شایەتمان (بەشی یەکەم لە بەرگی یەکەمی کتێبی الاسلام / سەعید حەووا) ، بڵاوکـراوەی بنکەی دیدی نوێ / لقی دەرەوە ـ چاپی یەکەم / بەریتانیا ٢٠٠٥ لاپەرە ١١ـ١٢.

ئایــــەتی هەشـــــتەم : (يُرِيدُونَ لِيُطْفِؤُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ)..

دوای ئەوەی خوای گەورە هەڵوێستی ئەو قەومەی بەنوئیسرائیلییەکانی لـــە بانگـــەوازی خوایی و پێغەمبەرێتی سەییدنا عیسا بەیان فەرموو ، ڕەنجی بێ سەمەرو هـــەوڵی نـــەزۆک و دۆخ وحاڵییانی بەم نموونەیە شوبهاند : کۆمەڵە کەسێک بەردەوام لەم سەر زەمینەوە فـــوو لەو خۆرە دەکەن کە نەوەدو سێ ملیۆن میل دوورە تا بیکوژێننەوە !! چ گەلۆرییەکە ؟!

یریدون : ئیرادە کە وویستە سەرەتای ڕاپەڕاندنی بڕیارە ، چونکە پێش وویستن قۆناغی تر هەن ، بۆ نموونە کەسێک کە دەیەوێت دزییەک بکات ، پێش دەستکردنی بە کارەکە ئـــەم هەڵوێستانەی لا دروست دەبن : یەکەم : پێناسەی شتەکەو جوێ کردنـــەوەی لەوانـــەی نایەوێن . دووەم : حەز لێ کردنی . سێیەم : پێناسەکردنی بە دیدو بۆچوونی خـــۆی (وەک ئەوەی ئایا چاکە یان خراپە) چوارەم : پلان دانان بۆی . پێنجەم : بڕیاردانی ..

ئەم زاڵمانە وەک خۆشیان پەیامەکەیان وەرنەگرت ، بەرهەڵستیشیان کردو لەمپەری زێڕو زۆریشییان لەبەردەم خەڵکیدا دادەنا تا دینەکە تەشەنە نەکات ، بەلام دینێک وەکو مەحوی شاعیری خواناسی کورد دەفەرموێ : (نووری بێ چوونی مومیدی بێ ..) خوای کردگارو بەدەسەلات ناردبێتی ، خوای بەهێزو کارزان لە پشتییەوە بێت ، چۆن بە کۆمەڵە خەڵکێکی پەراگەندەو گەندەڵ و کرمێ ــ با هەموو ڕەنجیشیان پێکەوە بخەنە گەڕ ــ لاواز دەبێت ، چ جای ئەوەی بکوژێتەوە !!

لامی لِيُطْفِؤُوا لامی جەخت کردنەوەیە ، بۆ تەئکید کردنە ، واتە بە تەئکید ئـــەوان ئـــەو هەموو فووە بە دڵنیاییەوە بۆ ئەوە دەکەن کە نووری خوای پێ بکوژێننەوە ! چـــونکە ئەسڵی ڕستەکە (**یریدون أن یطفؤا**) ەو أن لابراوە ..

الإطفاء : ئیمامی قورتوبی دەفەرموێ : هەر بە مانای (**اخماد**)ە ، هەردووکیشـــیان بـــۆ کوژانەوەی ئاگرو ئەوی وەکو ئاگرە وەک تیشـــک و ڕوونـــاکی ، بـــەلام **الإطفاء** بـــۆ کوژاندنەوەی کەم و زۆر بەکار دێت ، کەوابوو ئەم گەوجانە کـــە بـــە هـــەموو ڕەنجـــی

کۆمەڵکاریانەوە هەوڵ دەدەن هیچیان پێ ناکرێت چونکە خۆ ئەم نوورە خواییەو چرایەکی بەشەریی نییە تا بیکوژێننەوە ..

کەوابوو ئەم گێلە پیاوانە بە شێوەیەکی کۆمەڵکارانە رەنجێکی زۆرو بەردەوام دەدەن ، کەچی کەمێکیشیان لە نورەکەی خوای گەورە پێ ناکوژێنرێتەوە ! چ رەنجێکی بێ هودەیە !

ئەمە لە رەوانبێژی زمانەوانی عەرەبیدا پێی دەوترێت لێچواندنی ژیروانی بە هەستپێکراو (تشبیه المعقول بالمحسوس) ئینجا بڕوانە کە دەفەرموێ : فووەکەیان بە دەم دەکەن ، ئەو پەڕی بێ بەرهەمی رەنجەکەیان دەردەخات ، ئەگەر فوو کردنەکەیان بە باوەشێن بوایە زۆرتر دەبوو ، کەمتریش ماندوو دەبوون ! بەڵام ئێستا هەم بە دەمەو هەم بەردەوامیشە !! شێوازی وێنە کێشی قورئان زۆر جوانە ، کە لەم ئایەتە تێ دەگەیت و چەند جارێک دەیخوێنێتەوە وات دێتەبەرچاو کۆمەڵێک کەرپیاوی عینادو گەلۆر لەسەر بەرزاییەکەوە پێکەوە فوو لە خۆر دەکەن ، لە رقاندا رەش داگەڕاون ، لە رەنجیشدا سوور هەڵگەڕاون ! هەر بەردەوامیشن تا بەلادا دێن ، یان لە رق و رەشبینیی خۆیاندا دەکەونە کوشتنی ئەو کەسانەی کارەکەیان بە راست نازانن و هاوکارییان ناکەن ! یان ئەوانەی خوێنی خۆیان دەکەنە کاسەوەو پێیان دەڵێن : ئێمە ئەو نوورەمان پێ قبوولە !!

لە لێچواندنەکەوە ئەوە دەردەکەوێت کە ئەهلی باتڵ لەوە دڵنیان تا خەڵکی لە دین دوور بن ئاسانتر ئیستیغلال دەکرێن ، ئاسانتر دەترسێنرێن ، کەوابوو تا دنیا دوور لە دینی خوایی بە تاریکی بمێنێتەوە قازانجی ئەوانە ، بۆیە ئەوانیش ئاوا سوورن لەسەر ئەوەی بە کۆمەڵ و بەردەوام دژی ئەم دینە بووەستنەوەو فوو کەن !! بەڵام ئەمانە لە نەفامی و قین و عینادی خۆیانەوەیە کە بیر ناکەنەوەو دیدیان بەرفراوانتر ناکەن تا حەقیقەتی دینی خوا وەکو خۆی ببینین ، ناشیانەوێت ببینن ، بۆیە شایانی ئەوە نین خوای گەورەش هیدایەتییان بدات ..

ئینجا خوای گەورە ئەوەندەی تر ژانیان دەخاتە دڵەوەو رەشبینیان دەکات کە بە رستەی ناو (جملە اسمیە) دەفەرموێ : (وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ) رستەی ناو هەم تەئکید دەبەخشێت هەم چەسپاوی و بەردەوامی (الثبوت والدوام) بەڵام لە سوورەتی تەوبەدا بە کردار دەفەرموێ (یتم نورە) کرداریش بۆ روداوو دووبارە بوونەوەیە (الحدث والتکرار) .. کەوابوو تا

ئەوان هەن با هەر فووکەن ! خوای گەورە تەواوکاری نوورەکەیەتی ، تەواو کردن یـــەعنی هەم نوورەکەی زیاد دەکات ، هەم بەربەستەکانی ڕێی لا دەدات و ناهێڵێت بنە سێـــبەرو بەربەستی گەیاندنی ! دەی ئەمە دوو لایەنی بەرامبەر ، بـــزانین کـــێ مانـــدوو دەبێـــت ، سەرەنجامی ئەم ململانێیە کێ دەکەوێت ؟! پێغەمبەری نازداریش لە یەقینی خواناسی خۆیەوە دەفەرموێ : (واللهِ لَيُتَمَنَّ هذا الامرُ حَتَّى يَسيرُ الراكِبُ مِنْ صَنْعَاءالى حَضْرَمَوتَ لا يخافُ الا اللهَ والذِّئبُ عَلَى غَنَمِهِ وَلكِنَّكُم تَسْتَعْجِلُونَ) صحيح البخاري /كتاب الاكراه واتـــە : خـــوای گەورە ئەم دینەی خۆی هەر دەگەیێنێت ، تا وای لێ دێت سوار لە ســـەنعاوە (پایتـــەختی یەمەنی ئێستایە) دەچێت بۆ حەزرەمەوت (پایتەختی ئێستای سەڵتەنەتی عومانە) لە هـــیچ شتێک لە غەیری خوا ترسی نییە ، گورگیش بەسەر مەڕەکانیەوە دەبێت (بە دەردی کورد دەڵێت : گورگ و مەڕ پێکەوە ئاو دەخۆنەوە) بەڵام ئێوە پەلە دەکەن ..

لە کۆتایی ئایەتەکەشدا ئەوەندەی تر ڕقیان هەڵدەستێنێت ، تا تووڕە تر بن و ئەوەندە فوو بکەن ، گێپەڕەی ملیان بتەقێت ! بۆیە دەفـــەرموێ : (وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ) واتـــە : بـــا کافرەکانیش پێیان ناخۆش بێت ، هەر بە کوێرایی چاویان خوای گەورە خۆی تەواوکردنی نوورەکەی ئەنجام دەدات ! کافریش لێرەدا لەو کاتەدا مەبەست لەوانەی ئەهلی کیتاب بووە چونکە لە ئایەتی دواتردا دەفەرموێ بە کوێرایی چاوی موشریکەکان ، کە عەرەبەکانی ئەو سەردەمە بوون ، بێگومان ئەم لێکدانەوەیەش ڕێی ئەوە ناگرێت کە مانای ئایەتەکە گشتییەو خوای گەورە دینەکەی خۆی بە کوێرایی چاوی کـــافران و موشـــریکان و دووڕووان و هەموو دوژمنانی خوا بە سەرانسەری سەر زەمین و لە هـــەموو کـــات و شوێـــنی هـــەموو نەوەیەکی مرۆڤایەتیدا هەر دەگەیێنێت ، مەگەر ئەم ئینتەرنێتەی سەردەمی ئێمە ڕێـــگایەکی ئەو گەیاندنەی نییە ؟! کە ئیسلامی بە هەموو زمانێک بردۆتە هەموو ماڵێکەوە ..

قورئان خوێنە بەناوبانگەکانی وەکو نافیع و ئەبو عەمرو ئیبنو عامرو ئەبو بەکر لە عاسمەوە گێڕاویانەتەوە کە بە (متمٌ نورَهُ) خوێندویێتییەوە . واتە بە تەنووین لەسەر میمی دووەمی متم و منصوب بوونی نور ، بـــەڵام کیســـائی و حـــەفس و خەلـــەف بـــە بـــێ تـــەنووین خوێندوویانەتەوە..

ئایەتی نۆیەم : (هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَى وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ) .

خوای گەورەیە کە محمدی صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بە پێغەمبەرێتی ناردووە ، ڕێنمایی ئەوی پێیە کە قورئانەکەیەتی ، دینی ڕاستی هێناوە کە ئیسلامە ، حەتمەن هەر بە بەڵگەی بەهێـــزو نیشانەی بە پێز باڵادەستی بەسەر هەموو دین و بەرنامەیەکی تریدا زاڵ دەکات ، جـــا بـــا موشریکەکان هەر پێیان ناخۆش بێت ، خوای گەورە ئەم دینە سەردەخات ..

لە ئایەتی ڕابوردوودا خوای گەورە فەرمووی بە کوێرایی چاوی کافران (کـــە زیـــاتر مەبەستی ئەو سەردەمەی ئەهلی کیتابەکان بوو واتە مەسیحیی و جولەکەکان) لێرەشدا بە کوێرایی چاوی ئەو عەرەبانەی کە هاوەڵیان بۆ خوای تاک و پاک دادەنا ، بەڵێن دەدات کە دینەکەی خۆی بەسەر هەرچی دیـــن و مەزهـــەب و بەرنامـــەو بیروباوەڕێـــکدا هەیـــە ، سەردەخات .. ئیمامی **الجصاص** لە تەفسیرەکەیدا (**أحكام القرآن**) دا دەفـــەرموێ : ئەمە یەکێکە لە موعجیزەیێتی قورئان ! ئەو سەردەمەی وای دەفەرموو جولەکـــە هـــەموو دەسەڵاتێکی ئابووری هەبوو ، دیانەکانی نیوەدۆرگەی عەرەبی و یەمەن و شام باڵادەســـت بوون و هەر ئەوان حوکمییان دەکرد ، ئەو سەردەمە تەنانەت سابیئەی عێراق و مەجووسیی ناو فارس و بتپەرستی وڵاتی سیندیش باویان بوو ، ئەمانە هەمووی لە کاتێکدا بـــوو کـــە موسوڵمانان زۆر موستەزعەف بوون ، هێشتا سەرەتای سەلماندنی بوونی خۆیـــان بـــوو لـــە مەدینە، هێشتا غەزاکان دەستی پێ نەکرا بوو .. ئالەم ســـاتە وەختـــەدا خـــوای گـــەورە دەفەرموێ : ئەم ڕێنماییەی خۆم ، ئەم دینەی خۆم ، بە سەرانسەری ئەم جیهانە پان و پۆڕە دەگەێنم ..

جا بڕوانە هێنانە دی ئەو بەڵێنەش ! ئەندۆنیسیایەکی دووسەد ملیۆن موسوڵمانی ـــ دوای فەزڵی خوای گەورە ـــ بەرهەمی بانگەوازی چـــەند بازرگانێـــکی یەمـــەنی و هیندییـــە !! مسوڵمانانی ئەمڕۆ ملیارێک وسێ سەد ملیۆنن ، ئەوی لەسەردەمی غەزاو جیهاددا هاتوونەتە ئەم ئیسلامەوە ناکەنە باب و باپیرانی دووسەد ملیۆن کەسی ئێستا ! ئەدی ئیسلام چۆن ئاوا

تەشەنەی کردو پەرەی سەند !! ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ئەوەی کە ئەم بەڵێنانە هی پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ خۆی نین ..

ئیمامی قورتوبی دەفەرموێ : دەرخستن و سەرخستنی دینەکە هەر بەردەوام دەبێت تا هەر هەموو سەرزەمین دەگرێتەوە ، چونکە حەدیسی سەحیح هەیە کە باس لە هـاتنی سـەییدنا عیسا دەکات کە دێتە خوارو نوێژ لە دوای مەهدی ئەم ئوممەتە موسوڵمانەوە لـە قـودس دەکات .. ئەو کاتەش جەنابیان خاچ دەشکێنن و بەراز دەکوژن و شـەراب دەڕێـژن ، حوکمیش بە شەریعەتەکەی محمد صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەکات .. ئـەو زەمانـە کـافر نامێنێت . وەک دەفـەرموێ : (يَنْزِلُ فيكم ابنُ مريمَ حَكَمَاً عَدْلاً وإمَامَاً مُقْسِطاً ، فَيَكْسِرُ الصَّليبَ ويَقْتُلُ الخِنزيرَ ويَضَعُ الجِزْيَةَ) واتە کوڕەکەی مەریەم دێتە خوارەوە بـۆ ناوتـان ، حاکمێکی دادپەروەو پێشەوایەکی سەرڕاست دەبێت ، خاچ دەشکێنێت و بەراز دەکوژێت و جزیەش لەسەر ئەو کەسانە دادەنێت کە ئەهلی کیتابن و موسوڵمان نابن ..

ئەمە مانای وا نییە هیچ دینێکی تر شوێن کەوتووی نامێنێت ، چونکە ئەحکامی شەرعی دەربارەی ئەهلی کیتاب هەندێکیان ئایەتی قورئانن و حەتمەن هەر بۆ حـوکم پـێ کـردنی دەمێننەوە .. واللە اعلم .

دەرخستن و سەرخستنی ئەم دینە زۆر رۆشنە ، کە زاڵ بوونی بەسەر دینی ئەهلی کیتابدا ئاوا ئاسان بێت ، کە کام پاپاو پیاوی دینییان هەیە ناتوانێت بێتە موناقەشەی ! بـە دەیـان پیاوی دینی مەسیحی و جوو بوونەتە موسوڵمان ، بەڵام نەبووە زانایەکی ئـەهلی ئیسـلام بووبێتە جولەکە یان دیان !!

بەسە بۆ گەورەیی و سەرکەوتوویی ئەم دینە کە هەرچی دەسەڵاتدارانی رۆژهـەڵات و رۆژئاوا هەیە ، لەگەڵ هەرچی حاکم و عالەمانی مورتەددی وولاتی موسوڵمانان هەیە ، هەر هەموویان رۆژانە لە رەنجی بەرەنگاری و بەربەست کردنی بانگەوازی ئەم دینەن ، کەچـی هەر رەنج بە خەسارن ! لە کاتێکدا ئەم بانگەوازە نە حوکمی بەدەسـتەوەیەو نـە پاپـاو فاتیکانێکیشی هەیە ! ئەوانەش کە بەیداخەکەیان بە شەکاوەیی هەڵگرتووە ، هەموو یـان راکردوون ، یان لە زیندانن ، یان ئەوەندە موستەزعەف کراون ، شەوورۆژ بە دووی نان و

ئاوی ژیانیاندا وێڵن ، کات و پارەیەکی وایان بۆ بانگەوازەکەیان بۆ نامێنێتەوە !! کەچی ئەم دینە هەر لە برەودایە .. مەگەر لەبەر ئەوە نییە کە خوای گەورە خاوەنێتی ؟!

دەرسی چوارەم

ئایەتەکانی ١٠ و ١١و ١٢ و١٣

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ (١٠) تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ (١١) يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ (١٢) وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ (١٣)) .

ماناى گشتی ئایەتەکان

(١٠) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! ئەرێ ڕێی بازرگانیەکتان نیشان دەم که لە سزایەکی پڕ ئێش و ژان قوتارتان دەکات ؟!

(١١) ئەو ڕێیە بریتییە لە باوەڕهێنانتان بە خوا وبە پێغەمبەرەکەی ، ئینجا جیهاد کردنتانە بە بەخشینی سامان و گیانتان لە ڕێ ی خوادا ، بێگومان ئا ئەو کارەتان چاکتر و بەفەڕ ترە بۆتان ئەگەر پەی پێ ببەن و بزانن .

(١٢) لە بەرامبەر ئەو باوەڕو جیهادەتاندا خوا لە گوناح وتاوانەکانتان دەبوورێت و دەتان خاتە باخ و باخاتاێکەوە کە جۆگە و ڕووبار بەژێر درەختەکانیدا تێدەپەڕێت ، هەروەها کۆشک و تەلارە ڕازاوەکانی بەهەشتی عەدنتان پێ دەبەخشێت کە بەهەشتێکی هەمیشە بەهارە ، ئا ئەوەشە سوودو سەرفرازی و ئاسوودەیی .

(١٣) دوای هەموو ئەوانەش ، شتی ترتان پێ دەبەخشێت کە خۆتان حەزی لێ دەکەن ئەویش بەخشینی سەرکەوتنی نزیکی خوایی و دەسەلاتی هێزو زاڵی ئازاد کردنی خەڵک و وولاتانە ، دە تۆش ئەو مژدەیە بە موسوڵمانان بدە ..

. . . . . * * * . . . . .

لێكدانەوەی ئایەتەكان

ئایەتی دەیەم : (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَى تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ) .

ئەی ئەو كەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! ئەرێ ڕێی بازرگانیەكتان نیشان دەم كە لە سزایەكی پڕ ئێش و ژان قوتارتان دەكات ؟!

ــ كە یاوەران ــ خوا لێیان ڕازی بێت ــ بەردەوام لە پێغەمبەری پێشەوایان صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەپرسی كە چ كارێك لە هەموان چاكترە لای خوای پەروەدگار تا ئەنجامی بدەن ، ئەم ئایەتە لە وەڵامیاندا هاتەخوارەوە . كە جیهاد كردن هەم بۆ ئێوە بازرگانیەكی بەسوودە ، هەم كارێكیشە كە لای خوای گەورە خۆشەویستە ، ئەمە بە شێوەیەكی گشتیە، بەڵام ئیمامی قورتوبی لە موقاتلەوە دەگێڕێتەوە كە ئەو كەسەی كە پرسی و یەكسەر دوای ئەو ئەم ئایەتە لە وەڵامیدا هاتە خوارەوە عُثْمَان بْن مَظْعُون بوو ، قورتوبی دەفەرموێ : (قَالَ مُقَاتِل : نَزَلَتْ فِي عُثْمَان بْن مَظْعُون ; وَذَلِكَ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُولِ اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَوْ أَذِنْت لِي فَطَلَّقْت خَوْلَة ، وَتَرَهَّبْت وَاخْتَصَيْت وَحَرَّمْت اللَّحْم ، وَلَا أَنَام بِلَيْلٍ أَبَدًا ، وَلَا أُفْطِر بِنَهَارٍ أَبَدًا ! فَقَالَ رَسُول اللَّه صَلَّى اللَّه عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (إِنَّ مِنْ سُنَّتِي النِّكَاح وَلَا رَهْبَانِيَّة فِي الْإِسْلَام إِنَّمَا رَهْبَانِيَّة أُمَّتِي الْجِهَاد فِي سَبِيل اللَّه وَخِصَاء أُمَّتِي الصَّوْم وَلَا تُحَرِّمُوا طَيِّبَات مَا أَحَلَّ اللَّه لَكُمْ . وَمِنْ سُنَّتِي أَنَام وَأَقُوم وَأُفْطِر وَأَصُوم فَمَنْ رَغِبَ عَنْ سُنَّتِي فَلَيْسَ مِنِّي) . فَقَالَ عُثْمَان : وَاَللَّه لَوَدِدْت يَا نَبِيّ اللَّه أَيّ التِّجَارَات أَحَبّ إِلَى اللَّه فَأَتَّجِر فِيهَا ; فَنَزَلَتْ . وَقِيلَ : " أَدُلّكُمْ " أَيْ سَأَدُلُّكُمْ . وَالتِّجَارَة الْجِهَاد ; قَالَ اللَّه تَعَالَى : " إِنَّ اللَّه اِشْتَرَى مِنْ الْمُؤْمِنِينَ أَنْفُسهمْ وَأَمْوَالهمْ " [التَّوْبَة : ١١١] الْآيَة . وَهَذَا خِطَاب لِجَمِيعِ الْمُؤْمِنِينَ) سەییدنا عُثْمَان بْن مَظْعُون تەشریفی هێنایە لای پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ و فەرمووی ئەی پێغەمبەری خوا ئەگەر جەنابت ڕێم بدەیت خەولەی خێزانم تەڵاق دەدەم و خۆم دەخەسێنم و دەكەومە خەڵوەت و گۆشتیش لە خۆم حەرام دەكەم و شەوانیش بۆ شەو نوێژان ناخەوم و بەرۆژیش بەڕۆژوو دەبم ! پێغەمبەر صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فەرمووی : (خێزان پێكەوەنان داب ودەستوری منە ، ڕاهیبگەرێتی (خەڵوەكێشان) لە ئیسلامدا نییە ، ڕوهبانێتی ئیسلام جیهادە لە پێناوی خوادا،

خۆ خەساندنی ئوممەتەکەی من رۆژوو گرتنە ، ئێوە شتێکی حەڵاڵ لە خۆتان حەرام مەکەن کە خوای گەورە بۆی حەڵاڵ کردوون ، لە دابو دەستووری من ئەوەیە کە ئەشـــخەوم و هەڵیش دەستمەوە ، بەرۆژووش دەبم و دەشی شکێنم ، هەر کەس لە داب و دەستووری من دەرچێت لە من نییە . سەییدنا عوسمان فەرمووی ئەی پێغەمبەری خوا حەز دەکـــەم بـــزانم داخۆ کام بازرگانی کردن لای خوا زۆرتر پەسەندەو پێی خۆشە تا ئەو بکەم ، ئەوجا ئـــەو ئایەتە هاتە خوارەوە ، کە بازرگانێتیەکە روون دەکاتەوە ، أَدُلّكُمْ " أَيْ سَأَدُلُّكُمْ . وَالتِجَارَة الجِهَاد ، واتە نیشانتانی دەدەم ، یـــەعنی دواتـــر نیشـــانتانی دەدەم و پێـــتان رادەگێـــنم ، بازرگانیەکەش : جیهادەکەیە ، چونکە ئەوەتا خوای گەورە دەفەرموێ : خـــوای گـــەورە گیان و سامانی موسوڵمانان هەر لە خۆیان دەکڕێـــتەوە ، ئەمـــەش رووەورووی هـــەموو موسوڵمانانە ..) .

ــ بازرگانی : ئاشکرایە کە سەرمایەکت بەدەستەوەیەو دەتەوێت لە مامەڵـــەی کـــڕین و فرۆشتندا هەڵی سوڕێنیت تا قازانج بکەیت و سامانەکەت زیاتر بێت ، ئەم مانایـــەش لـــە چەندین جێی قورئاندا هاتووە ، وەک : (فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ) البقـــرە / ١٦ یـــان (إِلاَّ أَن تَكُونَ تِجَارَةً حَاضِرَةً تُدِيرُونَهَا بَيْنَكُمْ) البقرە/ ٢٨٢یان : (وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا) التوبە/٢٤ یان (يَرْجُونَ تِجَارَةً لَّن تَبُورَ) فاطر / ٢٩ ..

ــ **تُنْجِيكُمْ** بە سکونی نوونەکەی خوێندراوەتەوە لە **الإِنْجَاء**ەوە هاتووەو بـــە **تُنَجِّيكُمْ** یش خوێندراوەتەوە کە لە **التَّنْجِيَة**وە هاتووە .

. . . . . * * * . . . . .

ئايـەتی يازدەيـەم : (تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) واته : ئەو ڕێیە بریتییە لە باوەڕهێنانتان بە خـوا وبـە پێغەمبەرەکەی ، ئینجا جیهاد کردنتانە بە بەخشینی سامان و گیانتان لـە ڕێـی خـوادا ، بێگومان ئا ئەو کارەتان چاکتر و بەفەڕ ترە بۆتان ئەگەر پەی پێ ببەن و بزانن .

ـــ لە سەرەتای ئایەتەکەدا بە (يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتـان هێـناوە بانگیان دەکات ، کەچی هۆکاری قوتاربوونیشیان لێ دەکاتەوە بـە (تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ) چونکە ئەو کەسەی دەتوانێت خۆی لە ریزی ئەهلی جیهاددا ڕاگرێت نابێت ئیمانەکـەی هەر ئیمانێکی مەعریفی بێت ، ئەوە خۆی لەبەر قورسی جیهاد ناگرێت و زوو بـە فێـڵی نەفسی خۆی و قسەو قسەلۆکی غیرت خەساوان و واتەواتی دوژمن فریوو دەخوات ، ئەمما ئەو کەسەی خوای ناسیووە ، ئینجا لە خۆشەویستیدا پەرستوێتی و بە ئومێدی سەرفرازیی و رووسووری لای ئەو ئاوا پابەند بووە بە شەریعەتەکەیەوەو خۆی لەسەر سـیرەو رەوشـتی پێغەمبەران پەروەردە کردووە ، ئا ئەوە جیهادی پێ دەکرێت ! ئەوە ئیمانەکەی دوو توێیە ، دەبڵە ، ئەمما ئەوەی یەکەم ئیمانەکەی مادام هەر زانیارییەو ڕۆحی پێ نەکەوتۆتە نەشـونماو بۆ دیداری خوای خۆشەویست گەشکە نـاگرێ ، چـۆن خـۆی لەبـەر ئـەم هـەموو کوێرەوەریەی ڕێی جیهاددا دەگرێت ، با سەری خۆی شۆڕ کات و بە قسەی زل نە خۆی فریوو داو نە ئەمیرێکیش هەڵخلیسکێنێت ..

ـــ بەخشینی سامان وماڵیانی پێش نەفسیان خستووە ، لە هەموو قورئاندا هەر وایە جگە لە یەک جێگای سورەتی التوبە کە لە ساتەکانی غەزادا دابەزیووەو کـە باسـی بەیعـەت و هاندانیانە لەسەر زۆرترین قازانج گیانی پێش ماڵیان خستووە ، هەروەکو بیەوێـت پێـیان بفەرموێ : دەی ئەوە هەلێکی بازرگانیەو بۆم ڕەخساندوون، کام شتەی زۆر بـە نرخـە ئەویان خێرا بفرۆشن تا سودێکی زیاتر بکەن : (إِنَّ اللّهَ اشْتَرَى مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الجَنَّةَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللّهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ وَعْدًا عَلَيْهِ حَقًّا فِي التَّوْرَاةِ وَالإِنجِيلِ وَالْقُرْآنِ وَمَنْ أَوْفَى بِعَهْدِهِ مِنَ اللّهِ فَاسْتَبْشِرُواْ بِبَيْعِكُمُ الَّذِي بَايَعْتُم بِهِ وَذَلِكَ هُوَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ)

التوبە/١١١ ئاشکرایە کە ئەو کەسەی بەیعەتی مردن بە خوای گەورە بدات ، سامانەکەی لا بێ بایەخ دەبێت ، جا کە من ئامادەبم ڕۆحم ببەخشم ، سامانەکەم چییە ؟! جا سامانەکەش کە بە خوای گەورەی دەفرۆشێت ، هەر دەبێتەوە مایەی بەهێز کردنەوەی جیهادەکە ! ئەمما لێرەدا لە سورەتی سەفدا ، بۆ روون کردنەوەی تەرتیب وریزبەندی بابەتەکەیە ،بۆیە سامانی پێش نەفس باس فەرمووە . لە ٢٠٠٣/٣/٢١ دا لە بیارە ، کابرایەکی سعودی (یاسین البحر) رەحمەتی خوای لێ بێت لە دەوڵەمەندیی سعودیەوە هاتووە بۆ بیارەیەکی داماو کە ئاوی خواردنەوەی نەبوو ! لە کەعبەی پیرۆزو مەدینەی منەووەرەوەو لە ناو عەرەبی قەومی خۆیەوە ، هاتۆتە ناو قەومێکی کورد کە زاری عامی عێراقیش نازانن ، ئەم پیاوە خۆی ناونووس کردبوو بۆ چالاکی ئیستیشهادی ، خۆی سەیارەکەی کڕی ! کە بۆ گیانی خۆی مینرێژیان کرد ! پێش ئەوەی بۆ چالاکیەکەی بڕوات، پێنج هەزار دۆلاری پێ مابوو ، دای بە ئەمیری ئەنساروالاسلام و دوایش رووی کردە پێشمەرگە داماوەکانی ئەنسارو ووتی کامتان پێلاوەکەی زۆر شڕۆڵە بمداتێ با بۆی بگۆڕمەوە بەوەی پێم کە چاکەو تازە کڕیوومە !! ئینجا رۆیشتە دوو رێیانەکەی گردی گۆرو خۆی بە سەربازە سەلیبیە ئەمریکایی و یەکێتیە کافرەکاندا تەقاندەوە ! ئەمە بازرگانە، ئەمە خاوەن ئیمان و جیهادە ، عزەتی دینەکەش بەم جۆرە غیرەتانەیە بۆیە شایانی ئەو (يَغْفِرْ لَكُمْ)ە ن .

ــ زەمەخشەری لایەنگری الفەرائی زمانەوانو موفەسسیر دەکات و دەفەرموێ : باوەڕو جیهادەکە لێکدەرەوەی بازرگانیەکەن چونکە بە دوایاندا ، لە ئایەتەکەی دواییدا (يَغْفِرْ لَكُمْ) هاتووە ، یەعنی : ئایا بازرگانیەک هەیە ، کە زۆر بەسوودە ، دەتانەوێت بیکەن ؟! چونکە حەتمەن وەڵامەکەی ئەوە دەبێت : بەڵێ بەڵێ جا بۆ نایکەین ؟! ئینجا باسی شمەکی بازرگانیەکە دێت باوەڕو جیهاد بە لێخشبوونی خوای گەورە ، دەی فەرموون ..

ــ الززەججاجی زمانەوانیش نوکتەیەکی جوانی هەیە دەفەرموێ : خۆ هەر بەوەندەی کە بۆی روون کردنەوە کە بازرگانیە بەسوودەکە چییە ، کە دەیانگەیێنێتە رەزامەندی خوای

پەروەردگار ، مانای وا نییە ئیتر لێیان خۆش بووە ، نەخێر ، خۆ دەبێت باوەڕەکەیان بە قەناعەتەوە بهێنن و موماره‌سەی جیهادەکەش بکەن ، ئینجا شایانی (يَغْفِرْ لَكُمْ) دەبن ..

ــ ئیمامی بەیزاویش دەفەرموێ : (تُؤْمِنُونَ) ، (تُجَاهِدُونَ) کە فەرمانی خواین ، لێرەدا بە شێوازی خەبەر هێناوین ، بۆ روون کردنەوەی ئەو خاڵەیە کە : ئەو دوانە شتێک نین واز لێ بهێنرێن !! یەعنی ئەوی ئیمان دەهێنێت با بشزانێت کە جیهادێکیشی لەسەر فەرز دەبێت! با وا نەزانێت دینداری و ئیسلامەتی قسەی بەر سێبەری دارگوێزە !

ــ شێخی شەنقیتی دەفەرموێ : خوای گەورە لە قورئاندا کەباسی بازرگانی دەکات باسی قازانج و زیانەکەشی دەکات ، لێرەدا باسی قازانجە گەورەکەی دەکات ، ئەوە بزانە لە هەر شوێنێکدا باسی زیانی بازرگانی کرد ئەوە لەبەر نوقسانی ئیمان و جیهاد واز لێ هێنانەکەیە ، بزانە چۆن لە بەقەرەدا دەفەرموێ : (أُوْلَئِكَ الَّذِينَ اشْتَرُوُاْ الضَّلاَلَةَ بِالْهُدَى فَمَا رَبِحَت تِّجَارَتُهُمْ وَمَا كَانُواْ مُهْتَدِينَ) البقره / ١٦.

ــ (ذَلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) زەمەخشەری دەفەرموێ : یەعنی هەر ئەوەی کە بزانن ئەو بازرگانیەتان چاکە ، شتێکی چاکە .. یەعنی ئەم پەی پێ بردنەتان ، ئەم ئەقڵ پێ شکانەتان کە باوەڕو جیهاد بە رەزامەندی خوای گەورە دەفرۆشرێن ، ئەمەش بازرگانیەکی بە رەواج و بەسوودە ، ئەمە خۆی لە خۆیدا چاکیەکەو دەستان کەوتووە :(خَيْرٌ لَّكُمْ) چونکە ئەگەر بازرگانێک قازانجەکەی خۆی درک پێ کرد ، هەوڵی بۆ دەدات و بە دوایدا وێڵ دەبێت ! نابینیت کابرای قاچاخچی کە دەزانێ قازانجەکەی زۆرە چۆن خۆی بە ئاگری کەمین و پاسەواناندا دەکات و سنورە خەتەرەکان دەبڕێت ؟!

. . . . . * * * . . . . .

ئایـــەتی دوازدەیـــەم : (يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) واتە : لـــە بەرامبـــەر ئـــەو بـــاوەڕو جیهادەتاندا خوا لە گوناح وتاوانەکانتان دەبووریت و دەتان خاتە باخ و باخاتێکەوە کـــە جۆگە و ڕووبار بەژێر درەختەکانیدا تێدەپەڕێت ، هەروەها کۆشک و تەلارە ڕازاوەکـــانی بەهەشتی عەدنتان پێ دەبەخشێت کە بەهەشتێکی هەمیشە بەهارە ، ئا ئەوەشـــە ســـوودو سەرفرازی و ئاسوودەیی .

ــ ئەو لێخۆشبوونەی لەم ئایەتەدا هاتووە ، دەسکەوتی باوەڕ هێنان و پابەنـــدی و جیهـــاد کردنەکەیە ، ئەمە وەکو هاوکێشەیەکە کە ئەگەر باوەڕو جیهـــاد بەوســـەرییەوە کـــرا ، لێخۆشبوونی خوای گەورەش بەم سەریەوە حازرە .. لێخۆشبوونی خوای گەورە خەڵاتێکی دەروونییە ، لە بیرۆکەی دەروونناسیی ماسلۆدا کە پێی دەوترێت هـــەرەمی ماسلۆتێـــربوونی حەزی دەروونی لوتکەی پێداویستیەکانە ، بۆیە هەمیشە لە قورئاندا لێخۆشـــبوونی خـــوای گەورە پێش خەڵاتەکانی جەستە دێن ، چونکە لە دنیادا هەزاران کەس هەن کە جەســـتەیان دەخەنە بەر سەدان کەندو کۆسپ لەبەر خاتری تێر کردنی حەزی دەروونیان ، جـــا ئـــەو حەزە خوار بێت وەکو لووت بەرزی و هەراڵیی و خۆدەرخستن و .. هتد یان ڕاست بێـــت وەکو قەدر زانینی ناو کۆمەڵگە ، لەمەوەی کە کەسانی وا هەن کە خەڵاتێکیان بە دیاری بۆ دەبەیت ، ماهییەت و بەهای خەڵاتەکە ئەوەندە ناخوێنێتەوە بەقەدەر ئەوەندەی کە لایـــەنی مەعنەویی دیاریی بۆ هێنانەکە دەخوێنێتەوە ، هەشە بە پێچەوانەوە ، ســـەرۆک کۆمارێـــک خەڵاتی بکات ، هەر چاوی لەوەیە خەڵاتەکە بایی چەندە ! خوای گەورەش لـــە خـــەڵاتی خۆیدا هەمیشە هەردوو جۆرە دەروونەکەی ڕەچاو کردووە ، تۆ خاوەنی کـــام نەفســـیەتە بیت، خەڵاتی شیاوی خۆت وەردەگریت و لە جۆرەکەی تریش مەحرووم نابیت ، ئەمـــەش گرنگە ! ئەوەی تر کە پێت یەکەمە وەری دەگریت ، ئەوەی کەسانی تر پێـــیان یەکەمـــە ئەویش وەردەگریت ، یەکەمیان بۆ تێرکردنی حەزەکەی خۆتە ، دووەمیان بـــۆ تێـــرکردنی چاوی خەڵکییە بەرامبەر بە مەنزیلەی تۆ لای خوای گەورە !! بۆیە لێرەشـــدا ـــ وەکـــو شوێنەکانی تری قورئان ـــ خاوەن حەزە دەرونیەکان بـــێ خـــەم دەکـــات و لەزەتـــەکانی

جەستەشیان دەخاتە بەر دەست .. دەفەرموێ : (وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ) بەهەشـــت ، دوای قوتاربوون لە ترس و بیمی مەحشەرو موحاسەبەی کردەوەکان ! ئینجا ڕەزامەندی خـــوای گەورەو ئینجا بەهەشت ، بە هەرچی لەزەتێکەوە کە لە دنیادا حەزی لێیان بوو ، بەڵام لەبەر خاتری خوای گەورە تا شەهید بوو ، خۆی لێ دەگرتنەوە ! ئەمەش هەر لایەنێکی دەروونی کاریگەرە ، یەعنی : ئەی موجاهیدی بەرێزی ڕیزی سەفە خۆشەویست و سەربازە وونەکەی ڕێی من ، ئەی ئەوەی لە دینادا خۆت لەبەر خاتری من مـــەحرووم دەکـــرد ، دە ئـــەوە بەهەشت ، برۆ هەرچی بە خەیاڵتدا دەهات و دێت و نایات ، برۆ لەوێ لەزەتی خۆتی لـــێ ببینەو لێشی بێ خەم بە کە نەبڕاوەیە .. برۆ ئەو تـــەلارو کۆشـــکانەی خـــوای گـــەورە دەرهەقیان دەفەرموێ (وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً) لە بەهەشتێکی نەبڕاوەدا (فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ) ..

لە ژیانمدا نەمدیی ، نەمبیست ، نەمخوێندەوە یەکێک ــ هەر چەند گەورە بووبێت ــ دڵی بۆ ئەم لەزەتانە نەشنا بێت ، ئەوی لە خانووی قوڕدایەو ئەوی لە خۆشترین ڤـــیللای ســـەر دەریای سپی ناوەڕاستە هەر حەزی بە کۆشکی خۆشە ، حەزی بە حەوزی ئاوو جۆگەو باخ وباخاتە ، حەزی بە خواردن و خواردنەوەو پۆشاکی نوێی نایاب و دەگمەنە ، حەزیی لـــە هاوسەریی و هاوڕازیی و هاوجێیی ئەو کەسەیە کە لە خەیاڵیدا سیفەتەکانی پێ نموونـــەیین! ئەمە حەزی دنیایی هەموو کەسێکن ، بەڵام هەندێ کەس لە سەفای ڕۆحیی خۆیدا یان لـــە عیززەتی کۆمەڵایەتیاندا ، یان لە گیانی بەخشینیاندا گەورەتر دەبن و حەزەکانیان بۆ شـــتی گەورەتر لە دڵیاندا یان لە کۆمەڵگەکەیاندا بە خەڵکی تری خوار خۆیان دەبەخشن ..

سەیری ئەم ڕیزبەندییە دەروونی و جەستەییەی لەم ئایەتەدایە : (ئەمان) بە ڕزگاربوون وبێ خەم بوون لە ترس ، (تەقدیر) بە لێخۆشبوونی خواو خەڵات و گەشەی ڕۆح ! (سوکنایی و ئاسوودەیی) بە چوونە بەهەشت وحەزی دڵ ، ئینجا تێربوونی لەزەتەکانی جەستە ، هـــەر هەموو جەستە !! لە بەهەشتێکیشدا کە هیچ نازو نیعمەتێکی ، نە هی ڕۆح ، نە هی دڵ ، نە هی جەستە ، کۆتایی نایات !! ئا ئەمەشە سەرفرازیی : (ذَلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ) ..

. . . . . * * * . . . . .

ئایەتی سیازدەیەم (وَأُخْرَى تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ) واتــە : دوای هەموو ئەوانەش ، شتی ترتان پێ دەبەخشێت کە خۆتان حەزی لێ دەکەن ئــەویش بەخشینی سەرکەوتنی نزیکی خوایی و دەسەلاتی هێزو زاڵی ئازاد کردنی خەڵک و وولاتانە ، دە تۆش ئەو مژدەیە بە موسوڵمانان بدە ..

ــ الفەرائی زمانەوان و الاخفەشی رێزمانەوان دەفــەرموون : (وَأُخْرَى) پەیوەســتە بــە خەلاتەکەی خوای گەورەوە کە لێخۆشبوونەکەیەتی ، بەلام ئەوەیان لە رۆژی دواییە ، بــۆ دنیاشیان سەرکەوتنی خۆی دەکاتەوە پاداشتی نزیکیان ! (نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ) .. ئەم نەسرو فەتحە راڤەی (وَأُخْرَى) دەکەن ..

ــ یەکەمجار خوای پەروەردگار بۆ پەروەردە کردنی موسوڵمانان ، هۆشیان هەموو دەخاتــە سەر نییەتەکەیان کە جیهادەکە لە پێناوی خوادا بکەن ، با بە ئومێدی خەلات و پاداشــتی ئەو بچنە مەیدان ، ئەمما سەرکەوتنی دنیایی ، ئەوەشیان بۆ روون دەکاتەوە کە لەویش بــێ خەم بن ، راستە هەر دەبێ جیهادەکە بۆ ئاخیرەتی خۆتان بکەن ، بەلام لەوەش بێ ئومێــد مەبن کە لە دنیاشدا بەرهەمی رەنجی خۆتان ئەبینن ! بۆیە دوا بە دوای بــاوەڕو جیهــادو لێخۆشبوون و لەزەتەکانی رۆح و دڵ و جەستە ، لەمــەش بــێ خــەمیان دەکــات کــە سەرکەوتنیش نزیکەو خێرایەو ئاسانە ، دوای ئەویش فەتحی بە دوادا دێت ، ئەمەش وەکو ئەو ئایەتەی ترە کە دەفەرموێ : (فَاتِلُونَ فِي سَبِيلِ اللهِ فَيَقْتُلُونَ وَيُقْتَلُونَ) التوبــە: ١١١ واتە: کە دەچنە جەنگ و جیهادەکەیان ، دەشکوژن و دەشکوژرێن ، با هەر وا نەزانن کە هەر دەبێ بکوژرێن ، نا ئەمان ئەوان دەکوژن و سەردەکەون ..

ــ ئیمامی ئیبنو کەسیر دەفەرموێ : یەعنی ئەگەر ئێوە لە پێناوی منــدا جیهادتــان کــردو دینەکەی منتان سەرخست ، ئەوا منیش زیادەی ترتان لەوەی کە خۆتان پێــتان خۆشــەو عەوداڵیین ، پێ دەبەخشم ، یەکێک لەوانە سەرکەوتنێکی خێراو ئاسانە !

ــ سەرکەوتنەکەش لە لایەن خواوەیە ، کەوابوو لەوە دڵنیابن کە خێراو ئاسانە ! ئەمــەش مەرجی نێوان خوای گەورەو موسوڵمانە : (وَلَيَنصُرَنَّ اللَّهُ مَن يَنصُرُهُ) الحج/٤٠ یان : (یَا

أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن تَنصُرُوا اللَّهَ يَنصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ) محمد / ٧ .. ئێــوە دیـــنی خـــوا سەرخەن ، حەتمەن ئەویش ئێوە سەردەخات ! دوای بردنەوەی ئەنجامی شەڕو زاڵ بوون ، فەتحیش دێت ! تەسدیقی ئەمەش وا لە چیرۆکی تالووتدا لە سورەتی بەقەرەدا کـــە چـــۆن خەڵکێکی بەنی ئیسرائیلی لەبەر خاتری خوای گەورەو بۆ بەرگریی لە خۆیان چوونە جیهادو ئارامیان گرت ، ئەنجامەکەی : کوشتنی فەرماندەی دوژمن (کە ناسۆرو کەسەر دەخاتە دڵی دوژمنەوەو تۆش دەستی سەرفرازیی بەسەر سینەی بورکانیتدا دەهێنێت کە هێدیی بۆتەوە : (قَاتِلُوهُمْ يُعَذِّبْهُمُ اللّهُ بِأَيْدِيكُمْ وَيُخْزِهِمْ وَيَنصُرْكُمْ عَلَيْهِمْ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ) التوبه/ ١٤ ئینجا سەرکەوتن و زاڵ بوون ، ئەمەش یەعنی سەربەزری و غەنیمەت ! ئینجا پاش هـــەموو ئەمانە دەســـەڵات و حـــوکم ! : (فَهَزَمُوهُم بِإِذْنِ اللّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ) البقره / ٢٥١ ..

. . . . . * * * . . . . .

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

١ ــ سەیید قوتب دەفەرموێ : سەیری کە خوای گەورە پرسیارەکەی خۆی کردوو بە ئایەتێک ؟! : (رێی بازرگانیەکتان نیشان دەم کە لە سزایەکی پڕ ئێش و ژان قوتارتان دەکات ؟!) جا کێ هەیە بۆ ئەو وەڵامە نەفرێت ؟! وەڵامێک خوای گەورە خۆی دیاری کات کە دەبێتە هۆی قوتاربوون ! قوتاربوون لە سزاو ناسۆری بەژان ! ئینجا لەو کاتەی کە دڵ رادەچەنێ و هۆش ووریا دەبێتەوەو گۆش چاوەڕێی قۆستنەوەی وەڵامەکەیە ، ئاسان دێت : (تُؤْمِنُونَ) ! ئێ خۆ ئەمان خۆیان موسوڵمانن ! کەوابوو بەڕاستی قازانجەکە مسۆگەرە ! بەڵام نا ، خۆ باوەڕیش داواکاریی هەیە ، یەکێکیان: (وَتُجَاهِدُونَ) ە ..

٢ــ (وَتُجَاهِدُونَ) ئەمە تەوەرە باسی سورەتەکەیە ، ئەمە مەبەستی سورەتەکەیە ، ئەمە کرۆکی ئەو باسەیە کە خوای گەورە بیرو ژیریی موسوڵمانانی بۆ رادەکێشێت .. بە چەندین شێوازی کورت وتەفسیل ، پرسیارو وەڵامی بەڵگەنەوویستانە ، پێش خستن و دوا خستن سەرنجی بۆ رادەکێشێت .. تا لە لایەکەوە قەناعەتیان پێ بکات کە ئەمە پابەندبوونی باوەڕە ئەمە داواکاریی خوای خاوەن رێساو یاسا گەردونیەکانە ، ئەو خوایەی کە سیتمی گەردون و سەرکەوتن ، هەر لە ئیرادەی ئەوەوە دێن ! خوای گەوەر دەیەوێت ، ئەوە لە ناخی موسوڵماناندا بچەسپێنێت کە ئەم جیهادە هەرچەند قورس بێت ، هەرچەند رۆحی تێدا بڕوات ، هەر دەبێ بمێنێت و بەردەوام بێت ،چونکە جیهاد کارێک نییە لە پیادەکردنی شەرع و پاراستنی دینەکەدا وازی لێ بهێنرێت !

٣ــ مەسەلەکەیان بە بازرگانیەک دەخاتە پێشچاو ، کە ئیحتیمالی زیانی تێدا نییە ! بەڵام ئەمە تا ئەقڵ پەی پێ دەبات و ئیرادە قەناعەت پێ دەکات لەولاوە سۆزو عاتیفەو حەزی مانەوەو ترس دەیان لەمپەری تر لە رێی ئەم قەناعەتە ژیرییەدا دروست دەکات !! بەڵام خوای گەورە بە دڵنیاییەوە بە کارزانی خۆی دەفەرموێ : ئەمەتان چاکترە : (ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ) وەرن لەمە حاڵی بن ، ئینجا حەتمەن خۆی تێ فڕێ دەدەن ! ئەوەی کە راڕایەو دڵەڕاوکێیەتی ، ئەوە بە هۆی باوەڕە لاوازەکەیەوەیە ! ئەگینا کەسێک بە تەمەنێکی کورتی خۆی ژیانێکی نەبڕاوەی قیامەت بکڕێت ، کەسێک بە موسابەقەیەکی

ڕەنجی خۆی ، ڕەزامەندی خوای گەورە دەستخات ، چ جای ئەو هەموو پاداشتانەی تـــر ، ئیدی بۆچی نایاتە پێش ؟! باوەڕی پێی نییە ؟! متمانەی نییە ؟! یان نایەوێت خوای گـــەورە لێی خۆش بێت ؟! یان لە ترسا ناوێرێت توخنی معامەلەی وا بکەوێت !! ئـــاخر معامەلـــەی سەربەرزانەی ڕۆح بە خوا فرۆشتن لە کوێ و سواڵی زەلیلی لە کوێ ؟! ئاخر لە دنیاشـــدا بازرگانی نەوت لە کوێ و کڕین و فرۆشتنی تەنەکەو فافۆنە شکاو لە کوێ ؟! کە ئەم دوانە لەگەڵ یەکتریدا بەراورد ناکرێن ، لێخۆشبوونی خوای گەورە چۆن بەراوورد دەکرێت بـــە ساتێکی ئیمانی جیهادو سەرنانەوە !

٤ ــ بە هەر بازرگانێک بڵێیت ماڵێک هەیە کاسبی پێوە بکەیت ، قازانجەکەی یـــەک بـــە دەیە! گەر پارەشی قەرزکردبێت ناهێڵێت لەدەستی دەرچێت ! باشە خۆ هەموو تەمەن بـــە ژیانی نەبڕاوەی لای خۆ بفرۆشیت ، کوا لە بەراوردان ؟ هەر وەکو فرۆشتنی گوناحەکانت بە کڕینی لێخۆشبوونی خوا جێی بەراورد نین ، ئەم ژین و مەرگەشت هێ بەراورد نین بـــەو هەموو سوودە بەرامبەر نابەرابەرە ! بەڵام ئەمە فەزڵی خوای خاوەنە ، خۆی بەخشیوێتی و خۆشی دەیکڕێتەوە !

٥ــ بەڵام چونکە خوای پەروەردگار دەزانێت هەندێک دەروون هەن ئەم دنیاشیان دەوێت و ئەو دنیاشیان دەوێت ! بۆیە ئەگەر ڕاستگۆو سەرڕاست بوون و هـــەموو ڕەنجیـــان بـــۆ سەرخستنی دینی خوا خستبێتە گەڕ ، بە سەرکەوتنی دنیاییش خەڵاتیان دەکات ، سەرە ڕای بازرگانیەکەیان ، سەرە ڕای بەیعەتەکەیان کە بە خوای خاوەنیان داوەو بردوویانەتە سەر ، خوای گەورەش سەرکەوتنێکی خێراو ئاسانیان پێ دەبەخشێت تا زیاتر پشت بە خوا ببەستن و خۆیان بۆ ئەو ساغ کەنەوە ..

٦ــ ئەوی بەراستی باوەڕ لە ناخیدا جێگیر دەبێت و سەرراستانە خـــوا دەپەرســـتێ و بـــە شەوقەوە تەعلیماتی شەریعەتەکەی وەردەگرێت ، بە هەمان شەوق و زەوقیشـــەوە بـــەرەو جیهادەکە دەچێت ، تا وای لێ دێت دەبێتە ماسیی و مەیدانی جیهادەکەش دەبێتە مایـــەی ژیان ودەریای بێ بنی سەلماندنی لێهاتوویی خۆی و حوکمی شەریعەتەکەی ..

. . . . . * * * . . . . .

دەرسی پێنجەم

ئایەتـی ١٤

(يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ) .

مانای گشتی ئایەتەکە

ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە ، هۆ موسوڵمانینە ! ببنە پشتیوانانی خوای گـــەورە ، هەر وەکو کە عیسای کوڕی مەریەم بە یاوەرانی خۆی فەرموو : کێ لەگەڵ مندا دەبێـــتە پشتیوانی خوای گەورە ؟! یاوەرەکان ووتیان : ئێمە هـــەر پشـــتیوانانی خـــواین ، ئیـــدی دەستەیەک لە بەنی ئیسرائیلییەکان باوەڕیان هێناو دەستەیەکی تریان کافر بوون ، ئێـــمەش لایەنگریی ئەوانەمان کرد کە باوەڕیان هێناو بەسەر دوژمنەکانیاندا سەرمان خســـتن ، تـــا بوونە خاوەن دەسەلاتی نێو خەڵکی و زاڵ بوون ..

لێکدانەوەی ئایەتەکە

ـــ (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ) : أَنصَار : کۆی ناصر و نصیر ە ، ناصر : کە ئیسمی فاعیلـــە لەوانەیە جارێک کارێکی سەرخستنەکەی کردبێت و بەوە چووبێتە ریزی ئەنسارەکانەوە ! بەلام نصیر : کە سیغەی موبالەغەیە ، واتە بۆ زۆر دووپـــات کردنـــەوەی کارێـــک یـــان رەفتارێکە ، ئەو کەسەیە کە سەرخستن و پشتیوانێتیەکەی کردۆتە پیشەی خۆی ! ئەمەش وەکو هەموو ئیسمی فاعیل و سیغەی موبالغەیەکی ترە کە لەسەر وەزنی فاعل و فعیل بن ، بڕوانە والی و ولی ، یان عالم و علیم ، یان شاهدو شهید .. یەعنی ئەو کە پێی فەرموون کێ دەبێتە ئەنسار کە دەشێت کۆی ناصر بێت ، ئەوان فەرموویان ئێمە ئەنساری خواین ، یەعنی

ئێمە جەنابت لە هەموو هەڵوێستێکدا سەر دەخەین .. واتە بە مانای کۆی نصیر وەڵامیان دایەوە ، ئەمەش لە (أَنصَارُ اللَّهِ) دا دەردەکەوێت :

ـ سەییدنا عیسا فەرمووی : (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ) کێ دەبێتە پشتیوانم لە سەرخستنی دینەکەی خوای گەورەدا ؟! ئەوان نەیانفەرموو : (نحن أَنصَارُكَ إِلَى اللَّهِ) بەڵکو فەرموویان (نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ) واتە ئێمە پشتیوانانی خواین ! ئەمەش وەڵامێکی گشتگیر ترە ، یەعنی تا جەنابت لە دنیادا مابیت ئێمە ـ چونکە پشتیوانانی خوای گەروەین و جەنابیشت نێرراوی ئەویی ـ حەتمەن ئەرکی سەرشانمانە پشتیوانت بین ، کە بەرێزیشتان نەمان ، ئێمە هەر وەک ئێستای خۆمان بە پشتیوانانی دینەکەی خوا دەمێنینەوە ..

ـ بە مانای تایبەتی هەموو شتێک ، بەڵام لەبەر زۆر سەرخستن و هاورێیوون بە یاوەرانی تایبەتی سەییدنا عیسا (کە هەندێک دەڵێن ۱۲ کەس بوون) ووتراوە حەواریی ، بۆیە پێغەمبەری نازداریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەربارەی کورە پورەکەی خۆی سەییدنا زوبەیری کوڕی عەووام کە یەکێکە لە دە کەسەکەی مژدەی بەهەشتی پێداون ، لە حەدیسی سەحیحدا دەفەرموێ : (إِنَّ لِكُلِّ نَبِيٍّ حَوَارِيٌّ وَإِنَّ حَوَارِيَّ الزُّبَيْرُ) .

ـ (فَآمَنَت طَّائِفَةٌ) کۆمەڵێک ، دەستەیەک لە خەڵکی باوەڕیان هێنا .. طَّائِفَة : لە یەک کەسەوە دەگرێتەوە تا هەزار کەس .. وادیارە کە ئەو دەستە خەڵکەی بەنو ئیسرائیلیەکان (کە ئەسڵی جولەکەکانن) کە باوەڕیان پێی هێنا ، کەم بوون ، زۆریش کاریگەر نەبوون ، بۆیە هەر لە سەردەمی سەیدنا عیساشدا دەچەوسێنرانەوەو لە دوای ئەویش ، تەنانەت چەوسانەوەی مەسیحیەکان تا ساڵی ۳۳۰ زایینی تووڵی کێشا تا ئەو زەمانەی شا قوستەنتین بوو بە مەسیحی و بەرگریی لە مەسیحیەکان کرد ، ئینجا بەسەر پەرشتی ئەو گرووپە جیاوازەکانی مەسیحێتی لە ساڵی ۳۳۵دا کۆبوونەوەو بڕیاری ئەم چوار ئینجیلەی بەردەستی مەسیحیەکانی ئەمڕۆیاندا ، کە بە کاریگەریی ئەو یەعقوبیەکان و(کە پەنا بە خوا دەیانووت عیسا خوا بووەو ئەوەندە هاتۆتە ناومان و ئیتر گەڕاوەتەوە شوێنی خۆی لە ئاسمان !) هەروەها نەستووریەکان (کە پەنا بە خوا ئەوانیش دەیانووت : عیسا کوڕی خوا بووەو بۆ

ئەوە هاتۆتە سەر زەوی تا گوناحی خەڵکی لە خۆ بگرێت و خۆ بە قوربانی خەڵکی بکات) گرووپی سێیەمیان دەیانووت : عیسا بەندەو نێرراوی خوایەو جەنابیان بۆ هیدایەتی خـــەڵکی ناردوێتی و ئێستا بۆ خۆی بردۆتەوە ، ئەمانە یەکخواپەرستەکان بوون ، کە دوو گرووپەکەی تر گەلەکۆمەکێیان لێ کردن و بە فیتی دەسەڵاتداران دەچەوسێنرانەوە تا نەمان یـــان بـــە دزیەوە مانەوە تا ئەوانیش ئینحیرافاتی تریان بەسەر دا هات ..

ــ (فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَى عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ) زانایان هەندێکیان دەفەرموون : ئەوانەی خوای گەورە سەری خستن بەسەر دوژمنەکانیانداو زاڵ بوون ، هەر لـــە زەمـــانی سەییدنا عیسادا بوون ، چونکە باسەکە هەر بەردەوامی دوو دەستەکەی ترە کە یەکێکیان باوەڕی هێناوەو ئەوی تریان کافر بووە ، خوای گەورەش ئیماندارەکانی بەسەر کافرەکاندا سەرخست ! هەندێکی تریان دەفەرموون : ئەوە دوای سەییدنا عیسا بووە ..

بەڵام من هەر ئەو بۆچوونەی ئیمامی تەبەریم پێ بەهێزترە کە دەفەرموێ : خوای گەورە ئەو کەسانەی کە لەگەڵ سەییدنا محمددا صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ باوەڕیان بە سەییدنا عیســا هێنا ، خوای گەورە ئەوانی سەرخستووە .. ئێ ئەمەش زیاتر ڕێی تێ دەچێـــت ، چـــونکە ئیماندارانی زەمانی سەییدنا عیساو گرووپە یەکخواپەرستەکەی دوای خۆی تا ئێستاش زاڵ و دەسەڵاتدار نەبوون ! دیسان کە مادام خوای گەورە ئیمانداران بەســـەر کافرانـــدا ســـەر دەخات ، کەوابوو ئەو ئیماندارانەی خوا سەری خستوون موسوڵمانەکانن کە لە واقیعیـــی ژیان و مێژووی ئیسلامدا زاڵ بوون و دەسەڵاتی هەزار ساڵەی نیوەی سەر زەمـــینی ئـــەو کاتەیان گرتە دەست ..

. . . . . * * * . . . . .

چەند خاڵێك بۆ سەرنجدان

١ــ خوای پەروەدگار لێرەدا فەرمانێک بە موسوڵمانان دەدات کە ئەوانیش ببنە پێشتیوانی دینەکەی خوای گەورەو پشتی پێغەمبەرەکەی وشەریعەتەکەی بگرن ، هــەر وەکــو کــە یاوەرانی سەییدنا عیسا بوونە پشتیوانی ئەو زاتە بەڕێزە ، ئەمەش بەوە دەبێت کە لە هــەموو دیدو بۆچوون و عەقیدەو فیکرو ، ڕەفتارو ڕەوشت و ،کردەوەو هەڵوێســتیاندا خــۆ بــە تەعلیماتی پێغەمبەرانەوە ببەستنەوەو هەمیشە ئامادەیی سەرخستنی دینەکەیان هەبێت ..

٢ــ (مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ) یەعنی کێ کۆڵی بانگەوازەکەم لەگەڵ هەڵدەگرێــت ؟!کــێ دینەکەم لەگەڵ سەر دەخات ؟ چونکە موسوڵمان هەرچەند وورەبەرزو بە هیممەت بێت ــ تەنانەت پێغەمبەرانیش ــ سەلامی خوایان لێ بێ ــ ، هەر پێویستی بە کەسانی تــر هەیــە لەگەڵیدا بکەونە ڕێ ، خەمی دینەکەی لەگەڵ بخۆن ، شەونخوونی بۆ بانگەوازەکە لەگەڵدا بکێشن ، پاسەوانی بۆ پاراستنی دینەکە لەگەڵدا بگرن ، بۆیە خوای گەروە بــە پێــغەمبەرە ئازیزەکەی صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ دەفەرموێ : (هُوَ الَّذِيَ أَيَّدَكَ بِنَصْرِهِ وَبِالْمُؤْمِنِينَ) جا کــە هەبوونی خەڵکانێکی پشتیوان و لایەنگر بۆ پێغەمبەران و نەفسیەتیان پێویست بوو بێت ، بۆ غەیری ئەوان پێویستترە ، چونکە ئەوان بە وەحی خوای گەورەوە پەیوەست بوون ، کــە ماندوو دەبوون ، جەنابی ئەو دڵنەوایی دەکردن و هیممەتی دەدانەوە بــەر ، ئــەمما دوای ئەوان، ڕاستە کە قورئانەکە هەیە داعی و ئەمیرو پێشەوایان سوکنایی دڵیان پێی بێــتەوە ، بەڵام حەتمەن کەسانی ئازاو بە هیممەت و پشوو درێژیش بــۆ ڕاوێــژکاریی و هاوکــاریی پێویستن ..

٣ــ سەییدنا عیسا یاوەرەکانی خۆی دەناسی و دەیزانی کە ئیماندارن ، بەڵام دەیوویســت جەخت لە بەڵێنی پشتیوانێتیەکەیان بکەنەوەو پەیمانی پێ ببەستنەوە ، بۆیە پێی فەرموون : کێ لەگەڵ مندا دەبێتە پشتیوانی خوای گەورە ؟! ئەوانیش فەرموویان : بێ خەم بــە ، ئێــمە پشتیوانتین لە گەیاندنی بانگەوازی خواوویستی .. واش بوو ، زۆریان هەر لە تەمەنی سەییدنا عیسادا بە شام و یۆناندا بڵاو بوونەوە ..

٤ــ پێغەمبەری نازداریش صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لە سەرەتای بانگەوازەکەیدا لە مەککە لــە کاتی حەج کردنی تیرەو هۆزەکانی عەرەبدا دەچووە لای وەفــدەکانیان و بانگەوازەکــەی خوای دەخستە پێش چاویان و دەیفەرموو: (مَنْ رَجُلٌ يُؤْوِينِي حَتَّى أُبَلِّغَ رِسالةَ رَبِّي، فإنَّ قُرَيشاً قَدْ مَنَعونِي أنْ أبَلِّغَ رِسالةَ رَبِّي) واتە : کێ داڵدەم دەدات و جێپەنایەکم بۆ دەسازێنێت تــا پەیامەکەم دەگەیێنم ، چونکە قورەیش ڕێی لێ گرتووم و ناهێڵێت پەیامەکەی خوای خــۆم بگەیێنم .. تا ئەو زەمانەی خوای گەورە لە هۆزی ئەوس و خــەزرەجی خــەڵکی مەدینــە کەسانێکی باشی لێ کردنە پشتیوان بۆی ..

. . . . . * * * . . . . .

ناوەرۆك

بابەت	لاپەڕە
پێناسەی سورەتەکە	٧
هۆی هاتنە خوارەوەی	١٥
دەرسی یەکەم / ئایەتەکانی ١ــ٤	١٩
لێکدانەوەی ئایەتەکان :	٢٠
ئایەتی یەکەم	٢٠
ئایەیتی دووەم	٢٣
ئایەتی سێیەم	٢٦
ئایەتی چوارەم	٢٩
چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان	٣٥
کۆمەڵکاریی و هەستیی	٣٨
دەرسی دووەم / ئایەتەکانی ٥ــ٦	٤١
لێکدانەوەی ئایەتەکان :	٤٢
ئایەتی پێنجەم	٤٢
ئایەتی شەشەم	٤٦
دەرسی سێیەم / ئایەتەکانی ٧ــ٩	٤٩
لێکدانەوەی ئایەتەکان :	٥٠
ئایەتی حەوتەم	٥٠
ئایەتی هەشتەم	٥٣
ئایەتی نۆیەم	٥٦
دەرسی چوارەم / ئایەتەکانی ١٠ــ١٣	٥٩

٦٠ ئایەتی دەیەم
٦٢ ئایەتی یازدەیەم
٦٥ ئایەتی دوازدەیەم
٦٧ ئایەتی سیازدەیەم
٦٩ چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان
٧١ دەرسی پێنجەم / ئایەتی ١٤
٧١ ئایەتی چواردەیەم
٧٤ چەند خاڵێک بۆ سەرنجدان